

D.134
1103

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKARILIR

Yıl: 32

Temmuz - Ağustos 1962

Sayı: 277

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER:

	Sayfa
İskan Kanununa Göre İçişleri Bakanlığının ve İdare Amirlerinin Vazifeleri ve Yetkileri	3
Fransa'da Terkedilmeyen İdare Sistemi Merkezîyetçilik	16
Umumi Manada Hırsızlık.....	23
İstanbul Belediye Zabıtası Kursları..	48
İl Topyekûn Savunma ve Milli Seferber Planı Örneği ve Açıklaması.....	55
İdare ve Orman Yangınları.....	76
Kanunlarımızın Yeniden Gözden Geçirilmesi Gereklidir.....	91
Memleketimizin, bilhassa Köylerimizin Kalkınmasında Etkisi Olan Yeni Bir Teknik.....	95
TERCÜMELER:	
Filipin'lerde Politika ve Personel İdaresi	107
Fransa'da Vatandaşlıktan Çıkarılma Şartlarının Genişletilmesi ve Ağırlaştırılması ile İlgili Kararname.....	133
İDARİ COĞRAFYA	
Sarıgöl Kazası İdari Coğrafyası...	136

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı : 500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllığı : 750 kuruş

-----oOo-----

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A - Türkiye'de:

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak (Çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara

adresine gönderilmelidir. (Hangi nüshalara abone kaydedilmesi istenildiğini gösteren mektuplar arzuhal puluna tâbi tutulmalıdır.)

B - Yabancı memleketlerde:

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese gönderilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolummayan yazılar iade edilmez.

Yaz işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'ne müracaat edilmelidir.

Sahibi: İçişleri Bakanlığı

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Me'sul Müdürü: **Selim AYBAR**

T E T K İ K L E R

İSKÂN KANUNUNA GÖRE İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ VE İDARE ÂMİRLERİNİN VAZİFELERİ VE YETKİLERİ

Yazan: Mehmet ALDAN

Konumuzun hemen incelenmesine girmeden önce, onun daha iyi kavranmasını sağlamak maksadiyle I. kısımda iskân mevzuatı ve iskân teşkilâtı hakkında genel bir açıklamada bulunmak, son kısımda ise inceleme sonuçlarını tesbit etmek istiyoruz.

I. KISIM İSKÂN MEVZUATI VE İSKÂN TEŞKİLÂTI HAKKINDA GENEL İZAHAT

1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu, zamanın ihtiyaçlarına göre hazırlanmış olup bilhassa dışardan memleketimize gelecek göçmen (muhacir) ve mültecilerle içerde göçebe halinde yaşayan aşiretlerin ve gezginci çingenelerin iskânını hedef tutmuştu. Sonradan 5098 sayılı kanunla jeolojik olaylar ve tabii âfetlerden zarar gören vatandaşların başka yerlere nakilleri de derpiş olunmuş ise de bu hüküm 7269 sayılı Tabii Âfetler Kanunu ile yürürlükten kaldırılmış bulunmaktadır.

İskân konusunda ana kanun 2510 sayılı İskân Kanunudur. Bununla beraber bundan evvel de, iskânla ilgili olarak kabul edilmiş mevzuat ve yapılmış çalışmalar yok değildir. Burada sadece kanun adlarını ve numaralarını vermekle yetineceğiz:

Aşair ve Muhacirin Müdiriyeti Umumiyesinin ihdasına dair kanun: 9 Mart 1332,

Mübedale, İmar ve İskân Vekâleti ihdasına dair Kanun: 13/10/1339, 352.

Mübedale, İmar ve İskân Kanunu: 8/12/1339, 368.

Mübedale, İmar ve İskân Vekâletinin lâğvı ile vazifesinin Dahiliye Vekâletine devri hakkında Kanun: 11/12/1340, 529.

İskân Kanunu: 1/7/1926, 885.

Bazı eşhasın şark mıntikasından garp vilâyetlerine nakline dair Kanun: 17/7/1927, 1097.

İskân İşleri, 21/11/1935 tarihli ve 2849 sayılı Kanunla İçişleri Bakanlığından alınarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına devredilmiştir. 20/3/1950 tarih ve 5613 Kanunla ise İskân ve Toprak İşleri bir Genel Müdürlük olarak Tarım Bakanlığı bünyesinde yer almışsa da bu durum, Genel Müdürlüğün 15/8/1951 tarihli ve 5840 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlanmasına kadar devam etmiştir.

9 Mayıs 1958 tarihli ve 7116 sayılı Kanunla kurulan İmar ve İskân Vekâleti Kuruluş ve Vazifeleri Hakkındaki Kanun, Toprak ve İskân İşleri Genel Müdürlüğünü bu Bakanlığa bağlamış bulunmaktadır.

II. KISIM

İÇİŞLERİ BAKANLIĞININ İSKÂN İŞLERİ İLE İLGİLİ VAZİFELERİ VE YETKİLERİ

İskân Mevzuatı İçişleri Bakanlığına bir takım vazifeler vermiş ve bu vazifeler 2510 sayılı Kanunun bazı maddelerini değiştiren 2848 sayılı Kanunla genişletilerek teyit olunmuştur.

Dahiliye Vekâleti Merkez Teşkilât ve Vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu Kanuna bir madde eklenmesine dair 4445 sayılı Kanun ise, 2848 sayılı Kanunla İçişleri Bakanlığına verilmiş olan vazifelerin İller İdaresi Genel Müdürlüğünün Birinci Şubesi tarafından ifa olunacağını açıklamış bulunmaktadır.

İskân Kanunu, çeşitli tarihlerde değişikliğe uğramış ve bir kısım maddeleri yürürlükten kaldırılmış bulunduğundan, İçişleri Bakanlığında düşen vazifelerde de bir azalma olmuştur. Şimdi “bu vazifelerin neler olduğunu gözden geçirelim.

A — 2848, dolayısıyla 2510 sayılı İskân Kanununun 5098 sayılı Kanunla değiştirilen 1. maddesi: Göçmen ve mültecilerle göçbelerin ve gezginci çingenelerin yurt içinde yerleştirilmelerinin; Türk Kültürüne bağlılık bakımından nüfus, oturma ve yayılışının düzenlenmesinin Bakan-

lar Kurulunca yapılacak programa uygun olarak İçişleri ve İmar ve İskân Bakanlıklarınca (I) yapılacağını tespit etmiştir.

Yukardaki maddeye göre, İçişleri Bakanlığının mütalâası alınarak Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca hazırlanmış olan İskân Programı Bakanlar Kurulunun 5/2/948 tarih ve 3/6992 sayılı Kararnamesi ile onanmıştır. Göçmen ve mültecilerle göçebelerin ve gezginci çingenelerin müteakip senelerde yapılan yerleştirilmelerinde, bu programa ne dereceye kadar uyulabildiğini bilemiyoruz. Ancak, aradan geçen zaman zarfında beliren yeni ihtiyaç ve imkânlar, edinilen bilgi ve tecrübeler muvacehesinde ve bilhassa iskân işlerini başlıca vazifeleri arasında bulunduran bir İmar ve İskân Bakanlığının kurulmasından sonra mevcut iskân programının tatminkâr olamayacağını söylemek mümkündür.

B — 2510 sayılı Kanunun 2848 sayılı Kanunla değiştirilen üçüncü maddesine göre: Türkiye’de yerleşmek maksadiyle dışarıdan münferiden gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler İmar ve İskân Bakanlığının mütalâası alınmak şartıyla İçişleri Bakanlığının emriyle ve toplu olarak gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler, aşiretler ve Türk Kültürüne bağlı meskûn kimseler İçişleri Bakanlığının mütalâası alınmak şartıyla İmar ve İskân Bakanlığının emirleriyle kabul olunurlar ve bunlara göçmen denir.

Mülteciler ise, Türkiye’de yerleşmek maksadiyle olmayıp bir zorunluk karşısında muvakkaten oturmak üzere sığınan kimselerdir.

Kanun, kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk Kültürüne bağlı sayılacağını Bakanlar Kurulu kararı ile belirtileceğini kaydetmekte ise de bugüne kadar böyle bir tesbit yapılmamıştır. Bununla beraber, 1/3/1926 tarihli İskân Muamelâtı Umumiyesi hakkında Muhtıra’da: Pomakların, Boşnakların ve Tatarların Türk Kültürüne bağlı sayılacağı ve Arnavutların, hariçte kalan ailelerinin kabulleri hakkındaki müracaatlarının is’af olunacağı kaydolunmaktadır.

Şimdi Kanunun müteakip maddelerinden ve 27/12/1934 tarihli İskân Muafiyetleri Nizamnamesinden faydalanarak göçmenlik işlemlerinin nasıl yürütüldüğünü kısaca gözden geçirelim:

1 — Türk Konsolosları, İçişleri Bakanlığının alınmasını uygun bulunduğu göçmenlere buldukları mahal hükümetince pasaport verildiği takdirde bu pasaportları pulsuz ve harçsız vize edecekleri gibi, mahalli hü-

(I) İskân Kanununda geçen (Saflık ve Sosyal Yardım Bakanlığı) yerine (İmar ve İskân Bakanlığı) konmuştur.

kümeti pasaport vermediği takdirde bu gibilere harçsız ve pulsuz (göçmen vesikası) verirler.

Göçmen vesikasını alan kimselerin hareket günleri Konsolosluklarca derhal İçişleri Bakanlığına ve ilgili Mülki Makamlara bildirilir.

2 — Göçmenler sınırlardan girdikleri veya nakliye vasıtalarından ilk çıktıkları yerdeki en büyük Mülkiye Memuruna bir hafta içinde müracaat ederek (Tabiiyet Beyannamesi = Vatandaşlığa Girme Beyannamesi) imzalayıp (Göçmen Kâğıdı) almaya mecburdurlar.

Muvakkat doğum kâğıdı yerine geçen ve bir yıl muteber olan göçmen kâğıdı, sahibine, İskân Kanunundaki bütün muafiyet ve haklardan istifade imkânını verir.

3 — Türk Kültürüne bağlı olmayanlara, anarşistlere, casuslara, göçebe çingeneleere, memleket dışına çıkarılmış olanlara göçmen kâğıdı verilmez.

4 — Göçmen kâğıdı alan kimseler, kendilerini nüfus kütüklerine yazdırmak için bir yıl içinde başvurmak zorundadırlar. Bu süre içinde kendilerini nüfusa yazdırmayanlardan göçmen kâğıtları geri alınır ve bunlar askerlik muafiyetinden faydalanamazlar.

5 — Mülteciler de göçmen olarak iskânlarını isteyebilirler.

Gerekli şartlara sahip iseler, ilticalarının kabulünden sonra iskânlarına karar verilerek kendilerine Tabiiyet Beyannamesi imzalatırılıp göçmen kâğıdı verilir.

6 — Göçmen ve mültecilerden alınacak imzalı tabiiyet beyannameleri, bir hafta içinde İçişleri Bakanlığına gönderilir. Bakanlık, Bakanlar Kurulu Kararını istihsal ederek vatandaş işlemlerini ve nüfusa tescil işlerini ikmal ettirir.

7 — Muntazam pasaportla ve ecnebi sıfatıyla Türkiye'ye gelmiş, olupta Türkiye'de yerleşmek arzusunu gösteren Türk soyundan olan veya Türk Kültürüne bağlı bulunan kimseler de yukarda sayılan mâni haller mevcut değilse İçişleri Bakanlığının muvafakati ile tabiiyet beyannamesi imzalayarak göçmen kâğıdı alabilirler ve göçmen hak ve muafiyetlerinden faydalanırlar.

8 — Türkiye'nin terk ettiği topraklar halkından olup da hakkı hıyarını Türkiye lehine kullanarak Türk Tabiiyetini muhafaza eden Türk soyundan veya Türk Kültürüne bağlı olan kimseler Türkiye'ye yurt tut-

mak maksadiyle geldiklerinde yalnız göçmen kâğıdı almaya mecbur tutulurlar.

9 — Göçmen ve mültecilerin, Hükümetten iskân veya iskân yardımı talebi ancak Türkiye'ye girişleri tarihinden başlamak üzere iki yıl içinde yapılabilir. Talepte bulunan kimse Hükümetin gösterdiği yere gitmeye ve verdiği toprakları almaya mecburdurlar.

10 — İskân talebi, tabiiyet Beyannamesine yazılabileceği gibi vali ve kaymakama sözlü ve yazılı müracaatta bulunarak (Göçmen defteri) ne yazdırmak suretile de olur.

Göçmen kâğıdı almış ve kanunî süre içinde müracaatta bulunmuş olanların iskânları ve iskân yardımlarından faydalandırılmaları ile İmar ve İskân Bakanlığı meşgul olur.

C — 2510 sayılı İskân Kanununun üçüncü maddesine 3657 sayılı Kanunla eklenen fıkrada serbest göçmenliğe temas olunmaktadır. Bu fıkraya göre:

Türkiye'de yerleşmek maksadı ve Hükümetten iskân yardımı istememek şartı ile dışardan gelmek isteyen Türk soyundan olan kimseler Dışişleri, İçişleri, İmar ve İskân Bakanlıklarınca müştereken tespit olunacak esaslar dahilinde Konsoloslarımızın verecekleri (Göçmen vizesi) ile Türkiye'ye gelirler ve serbest göçmen olarak kabul olunurlar. Bu suretle geleceklein pasaportlarına gerekli meşruhat verilir. Bakanlar Kurulu bu hükmün hangi yerler halkına uygulanacağını tayin ve tesbit eder.

Yukarıda adı geçen 3 Bakanlık, serbest göçmenliğe ait esasları ihtiva eden 28/3/953 tarihli Protokolü tanzim etmiştir. Bakanlar Kurulu da, son defa olarak 30/3/954 tarihli ve 4/2781 sayılı Kararı ile serbest göçmenlik hakkındaki kanun hükmünün Akdeniz Adaları ahalisinden maada Türkiye sınırları dışındaki memleketlerin Türk halkı hakkında uygulanacağını tespit eylemiş bulunmaktadır.

Kanun ve Bakanlar Kurulu Kararına göre serbest göçmen olmanın iki ana şartı vardır: Türk soyundan olmak ve Akdeniz Adaları dışındaki bir yabancı memleketten gelmek. Bu durumda olup ta Konsoloslarımızın vereceği göçmen vizesi ile gelenlerle, mülteciler ve muntazam pasaportla muvakkaten gelenler serbest göçmenlik isteğinde bulunabilirler ve diğer şartları haiz olmaları halinde istekleri yerine getirilir.

Bu şartların incelenmesine geçilmeden önce, 3657 sayılı Kanuna dayanılarak çıkarılmış olan 30/3/954 tarihli ve 4/2781 sayılı Bakanlar Kurulu kararı üzerinde bir nebze duralım:

Bahis konusu Bakanlar Kurulu kararının birinci maddesinde, her ne kadar Akdeniz Adalarındaki Türk azınlığının eksilmemesi maksadiyle ancak Akdeniz Adaları dışındaki memleketlerden geleceklerin serbest göçmen dileklerinin incelenip yerine getirebileceği esası kabul edilmiş ise de; ikinci maddesinde özel şartların gerçekleşmesi halinde Akdeniz Adaları ahalisinden olan Türk asıllı kimselerin serbest göçmen isteklerinin de yerine getirileceği tesbit edilmiş bulunmaktadır. Buna göre:

Akdeniz adaları ahalisinden olup da evvelce yurdumuza gelmiş ve nüfus siciline kaydedilmiş bulunan şahısların oralarda kalmış:

- a) Karı ve kocalarının,
- b) Ana ve babalarının, kimsesiz kalmış büyükanne ve büyük babalarının,
- c) Reşit olmayan veya reşit olup ta evli bulunmayan çocuklarının ve aynı durumdaki anasız ve babasız torunlarının,
- d) Evli bulunmayan kimsesiz kız kardeşlerle bunlardan evlilikleri zeval bulmuş olanların babasız kalmış çocuklarının,

Serbest göçmen olarak kabulleri mümkün olmaktadır.

Mevcut mevzuata göre üç yolla serbest göçmen olunabilmektedir:

1 — Türk konsoloslarının verdiği serbest göçmen vizesi ile gelen kimseler hakkında, daha önce gerekli incelemeler yapılmış ve serbest göçmen olarak gelmesi kabul edilmiş olduğuna göre, yeni bir incelemeye lüzum görülmezsizin bu durumda olan kimselerin dolduracakları tabiiyet beyannameleri vatandaşlık işlemlerinin ikmali maksadiyle İçişleri Bakanlığına intikal ettirilir. Bakanlık, gerekli Bakanlar Kurulu Kararını istihsal eder.

2 — Mülteciler, ilticaları İçişleri Bakanlığınca kabul edilerek kendilerine ikâmet teskeresi verildiği takdirde serbest göçmenlik talebinde bulunabilirler. Ancak, Akdeniz adalarından gelen mülteciler hakkında 4/2781 sayılı kararın ikinci maddesindeki şartların tahakkuku da aranır.

İlticası kabul edilmiş olan mültecilerin serbest göçmenliklerine ait dosyaları ilgili valiler tarafından İçişleri Bakanlığına (Emniyet Genel Müdürlüğü) gönderilir. Emniyet Genel Müdürlüğü, dosyayı İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün tetkikine sunar. Tetkik sonucu müspet ise, dosya Emniyet Genel Müdürlüğü ifadesile ve ilgilinin serbest göçmen olarak

alınmasında ve tabiiyet beyannamesinin düzenlenmesinde mahzur olmadığı mütalâası ile İmar ve İskân Bakanlığına intikal ettirilir.

İmar ve İskân Bakanlığınca verilen talimat üzerine mahalli valiliklerce vatandaşlığa alınmaya müteallik (tescil dosyası) ikmal olunarak doğrudan İçişleri Bakanlığına (Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü) gönderilir.

Bakanlık, gerekli Bakanlar Kurulu Kararını istihsal eder.

İlticaları kabul edilmiş olmakla beraber, serbest göçmenliğin diğer şartlarını haiz bulunmayan mülteciler, «aslî yurtlarına dönmelerine intizaren memlekette ancak ikamet teskeresi ile oturabilirler.»

Mültecilerin, serbest göçmenlik ve vatandaşlık hakkındaki dileklerinin yerine getirilebilmesi için de memlekete gelişi kovalayan iki yıl içinde yetkili makamlara başvurmuş olmaları gerekir.

3 — Muntazam pasaportla muvakkaten gelenler de, Türkiye’de serbest göçmen olarak kalmak isteyebilirler.

a) Sovyet Rusya ve peykleri tebaasından Türk soylu olanlar, gerekli şartlara haiz bulunmak şartıyla ilticalarının ve serbest göçmenlik hakkındaki dileklerinin kabulünü isteyebilirler. Bu takdirde, yukarıda (2) numaralı bendde açıklanan işlemler ikmal olunur.

b) Akdeniz adalarından gelenler için, 4/2781 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının 2. maddesindeki şartların tahakkuku da aranır.

D — 2510 sayılı Kanunun, önce 2848 ve sonra 5098 sayılı kanunla değiştirilen 9. maddesi, Göçebe ve gezginci çingenelerin yerleştirilmelerine aittir. Bu maddeye göre:

Göçebeler, gezginci çingeneler İçişleri Bakanlığının mütelâası alınarak İmar İskân Bakanlığınca yerleştirilirler. Bunlar da kanunda yazılı muafiyetlerden ve yardımlardan faydalanırlar.

Bu maddeye dayanılarak, bu güne kadar yerleştirilmiş olan göçebe ve gezginci çingeneler hakkında esaslı bir fikre sahip olunmamakla beraber, maddenin geniş bir uygulanma alanı bulamadığı tahmin olunabilir.

E — İskân mevzuatına göre Yasak Bölgeler konusunda da İçişleri Bakanlığına vazife düşmektedir.

Filhakika 5826 sayılı Kanun; 5098 sayılı Kanunla 2510 sayılı İskân Kanuna eklenen (Ek madde) ile konan Ağrı, Sason, Tunceli ve Zeylan yasak bölgeleri hakkındaki hükmü değiştirmiş ve yasak bölgeyi Ağrı bölge-

sinin küçük bir kısmına inhisar ettirmiş olmakla beraber, bu kısma ordu ve zabıta kuvvetlerinden maada Bakanlar Kurulu Kararı olmadıkça kimsenin giremeyeceğini tesbit etmiştir.

Bakanlar Kurulu Kararı, işlemleri bir dosya üzerinden verildiğinden vaki müracaatlar üzerine bu dosya İçişleri Bakanlığınca (İller İdaresi Genel Müdürlüğü) hazırlanmıştır.

F — 2510 sayılı Kanunun 2848 ve 5098 sayılı kanunlarla değiştirilen 42. maddesi gereğince İçişleri Bakanlığı; İmar ve İskân, Millî Savunma, Dışişleri, Maliye, Millî Eğitim, İktisat ve Ticaret ve Tarım Bakanlıklarınca ve Ziraat Bankasınca seçilecek zatlardan ve İmar ve İskân Bakanlığınca hariçten alınacak üç zattan teşekkül eden ve iskân işlerinin en iyi şekilde yürütmesi için istişari mahiyette kararlar veren İskân Komisyonuna bir temsilcisini göndermek mecburiyetindedir.

G — Millî Birlik Komitesi tarafından 2510 sayılı İskân Kanununa ek olarak çıkarılan 19/10/960 tarihli ve 105 sayılı Kanun şark illerimizden bir kısım şahısların batı illerine naklini hedef tutmuştur.

Kanunun 1. maddesi nakledilecekleri şöyle tesbit etmiştir:

«Dinî his veya gelenekleri veya yabancı ideolojileri âlet etmek veya cebir ve şiddet kullanmak suretile ikametgâhının veya malik veya zilyedi olduğu gayrimenkulünün bulunduğu mıntıkada yaşayan halkın tamamı veya bir kısmı üzerinde tesis eylediği nüfuza dayanarak:

- a) O mıntika sekencesini maddeten veya manen tehdit ettiği veya huzurunu bozacak sair hareketlerde bulunduğu veya istismar eylediği yahut;
- b) Fertlerin hukukuna tecavüz ettiği veya tahakküm ve tagallüp ile haklarını kullanmalarında iradelerine müessir olduğu yahut;
- c) Millî menfaatlara zarar verecek her hangi bir faaliyette bulunduğu;

Mahallin en büyük idare âmirinin sorumluluğu altında emniyet makamları tarafından yapılan tahkikat neticesi sabit olanlar ile bunların 4. dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sihri hısımlarından lüzum görülenler, İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu Kararı ile, o mıntıkaya bir daha gelmemek üzere, yurt içinde başka yerlere nakil ve iskân edilebilirler.»

Kanunun ikinci maddesinde : Nakil ve iskânlarına karar verilen kimselerin İçişleri ve İmar ve İskân Bakanlıklarınca müştereken tesbit edi-

len mahallere nakillerinin İçişleri Bakanlığı tarafından; iskânları ise, kendi iklim ve yaşayış şartlarına ve mesleklerine uygun olan köy, kasaba ve şehirlere Sağlık ve Sosyal Yardım ve İmar ve İskân Bakanlıklarınca yapılır. Ve servetleriyle, sosyal mevkileri gözönünde tutularak bedeli bilâhare tasfiye edilecek gayrimenkulleri değerinden ödenmek veya borçlandırılmak suretile kendilerine münasip ev ve meslekleri için lüzumlu arazi ve sermaye verilir.

Kanunun sonraki maddelerinde, nakledilenlerin geride bıraktıkları gayrimenkullerin tasfiye tarzı, nakledilen mıntıkada ikametgâh tesisi mecburiyeti vesair hususlar açıklanmaktadır.

Kanunun uygulanması suretile halen 55 şahıs nakledilmiş bulunmaktadır.

105 sayılı Kanundan önce de, iskân mevzuatına göre, bir kısım şahıslar şark bölgelerimizden alınarak garp bölgelerine iskân olunmuş iseler de 5098 sayılı Kanun ile bu şahısların mürettep yerlerinde oturma mecburiyetleri kaldırılmış, eski illerinde veya bu illere civar illerde yerleştirilmeleri kabul olunmuştur.

İçişleri Bakanlığının iskân işleri ile ilgili vazife ve yetkileri bahsine son vermeden önce konumuz bakımından İller İdaresi Genel Müdürlüğünün durumuna temas etmek yerinde olacaktır.

Yukarıda, İskân Kanununun bazı maddelerini değiştiren 2848 sayılı Kanunla İçişleri Bakanlığına verilen vazifelerin, 4445 sayılı Teşkilât Kanunu gereğince İller İdaresi Genel Müdürlüğünce yerine getirildiğini kaydetmiştik.

İskân Kanunu muvacehesinde İçişleri Bakanlığının vazife yetkilerini tesbit ederken görülmüş olacaktır ki, İller İdaresi Genel Müdürlüğü çok zaman serbest göçmenlik konusunda mütalâa vermek şeklinde olan vazifesini Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen dosya üzerinde tetkikat yapmak suretile yerine getirmekte ve aslında Emniyet Genel Müdürlüğünce mevcut mevzuata göre üzerinde durulması gereken hususlarda bir kere daha incelemede bulunmaktadır.

Görüşümüze göre, iskân konusunda, Emniyet Genel Müdürlüğünden ayrı olarak aynı Bakanlık bünyesinde bir mütalâa makamı ihdas etmek lüzumsuz ve hatta işlerin uzamasını intaç edeceği cihetle mahzurludur.

Bu itibarla, Emniyet Genel Müdürlüğünün yalnız uygulama ile vazifeli bir makam olduğu telâkkisinden kurtularak iskân konusundaki inceleme ve mütalâa verme vazifelerinin de kendisine devredilmesini ve bu maksatla 4445 sayılı İçişleri Teşkilât Kanununda değişiklik yapılmasını yerinde bulmaktayız.

III. KISIM

İDARE ÂMİRİNİN İSKÂN İŞLERİYLE İLGİLİ VAZİFELERİ VE YETKİLERİ

İdare âmirlerinin; göçmen, serbest göçmen ve mülteciler hakkında yetkili üst makamlarca verilecek kararlara esas olan dosyaların hazırlanması, vatandaşlık işlemlerinin ikmali ve 105 sayılı Kanunun uygulanması bakımından yaptıkları vazifelerden ayrı olarak iskânına karar verilenlerin topraklandırılması, kısa zamanda müstahsil hale getirilmesi ve sair hususlarda bir takım vazifeleri daha vardır ki bu kısımda bunlara temas olunacaktır.

A — İskân Kanununa göre yerleştirilip gümrük muafiyeti, vergi ve resim muafiyeti, askerlik muafiyeti gibi avantajlardan faydalanan göçmen, mülteci, göçebe ve naklolunanlara, iskân hakları vali ve kaymakamların başkanlığında teşekkül eden (İskân Komisyonları) eliyle dağıtılır.

İskân Komisyonları, vali ve kaymakamların başkanlığında İmar ve İskân, Ziraat ve Maliye Bakanlıkları ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün il ve ilçe teşkilâtı daire ve şube müdürlerinden teşekkül eder. (2)

İskân olunan bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak bir ev veya ev yeri, san'atkârlara ve tüccarlara ayrıca geçimini sağlayacak dükkân veya mağaza ve mütedavil sermaye; çiftçilere de ayrıca kâfi toprakla çift hayvanı, alet ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yeri verilir.

Dağıtılacak toprak miktarı ve dağıtılış şekli, Bakanlar Kurulunca tesbit edilir.

Bu Kanuna göre dağıtılan yapı ve toprakların temlikine vali ve kaymakamlar yetkilidirler. Dağıtılış defter ve kararlarının bunlar tarafından tasdik edilmesi temlik sayılır.

Serbest göçmenler bazı muafiyet ve avantajlardan faydalanmakla beraber iskân yardımı alamazlar, ancak imkân olan yerlerde bunlara toprak, ev yeri, bağ ve bahçe yeri verilir.

(2) 6/7/1340 Tarihli (Muhacirlere emlak, arazi ve eşcarı müsmire tavziatına dair talimatname).

B — İskân konusunda idare âmirlerinden beklenen diğer vazifeler ve yetkiler şöylece özetlenebilir:

1 — Göçmenlerin, mültecilerin, göçebelerin ve naklolunanların yerleştirilmelerine ayrılan ve verilen yapılar ve topraklar kimin işgalinde olursa olsun vali veya kaymakamın yazılı emriyle zabıtaca boşalttırılır. Ve kendilerine teslim olunur. Vukubulacak tecavüzler de aynı şekilde def edilir.

2 — Göçmen, mülteci ve naklolunanlar, ev sahibi oluncaya kadar Hükümete veya halka ait münasip binalarda vali ve kaymakamın yazılı emri üzerine muvakkaten barındırılırlar. Binası boşaltılanlara hükümetçe kira ödenir.

3 — Yukarıda sayılan istihkak sahiplerine, kazaya eriştikleri günden başlayarak en çok üç ay içinde istihkakları olan eldeki yapıların veya yerlerin ve toprakların tam olarak dağıtılıp teslimi ve tapularının verilmesi mecburidir.

4 — İskân işlerinin sür'atle yürütülmesinden, istihkakların eksiksiz olarak vaktinde dağıtılıp teslim olunmasından, istihkak sahiplerinin müstahsil hale getirilmesinden vali ve kaymakamlar sorumludurlar.

5 — Vali ve kaymakamlar gerekirse iskân işlerinde, iskân teşkilâtı dışında kalan Devlet, Özel İdare ve Belediye memurlarını da çalıştırabilirler. İskân işlerinde gevşeklik gösteren memurlar hakkında kaymakamlar 15 günlüğe ve valiler bir aylığa kadar para cezası vermeye yetkilidir.

6 — 10 yıllık oturma mecburiyetine riayet etmeyip iskân yerini terk ve gaybubet ederek iki yıl sonunda mürettep yerlerine dönerek yerleşmemiş olanlara iskân suretile verilmiş gayrimenkullere ait tapular, İmar ve İskân Bakanlığının iş'arı üzerine vali ve kaymakamlar tarafından iptal ve gayrimenkuller geri alınır. Bu durumda olanların iskân hakları kaybolur.

IV. KISIM

SONUÇ

1934 yılında zamanın ihtiyaçlarına göre çıkarılmış olan 2510 sayılı İskân Kanunu, memleket dışından gelecek göçmen ve mültecilerle memleket içindeki göçebe aşiretlerin ve çingenelerin yerleştirilmelerini hedef tutmuş; sonradan yapılan tadiller ile kanuna bazı şahısların genel güven-

lik düşüncesi ile nakil ve mecburi iskânlarına imkân veren bir kısım maddeler eklenmişti.

Fakat 1947 tarihinde çıkarılan 5098 sayılı kanunla, bu maddeler hükümlerine uyularak mecburi iskâna tâbi tutulmuş kimselerin mürettep yerlerinde oturma mecburiyeti kaldırılmış ve isteyenlerin illerine veya civar illere dönmelerine imkân sağlanmıştı. Buna mukabil, âfetler ve tabii olaylardan zarar görenlerin başka yerlere nakil ve iskân edilmeleri esası kabul olunmuştu. Mamafih 7269 sayılı Âfetler Kanunu, âfetler ve tabii olaylar dolayısıyla yer değiştirmeleri İskân Kanunu dışına çıkarmıştır.

5098 sayılı Kanun, 2510 sayılı Kanunun bazı maddelerini değiştiren ve İçişleri Bakanlığına vazifeler veren 2848 sayılı kanunun hükümlerinde de esaslı değişiklikler yapmıştır. Bu değişikliklerden sonra, İçişleri Bakanlığına vazife veren maddeler 2. kısımda açıklanan hususlara inhisar etmiştir.

Çeşitli tarihlerde esaslı değişikliklere uğrayarak bütünlüğünü kaybeden iskân kanununun, günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak olduğu ve daha ziyade sosyal, siyasi ve asayişe müteallik sebeplerle zorlu ve zorsuz yerleştirmelere imkân verdiği muhakkaktır. Halbuki modern görüşlere göre iskânın başlıca fonksiyonu; nüfusun memleket sathına millî geliri artıracak şekilde dağıtılıp yerleştirilmesidir.

Bir müddetten beri yeni bir İskân Kanunu hazırlamak üzere çalışmalar yapılmaktadır. Hazırlanmış olan bir İskân Kanunu Tasarısı 29/12/956 tarihinde B.M.M. Başkanlığına sunulmuş ise de kanunluk kazanamamıştır.

Son senelerde İmar ve İskân Bakanlığında yeniden tasarı çalışmaları yapıldığı bilinmektedir. Bu çalışmalar sırasında 1956 tarihli matbu tasarıda kabul edilmiş bazı esasların benimsenmesi mümkün görülebilir. Bunların en önemlisi, İskân yardımlarının, 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanununun uygulanmasında olduğu gibi, borçlandırma suretile yapılmasına dair esastır.

Kanaatımızca, modern bir İskân Kanunun ana özelliği, ekonomik bir canlılık yaratacak ve toplum bünyesini sağlamlaştıracak bir nüfus dağılışı ve yerleştirilmesine imkân sağlamasıdır. Fikrimizi açıklayalım:

Nüfusumuzun sür'atle artması karşısında ziraat arazilerinin yeter-sizleşmesi, ziraata uygulanan makinanın el emeğine olan ihtiyacı azalt-

ması gibi ana sebeplerle bilhassa 2. Dünya Savaşından sonra köylerden şehirlere doğru bir nüfus akını baş göstermiş, bu akın sebebiyle bilhassa büyük şehirler halli güç meselelerle karşı karşıya kalmışlardır.

Bu durum karşısında konu ile uğraşanlar, memleket zenginliklerinden en uygun şekilde faydalanılmasına imkân veren iş ve nüfus dağılışının çarelerini aramışlar ve bunu Bölge Plânlaması görüşünde bulmuşlardır. Filhakika bölge plânlaması, bütün bir memleketin, benzer ihtiyaç ve imkânlarla sınırlı bölgeler halinde kalkınmasını hedef tutan bir plânlamadır.

Söylemeye lüzum yoktur ki, böyle bir plânlamanın gerçekleştirilmesi için bir takım vasıtalara ihtiyaç vardır. Modern görüşleri yansıtan bir İskân Kanunu bu vasıtaların başında yer alabilir.

Fransa'da terkedilmeyen idare sistemi

MERKEZİYETÇİLİK[*]

Yazan:
İsmail GÜZELİŞ
Kepsut Kaymakamı

Merkeziyetçilik ve ademi merkeziyetçilik meselesi:

Merkeziyetçilik deyince, mahallî idare şekli merkezî hükümet tarafından tesis edilen bir rejim anlaşılır. İdarenin merkez tarafından tayin edilen idarecileri kuvvetli bir hiyerarşiye tabidir. Devlet memurları kuvvetlerinin azlığı veya çokluğuna göre bir yetki genişliğine sahip olmaktadır.

Merkeziyetçiliğin tam zıddı olan ademi merkeziyetçiliğin başlıca özelliği mahallî işlerin seçimle iş başına gelmiş sivil halk tarafından görülmesidir. Ayrıca bizzat merkezi hükümet veya onun mahallî idaredeki mümessilince icra edilen bir idarî vesayet vardır. Bu sayede mahallî idarelerin kanunlara riayeti sağlandığı gibi hata yapmaları da önlenir. Temsilcilerin ihmal ve suistimallerine mani olunarak amme hizmetlerinin muntazam bir şekilde görülmesine dikkat edilir. Mahallî idarelerin toplantılarının ve bu toplantılarda alınan kararların mevcut kanun ve nizamlara uygun olmasında kontrol edilmektedir.

Ademi merkeziyetçilikteki zarurî olan bu idarî vesayet yalnız kanunlara uygunluğu kontrolden ibaret kaldığı gibi bazen alınan her karar üzerinde kendini hissettirerek mahallî idarelerin muhtariyetini epey kısmaktadır.

Kanun yapıcıları bu idarî sistemlerden birini tercih ederler. Genel olarak ademî merkeziyet usulü seçime dayanan serbest bir rejimde görülür. İdare edilenler bunu medenî bir olgunluk olarak kabul ederler. Bunun neticesinde de amme işlerinin kendisini seçenlere karşı mesuliyet duygu-

[*] Bu tetkik yazısı (L'Administration Regionale et locale en France herve Detton-1960) kitabından istifade edilerek derlenmiştir.

sunu duyan bir idare ile görülmesi sağlanmaktadır. Zaten bu usul demokrasinin bir icabı olup, onun idarî teşkilât üzerindeki isim değiştirmiş bir şeklidir.

Ademî merkeziyetçiliğin bu iyi tarafları yanında idarî vesayetin kusurlarını örten ve onu zaruri kılan bazı mahsurları da vardır. Meselâ siyasî ihtirasların tesiriyle mahallî kavgaların artması, bilgisiz ve ehliyetsiz bazı kasaba müstebitlerinin asla lâyük olmadıkları bir otoriteye sahip olmaları ilk akla gelen hususlardandır.

Başlıca tehlikesi idarî hayatı felce uğratmak olan merkeziyetçilik bazan hakikaten faydalı olmaktadır. Meselâ Fransa'da baştaki otorite zayıflayıp nizamsızlık ve karışıklık başladığından millî birliğin tekrar kurulmasında daima büyük faydalar sağlamıştır. Merkeziyetçilik, kıralların derebeylere karşı zafer kazandıkları orta çağın sonlarına doğru gelişmeye başlamıştır. İhtilâl devrinin karışıklık ve hercümercini takiben Napoleon zamanında da pek rağbete mazhar olmuştur. Yine, 1940 -1944 arasındaki harp yıllarında da merkeziyetçilik iyi sonuçlar vermiştir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi merkeziyetçilik muayyen bir anda, birden bire ortaya atılmış bir idare sistemi olmayıp zaman zaman bir milletin hayatında lüzumlu ola gelmiş bir rejimdir. Bilhassa yetki genişliği üzerine kurulmuş olan merkeziyetçilik umumiyetle mesut neticeler vermiştir.

Mahallî idarenin başındaki devlet memuruna geniş yetkiler vermekle gayet sert olabilecek bir merkeziyetçiliği yumuşatmak mümkün olmuştur. Bunu gayet iyi anlamış olan Napoleon III : (On peut gouverner de loin, mais on n'administre bien que de pres) yani uzaktan hükmetmek mümkünse de yakından idare etmek en iyisidir demiştir. Eski rejimin meşhur merkeziyetçiliğinde bile bir çok yetkilerin kralı temsil eden nazırlara (L'in tendant du Roi) verilmesinden faydalı sonuçlar alınmıştır.

Fransa merkeziyetçiliğe meyilli bir memlekettir. Aşağı yukarı bütün amme müesseseleri bu sisteme yabancı değildir. Her fransız, bu usulün zaman zaman memlekete büyük faydalar sağlamış olduğunu kabul eder.

Fransa'da yerleşmiş olan serbestçi ve demokratik anlayış bu merkeziyetçi temayüle pek karşı koymamıştır. Bu durum ise nazariyet ile tatbikat arasında bir ikilik ve ayrılık yaratmaktadır. Âdemi merkeziyetçiliği tatbik edeceğini söyleyerek bu işe giren hükümetler bazı kanunlar da çıkardıkları halde, tatbikat hep merkeziyetçiliğe kaymaktadır. Fransa idari teşkilâtı, başa geçen hükümetlerin ve otoritelerin tutumlarına göre merkeziyetçilik ile ademî merkeziyetçilik arasında yalpa yapmaktadır. Bunu Fransa idare teşkilâtı üzerinde tesir yapmış fikirleri ve olayları tetkik ettiğimizde daha iyi anlayacağız.

İdare Sistemlerinin Meydana Geliş Şekli:

Modern Fransa idarî sisteminin Fransız ihtilâlinin bir eseri olduğunu söylemek adet haline gelmiştir. Bir bakımdan bu söz pekte yanlış sayılmaz. Politika san'atında olduğu gibi idarecilikte de, ihtilâl büyük bir yenilik yaptı, idarede yeni bir anlayış hakim oldu. Asırlardan beri unutulmuş olan ademî merkeziyetçilik yeniden hayatıyet kesbetimeye başladı.

Tabiiatta devamlı bir akış olup, sıçramalar yoktur, olaylar bir biri içine girmiştir. Birden bire hasıl olmuş gibi görünen değişiklikler, esasında uzun bir hazırlanma devresine sahiptir. Yürürlükten kaldırılan eski bir kanun, yerini alan diğer bir kanunun çıkarılmış olmasına rağmen, daha uzun bir müddet teşrini icra etmekte devam eder. Yeni Fransız idarî teşkilâtının kurulmasında önderlik etmiş olan fikirler, esasında uzun bir zamandan beri idarî tatbikatta yer almıştır. Onları ihtiyaç ve zaruretlar meydana getirir ve kanunlar onlara ancak hukuki bir mahiyet kazandırmaktadır. Yani teşri organa düşen iş, doğan çocuğa isim koymaktan ibarettir. XVIII inci yüzyılın filozofları da pek yeni birşeyler koymuş olmayıp ancak kendilerinden önce ortaya atılmış fikirlere veçhe vermişlerdir. Aynı şekilde bu gün dahi rağbette olan bazı formülleri eski rejimin idarecileri ve ilim adamları ortaya atmışlardır. Meselâ bugünkü bir çok idarî müesseseler lousis XVI zamanında kanunlaşmışlardır. Diğer taraftan 1789 ihtilâlini hazırlayan fikirler eski siyasi idarî teşkilât içinde beslenmişler ve ortaya çıkmışlardır.

Bu devamlılık akıp gitme, idare tarihinde kendini daima göstermiştir. XVIII inci yüz yılın hukukçuları Napoleon'un meclislerinde toplandılar ve eski rejimin merkeziyetçiliği tekrar rağbet bulmaya haşladı. Napoleon'un Valileri kralın nazırları gibi Vilâyetlerde mutlak bir idareye başlayarak büyük bir otorite sağladılar. XIX ncu yüzyılın tamamı ve XX nci yüzyılın ilk yarısı merkeziyetçiliğe meyletmiş bir idare tarzının panoramasını vermektedir. Yukarıda zikredilen hususlardan da anlaşılacağı gibi Fransa'nın idare rejimi ihtilâlin bir eseridir.

Eski rejim zamanındaki fransa idari teşkilâtı:

Yersel idarî teşkilât gayet karışık bir manzara arz etmektedir. Bir tarafta kuvvetli bir merkeziyetçilik diğer taraftada ihtilâle tekaddüm eden günlerde mahalli idarelere verilmiş olan yetgi genişliği hüküm sürmekteydi. Fransa Millet topluluğu ana vatan üzerinde birden bire hasıl olmuş olmayıp asırların bir çok olaylarıyla bir birlerine bağlanmış, aynı ülkü ve gayeyi güden bir topluluktur. Avrupa'da orta çağların sonlarına

doğru hakim olan derebeylik mahallî bir çok idare şekillerinin doğmasına sebebiyet vermiştir. Buna rağmen hepsinde bir müşterek vasfı vardı: Merkeziyetçilik.

Belgesel idarelerde, her hizmet kendine ait toprak üzerinde kurulmuş olup ordu için komutanlar, adalet tevzii için kral adına hüküm eden hakimler ve mahallî işlere bakan bazı memurlar mevcuttur. Eyaletlerin her birinin kendilerine has isimleri kültürel adetleri ve coğrafi görünüşleri vardır. Mantiğın zor kabul ettiği bu karışık durumda dahi, devamlı olarak bir ilerleme ve tekâmül olup, bu günkü bazı amme müesseselerinin temelleri bu zamanda atılmıştır. Meselâ: Halihazır birçok eyalet ve Vilâyet hudutları o zaman aşağı yukarı belirmiş ve hepsinde de bir birine benzeyen bir malî sistem zuhur etmiştir. Bütün bu kuruluşların başında bulunan ve kralın nazırları adını alan kimseler de bugünkü valilerimizin menşei olmuşlardır. Bu nazırlar merkeziyetçi bir sistemin mümessilleri olarak ifade edilmektedir. XVII nci asra kadar her şey kralın müsaadesi ile yapılırken XVII inci asırdan sonra parlamento bir kontrol belirlemeye başlamıştır. Fakat kralın nazırları yine de otoritelerini muhafaza etmekte devam etmişlerdir. Hatta vergi toplama, işlerinden başka polis ve emniyet, sıhhat, muhabere gibi umumi idare sahasındaki yetkilerini genişletmişlerdir. Adlî sahada dahi bazı selâhiyetleri vardır. Bu suretle merkeziyetçi fakat yetki genişliğine sahip bir rejim ortaya çıktı.

Ademi merkeziyetçilik hiç bilinmeyen bir usuldü, yalnız vergilerin bazı organlarca atılması şeklinde basit tezahürleri vardır. Bu tevzii etme işine bakan mahallî hey'etler ademi merkeziyetçiliğın ilk belirtisi kabul edilebilir.

1787 den itibaren mahallî meclisler epey geliştiler.

Mahalli idarelerde de bir karışıklık göze çarpmakta idi. Bütün idarî müesseselerde merkeziyetçilik en önde gelen vasfı. Köy, kasaba ve şehir idarelerinde serbest bir organ olarak burjuva meclisleriyle (assemblee de burgeois) icra organı vazifesini gören bir şehir başkanı vardı. Görülüyor ki bu gün mevcut olan belediye meclisleri ve belediye reislikleri pekte yeni bir müessese değildir. Esasında fransada belediye teşkilâtı epey eski olmakla beraber kralcı merkeziyetçilik sebebiyle pek gelişemedi. Orta çağ zarfında kralların politikası derebeylerin nüfuzunu kırmak için şehirlerle sıkı ve iyi münasebetler kurmak şeklinde idi. Bu yüzden de şehir ve kasabaların iç işlerine pek karışmayarak onların kendi ihtiyaç ve problemlerini halletmeleri için geniş yetkiler veriyorlardı. Fakat krallar ile derebeyler arasındaki mücadele kralların kati galebesiyle sonuçlanınca bu yetkiler geri alınmış ve mahallî serbestlik kalkmış oldu. Bu ise gelişmek-

te olan belediye idarelerinin ölümü oldu. Kralların bu şekilde hareket etmeleri pek de sebepsiz değildir. Mahallî yetkiler arttırıldığında, Flandres, Almanya, ve İtalyada olduğu gibi bir çok cumhuriyetçiler ve bağımsız devletçikler ortaya çıkıyorlardı. Bu ise devletin bir nev'î parçalanması idi. Görüyoruz ki merkeziyetçilik fransız Millî birliğinin doğuşunda çok önemli bir rol oynamıştır.

Fransa İhtilalinin Meydana Getirdiği Yeni Rejim :

Kurucu meclis üyeleri, ihtilâlin tabii seyri olarak, yalnız merkezin emirleriyle hareket eden bu karışık bölgesel ve belediye idarelerinin değiştirilmesiyle islahın arzu ettiler. Sosyal ve politik alanda olduğu gibi ihtilâli hazırlayıcı bir unsur olan eşitlik fikri idarî nizamda da epey rol oynadı. Memleket toprakları üzerinde aynı esasa dayanan bir teşkilat kurulması için, eski rejimin idarî, adlî, malî ve askerî sahadaki karışık sistemleri yerine her belde sakinine eşit hizmetler görececek bir kuruluş üzerinde çalışılarak bu günkü departman idarelerinin esasî meydana geldi.

İhtilâle takaddüm eden günlerde ihtilâli yapanlar bir ademi merkeziyet usulünü kurmak için gayret sarfettiler. Mahalli idarelere, kendilerini temsil etmek için mümessil seçme gibi bir çok selâhiyetler verilmek isteniyordu. Kurucu mecliste Sieyes, Thouret ve Mirabeau gibi hatiplerin münakaşalara giriştikleri meselelerin başında; memlekette yeni bir idarî bölüm kurmak için vatan toprakları jometirik bazı bölümlere mi, yoksa coğrafi ve iktisadi bölümlere mi ayrılınsın? proplemi vardı. Bu münakaşalarda ikinci fikri savunanların ağır bastığını görüyoruz. Yine münakaşa mevzu olan diğer bir mesele de idarî bölümleri tayin ederken o bölümün arz ettiği önemlilik vasfı göz önüne alınınsın mı, yoksa yalnız nüfus miktarına göre mi bölünmeler belli edilsin? Bu da (Ufak kommün- Büyük kommün) şeklinde uzun uzun münakaşa mevzu oldu. Geçici üçüncü yıl anayasasının kantonlardaki belediye teşkilâtı ile ilgili hükümlerinde ikinci fikir taraftarları ağır basmış ise de neticede, ufak kommün taraftarları galebe çaldı. Mirabeau ateşli bir şekilde fikrini savundu. Bu usulün tatbikatta arzedeceği faydalar sayıldı, döküldü. 1789 da ihtilâlin sonlarına doğru, her köy, kasaba ve şehirde kendi özelliklerine göre birer kommün idaresi teşkil edildi. Bu sistemin fransada bir sürü kommünlerin doğması gibi mahsuruda vardı. Bilhassa 1890 da birleştirilebilen bu kommünler, departmanların kuruluşunda ilk defa ortaya atılan bir İdarî zaruretten doğmuşlardır.

Bölgelerin menfaatları göz önünde tutularak, memleket bazı kısımlara ayrıldı. Yersel ve ekonomik bağlara göre eyaletlerin sınırları harita

üzerinde çizildi. La Bretagne ve Normandie beş, La Provence ve La Franche-Comte üçer idari bölüme ayrıldı. Le Perigord, La, Dordogne'un, Le Queroy, Lot, un Le Velay, La Haute-Loire'un birer departementı oldular. Eski proviceler tamamen yok olmayıp müstakil birer idarî bölüm olarak kaldılar. Bu yeni idarî bölümlere bir isim bulmak gerekiyordu. Bu hususta, eskiden beri idarî bir bölümü ifade etmek için kullanılan ve (Departir) kelimesinden türeyen (Departements) tabiri çabucak benimsendi. Bu yeni departmanlara jeografik hususiyetleri göz önünde tutularak eski eyalet isimlerinden ayrı bazı adlar kondu. Bu isimlerin çoğu sırf coğrafi özelliği belirtmek gayesiyle ortaya konduğundan telâfuzları zor ve kulağa hoş gelmediğinden zamanla unutulup gittiler.

İhtilâlin sonunda Fransa 24 departement'a, her bir departement'da yarımın arrondissement'larını meydana getirecek districts'lere yani kısımlara, onlar da cantons'lara ve cantons'lar da commune'lere ayrılıyordu. Bu idarî kuruluşun temel taşı bugüne kadar hiç değişmeyecek olan communeler teşkil ediyordu.

Bu bir sürü değişikliklere rağmen esas yapı aynen kalmıştır. Yalnız zaman zaman merkeziyet veya ademî merkeziyet taraftarları ağır basmıştır. İhtilâlin sonlarında anarşiye kadar varan bir ademi merkeziyet temayülü hakim oldu. Teşri ve icra organları seçimle iş başına gelmeye başladı. Bu suretle Fransa idari sahasında; merkeziyet ve ademi merkeziyet noktaları arasında gidip gelen bir duvar saat rakkasının yaptığı sallanmalara benzeyen bu hareket bu defa da ademi merkeziyetçiliğe kaymış ve yukarda saydığımız değişiklikleri meydana getirmiştir. Bundan sonra, en son noktasına gelen rakkasın tekrar geri döndüğünü ve idarî sahada bir nevi karışıklığa sebep olmuş olan bu yeniliğin, Napoleon'de Bonaparte'ın otoriter idaresinde «VIII nci yıl rejimi» adı altında yeni bir şekil aldığını görüyoruz.

VIII. nci Yıl Rejimi:

İhtilâl takviminin sekizinci yılının beşinci ayının yirmi sekizinde çıkarılan bir kanun ile (La Loi du 28 pluvoise an VIII) enerjik bir rejim tesis edildi. On seneden beri kaybolmuş olan birliği ve emniyeti sağlamak için idarî mercilerin başına prefet (vali), Sous-prefet (Kaymakam) ve maire (Belediye reisi) gibi devlet idarecilerini getirdiler. Fakat yinede icra uzvunun elemanlarının hepsi merkezi hükümet tarafında tayin ediliyordu. Meselâ l'assemblee deliberante du departemant (Serbest Departemant Meclisleri) ve le conseil General (Genel Meclis) üyeleri o mahallin otoritelerince tayin ediliyordu. Aynı durum «Arrondissements Commu-

naux» denen kuruluşların başında bulunan meclis üyeleri ile cantons belediyelerinde de vardı. Her şehir ve kasabada, üyeleri prefet denen hükümet ajanı tarafından tayin edilen heyetler ve belediye meclisleri vardı. Bu meclislerin aldığı kararlar devlet ajanının tastikinden sonra yürürlüğe giriyordu.

Albert Vandal'ın belirttiği gibi. VIII. nci yıl rejimi, anarşiye karşı duyulan tiksinti ile nizam ve düzene olan özlemin diğer bir ifade ile hanedan zamanında mevcut olup ihtilâl ile kaybolmuş bazı fransız örf ve adetlerine karşı duyulan sevginin bir sonucuydu.

Bonaparte'ın prefet'leri, kralın nazırlarının (intendants du Roi) yerini aldı. Hatta bunlardan daha da kuvvetliydi. Mahalli idarelere hiç bir imtiyaz tanımıyorlardı. Bu suretle idare insicamlı ve aydınlık bir yapıya kavuştu. Eski rejimdeki karışıklık kalktı.

Fransadaki iç huzuru ve düzeni sağlayan bu VIII. nci yıl rejimi, mahalli idarelerin muhtariyetini tamamen ortadan kaldırdı. Ancak; XIX. ncu yüzyıldaki yeni siyasi fikirler bu sert rejimi biraz yumuşatmıştır. Departemant'lar 1833,1838,1866,1871 tarihli kanunla ve 5.11.1926 kararnamesi (decretloi) ile, commune'ler 1831,1837,1867,1882 ve 1884 tarihli kanunlarla bazı serbestlikler elde ettiler. Mahalli işlerin görülmesinde seçimle iş başına gelen bazı elemanlar rol oynamaya başlayarak ademi merkezîyetçiliğe doğru bir kayma başladı. 1959 senesinde ortaya konan idari nizam bu yoldaki gidişin bir sonucundan başka bir şey değildir.

Bütün bu değişikliklere rağmen esas idarî çatı merkezîyetçi bir manzara arz etmektedir. VIII. nci yıl rejiminin ruhu halen hissedilmektedir. Her ne kadar yüzelli seneden beri merkezîyetçi rejim yumuşatılmış, mahalli idareler bir nevi bağımsızlığa kavuşmuş ve bazı yetkiler elde etmişler ise de, Napoleon zamanında kurulmuş olan Fransa idare teşkilâtı esas vasfını muhafaza etmektedir.

Bibliyografya:

Herve Detton-l'Administration Regionale et L'ocale En France Paris-1960
Bancal Les circonscriptions administratives de la France, Sirey, 1945
Bertrand- le personel communal, These, Paris, 1946, Sirey Maspetiol et Laroque- la tuelle administrative, Paris, Sirey. 1930
Laubadere- Manuel de droit administratif, Paris. 1947.

Debre - la mort de l'Etat republicain, Paris, Gallimard, 1947.

Waline - Manuel elementaire de droit administratif. Paris. 1946

Pierre - Henry - Histoire des Prefets- 1950.

U m u m i M a n a d a

H I R S I Z L I K

Yazan:

Âlim Şerif ONARAN

İçişleri Bakanlığı Tetkik Müşaviri

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- 1 — DALLOZ,
Jurisprudence Generale (Tome XLIV, page: 1096)
- 2 — MAJNO,
Ceza Kanunu Şerhi, Cilt: 12
(Adliye Vekâleti tarafından neşredilen)
- 3 — GIURATI, Giovanni
Delitti Contro la Proprieta (pag, 91-160)
- 4 — DE MARSICO, Alfredo
Delitti Contro il P-atrimonio (pag. 18-33)
- 5 — MANZINT, Vincenzo
Trattado di Diritto Penale Italiano
Secondo il Codice de 1930 (Volüme IX)
- 6 — TRIBUT, Edmond
Notion de la Soustraction
Comme element Constitutif du Vol
(These pour le doctorat, Paris 1904)
- 7 — DÖNMEZER, Sulhi
Ceza Hukuku (Hususî Kısım)
- 8 — SEVİG, Vasfi Raşit
Hırsızlık (Adliye Ceridesi, 1937 s.279)

- 9 — KUNTER, Nurullah
Kullanmak için Hırsızlık
(İstanbul Barosu Dergisi, 1948 s.449)
- 10 — OBUZ, Muammer
Hırsızlık Suçunda Faydalanmanın Anlamı
(Hukuk ve İçtihatlar Dergisi, 1947 s.22)
- 11 — COGLIOLO, Pietro e CARLETTI, Tito
Codice Penale e Leggi di Pubblica Sicurezza
con la giurisprudenza e gli atti ufficiali
(Firenze 1910)
- 12 — PERİNÇEK, Sadık ve ÖZDEN, Cahit
Türk Ceza Kanunu ve buna ait seçilmiş Yargıtay Kararları s. 486

UMUMÎ MANADA
HİRSİZLİK
İ Ç İ N D E K İ L E R

I — GİRİŞ

II — TARİHÇE

III — METİNLER

IV — TARİF

V — UNSURLAR

1— Maddî Unsur : Almak

Muhtelif Fikirler :

A — Çalınacak malın üzerine failin el koymasıyla suçun tamam olması

B — Suçun tamamlanması için, failin, malın bulunduğu yerden kaldırmış olması,

C — Suçun tamamıyeti için malın, bulunduğu yerden alınarak, fail tarafından götürülmesi tasavvur edilen yere kadar götürülmüş bulunması,

D — Malın bulunduğu yerden kaldırılarak zilyedin, zilyetlik sahasından çıkarılması ve failin veya üçüncü bir şahsın zilyetlik sahasına sokulmasıyla suçun tamam olması.

2 — Malın Taşınabilir Olması ve Başkasına Ait Bulunması

A — Malın taşınabilir olması

B — Malın başkasına ait bulunması

3 — Sahibinin rızasının bulunmaması

4 — Manevî Unsur: Failde Faydalanmak Kastının Mevcudiyeti.

VI — NETİCE

Umumi Manada

HIRSIZLIK

I - GİRİŞ:

Hırsızlık suçu mal aleyhine işlenen cürümlerdendir. Ceza kanunumuzun ikinci kitabının onuncu babı bu kabil cürümleri ihtiva eder.

Onuncu bab'a dahil bulunan suçlar mal üzerindeki hakların himayesini teminen ihdas edilmişlerdir.

Mehaz kanun'da bu kabil suçlar hakkındaki «Mülkiyet Aleyhine İşlenen Suçlar» başlığı yerine kanunumuz mehazdan farklı ve yerinde olarak «Mal Aleyhindeki Cürümler» başlığını kullanmıştır. Böylece yalnız mülkiyet haklarını değil mala teallük eden diğer hakların da teminat altına alınmak istendiği anlatılmış oluyor.

Burada korunmak istenen esas itibarile tasarruf hakkıdır. Tasarruf haklarına vukubulan taarruzları iki büyük sınıfa ayırmak mümkündür.

- 1 — Menfaat temini kasdile işlenen suçlar,
- 2 — İntikam kasdile işlenen suçlar.

1 — Menfaat temini kasdile işlenen suçlar (ve bu arada hırsızlık) menkul mülkiyete karşı doğrudan doğruya veya dolayısıyla vuku bulur. Doğrudan doğruya hırsızlık, eşya sahibinin mücrim tarafından vukubulan fiil sebebiyle eşyaya malikiyetten mahrum olması ve ondan istifade edememesidir. Adi hırsızlık, tehlikeli hırsızlık ve hakiki hırsızlık şekilleri ile ifadesi mümkün bulunan bu kısım, vâsi manasile çapulculuk, yankesicilik, zorbalıkla gasp ve soygunculuk fiillerini de içerisine alır.

Dolayısıyla hırsızlıkta yalnız tasarruf hakkına karşı taarruz vâki olur. Çünkü mal sahibi ya cürme mevzu teşkil eden şey ile tasarrufundan evvelce mahrum olmuş veyahut bizzat o şeyden mahrumiyete muvafakat etmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla hırsızlık nazariyesine, dolandırıcılık ve emniyeti suiistimal de dahil bulunmaktadır.

Menfaat temini kasdile gayri menkul mallar üzerinde vâki cürümler su yolu mecrasını tebdil etmek, diğerinin tasarrufunda bulunan bir yerde

avlanmak, mal ve mülklerinin hudutlarını değiştirmek şekillerine ayrılmaktadır.

2 — İntikam kasdile vukubulan cürümlere, ait olduğu kimseye izrar kasdile menkul ve gayri menkul mallara karşı işlenen bütün cürümler dahildir. Ceza Kanunu'nun yukarıda arzedilen babında bulunan bahisler kısmen birinci maddede sayılan hallere yalnız umumi halleriyle uyar.

Onuncu bab'ın muhtelif fasıllarında: hırsızlığın basit, ağır olarak vasıflandırılmış şekilleri; yağma, yol kesmek, adam kaldırmak, dolandırıcılık vesair hileli cürümler; emniyeti suiistimal, eşyayı cürmiyeyi satın almak ve saklamak, hakkı olmıyan yerlere tecavüz, nâsı izrar gibi hususlar tetkik olunmakta ve geçen fasıllara ait müşterek hükümlerle onuncu fasıl nihayet bulmaktadır.

Biz bu vazifede adı geçen fasıldaki suçlardan yalnız umumi manada hırsızlık suçunu ele aldık ve onun tarifi ile, bu tariften çıkan unsurları üzerinde durmakla iktifa ettik.

Kanunumuz, onuncu bab'ın birinci faslında menkul malların zilyedliğinin ihlali şeklinde görülen hırsızlık cürümlerini derpiş etmiştir.

II — TARİHÇE:

Cemiyetin belli başlı prensiplerinden biri, her kimseye, kendine ait şeyden rahatça istifade sağlanmasının ve onu muhafaza edebilmesinin teminidir. Bir başkasının mülkiyetine teaddi suçu olmak üzere kabul edilmiş olan hırsızlık, hususi ve binaenaleyh yalnız mutazarrır olan şahsın intikamına mahal veren bir suç olmakla başlamıştır.

Zamanla fertten ziyade cemiyetin korunmasına matuf bir gâye ile hırsızlığın tenkiline yarar hükümler bütün medeni milletlerin mevzuatında yer almıştır.

Bununla beraber bazı müelliflere inanmak gerekirse, Mısırlılarda hırsızlığın müsamaha ile karşılandığı anlaşılıyor. ARİSTİON ve DİODOR gibi eski hukukçuların kaleme aldığı metinlerde bu hususa ait bazı açıklamalar olsa da, HEREDOTE'un bundan hiç bahsetmemesi bu hususun gerçekliği hakkında şüpheyi câliptir.

İbranilerde: mala karşı işlenen suçlarda ancak para cezaları verilirdi. İki misli ile iade en belli başlı ceza idi.

Yunanlılarda: İspartada, bu mevzuda başka hiç bir yerde 'rastlanmıyan garip bir müessese mevcuttur. İspartanın meşhur kanun vazı

LYCURGUE gençlere az yenecek şey verilmesini, bununla beraber bulabilecekleri şeyleri ustaca aşırabildikleri takdirde gıda noksanlarını telafi edebilmelerine müsaade edileceğini, ancak yakalandıkları takdirde belli müddetlerle açlığa ve kamçılanmağa tâbi tutulabileceklerini kabul eder. Fakat bu ceza hırsızlıktan dolayı değil, beceriksizliklerinden dolayı verilir. XENOPHONE'da ve PLUTARQUE'IN eserlerinde bu hususu açıklıyan metinler vardır.

XENOPHONE, bunda politik bir gâyenin mevcut olduğunu, bu tarzda yetişecek çevik ve becerikli gençlerin hayat mücadelesine ve harbe hazırlıklı olacaklarını işaret eder.

Ispartalılar basit bir hayat tarzından sonra Asyanın zenginliklerde cemiyet olarak bozulmağa başlayınca hırsızlık hakkında, da şiddetli cezaların tatbik edilmeğe başladığını görüyoruz.

Atina'da, DRACON kanunlarına göre ne çeşitten olursa olsun bütün hırsızlıklar ölümle cezalandırılırdı. SOLON tarafından vazedilen âdil kanunlarla bu durum hafifletildi. SOLON'a göre hakimın mevcut şartlara binaen verebileceği cezalardan gayri, çalınan şey iade edildiği takdirde değerinin iki mislinin, iade edilmediği hallerde on mislinin de tanzim edilmesi gerekirdi.

Roma kanunları, eski çağdaki diğer milletlerin mevzuatından daha müttekâmil bir manzara arzeder. Roma Kanunları yalnız başkalarına ait bir malın mâliki olmak niyetile alınmasını değil, alacaklı sıfatile rehin olarak alınan eşyanın veya kendisine tevdi edilen vediaanın kullanılmasını da hırsızlık saymaktadır. Bu hususta GAIUS'ün metinlerinin tetkiki icabeder.

XII Levha kanunundan evvelki zamanlarda tenkil edilen fiil, hırsızlık suçu değildir. Bir başkasının malına zilyed bulunmaklık fiili tenkil edilirdi; binaenaleyh tenkil, yani şahsi intikamın tatbik edilebilmesi için çalınmış şeyin bulunmuş olması lâzımgelirdi. Bunun için de hırsızlığın âşikâr olması, meşhur olması iktiza ederdi. Meşhud hırsızlık, hırsızın çaldığı şey elinde bulunduğu halde yakalanması hali veya çaldığı şey «tabak ve Peştemal» ile yapılan bir araştırma esnasında evinde bulunmuş olmasıdır. Bu söylediklerimizi ameli bir şekilde kavrayabilmek için hırsızın çalarken veya çaldığı henüz saklanmadan yakalanması veya hangi evden çıkmış olduğunu gösteren izler bırakmış bulunduğunu tasavvur etmek icabeder.

Malı çalınan kimse hırsızın evine, hemen, olduğu gibi giremez. Evvela üzerinden bütün elbiselerini çıkarmalıdır. Buna sebep olarak, arayan adamın evi aranılan kimseye süikasdda bulunmak için malı üzerinde getirmiş

olması ihtimalinin önleneceği ileri sürülürdü. Adalet, araştırma yapacak olan mağdurun çıplak olmasını icabettirdiği gibi edep de araştırma yapacak olan kimsenin avret yerlerini örtmesini emreder. Bunun için araştırma yapacak kimse setriavret zımında peştemal ile göbeğinden diz kapağına kadar örtünür ve yine araştıran kimse elini, evi aranılan kimseye süikasd yapmış olmak ve bir şeyi saklamış bulunmak töhmetinden kurtarmak ve meşgul etmek için tabak tutardı. Mağdur, hırsızın araştırmaya karşı durmasını bertaraf etmek için dostları refakatinde bulunduğu halde hırsızın evine giderdi. Evde çalınmış şey'in bulunması, hırsızın, elinde çalınmış mal ile yakalanmış olmasına eş tutulurdu.

XII Levha kanunu bizi, yakalanmadan çalınmış şey'in meydana çıkartılmasından müstakil olarak, hırsızlık suçu ile bizatihi meşgul olan daha müttekâmil bir rejim ile karşı karşıya koyar. Yalnız XII levha kanunu meşhud hırsızlıklarda, hırsızın mağdurun velâyeti ve kudreti altına koyan örf hukukunu muhafaza eylemiştir. Fakat bu hususta çok kere Majistranın müdahalesini lüzumlu kılmıştır.

XII levha kanunu bizi iki mesele ile karşı karşıya koyuyordu. Biri: hususi adaletin münhasıran câri bulunduğu zamanda hakim olmuş eski sistem; diğeri, hırsızın, mağdurun kabul eylemeğe mecbur tutulduğu bir diyete mahkûm eden yeni sistem... Bu iki sistemi birleştirme vazifesi pretöre düşmüştür.

Roma hukukçularının, hırsızlık anlayışı bu günden çok farklıdır. Onlar, başkasının malına gizlice yapılan her teaddiyi hırsızlık addederlerdi. Bir kimsenin ağacını geceleyin gizlice kesmek, başkasının malını elinde bulunduran kimsenin emniyeti, suiistimali, kiracının oturduğu evi satması hep hırsızlık telakki olunmuştur.

Uzun bir tekâmül neticesi olarak klasik devir hukukçuları «intifa Kasdı»nı hırsızlığın unsuru olarak kabul eylediler. JUSTİNİEN de kanununda bu unsura yer verdi.

Böylece, başkasının malını temellük kasdı olmaksızın imha etmek gibi suçlar da hırsızlık suçundan ayrı bir suç telakki olunmağa başlanmıştır.

C — METİNLER:

1 — Ceza kanunu Madde 491, fıkra 1:«Her, kim, diğerinin taşınabilir malını sahibinin rızası olmaksızın, faydalanmak için bulunduğu yerden alırsa, altı aydan üç seneye kadar hapsolünür.»

2 — 1889 tarihli mehz İtalyan kanununun aynı mealdeki 402 inci maddesi: «Chiunque s'impossessa della cosa mobile altrui per trame profitto, togliendola dal luogo dove si trova, senza il consenso di colui al quale essa appartiene, e punito con la reclusione sino a tre anni. »

3 — 1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununun 624 üncü maddesi: «Chiunque s'impossessa della cosa mobile altrui sottarendola a chi la detiene, al fine di trarne profitto per se o per altri, e punito con la reclusione sino a tre anni e con la multa da lire trecento o cinquemile.»: Herkim kendisi veya başkası için istifade temin etmek maksadiyle, başkasına ait menkul eşyayı, onu tasarrufundan mahrum kılacak şekilde kendi nüfuzu altına alırsa, üç yıla kadar hapis ve üçyüz ilâ beşbin lîret para cezasına mahkûm edilir.

4 — 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu, madde 379: «Quiconque a soustrait frauduleusement une chose qui ne lui appartient pas est coupable de vol.»: Kendisine ait olmayan şey'i desise ile ele geçiren kimse hırsızlık suçlusudur.

IV — TARİF:

Hukukşinas PAULUS hırsızlığın iki tarifini vermiştir. Bunlardan biri «Pauli Sententiae» isimli külliyatta bulunur: «Fur est qui dolo malo rem alienam contrectad-hırsızlık başkasının malını hile ile almaktır.» diğeri daha çok gelişmiş fakat daha belirsizdir. Pandecte'lere de sokulmuştur: Furtum est contrectatio fraudolosa, lucri faciendi causa, vel ipsius rei, vel etian usus, possessionis a: «Hırsızlık, kazanç maksadile bir şeyi kullanmak veya ona sahip olmak için o şeye hile ile el atma işidir.»

Bu ikinci tarifteki, suçun tavsifi için, fiilin saikinin bir fayda fikrine müstenid olması, keyfiyeti, esasen bizzat şeyin ele geçmesiyle kullanmak veya mülk edinmek gayesi güdülmesi fikriyle tev'emdir. Bundan dolayıdır ki vedia veya rehin olarak bırakılan şeyin kullanılması halinde hırsızlığın mevcut olacağı kabul edilmiştir.

İlmin ve örfüdatın inkişafı muvacehesinde hırsızlık hakkındaki bu anlayışın pek çok değişikliklere uğraması ve hırsızlığın modern nosyonuna ulaşması zaruri bir netice idi.

Bir suçun tam bir tarifini yapmak gerçekten güçtür. Öyle bir tarif ki bir cümlede bütün esas unsurları ihtiva etmiş olsun... Hele bu suç çok münakaşa edilmiş ve üzerinde durulmuş hırsızlık gibi bir suç olursa...

Bu hususta, «Şekil itibarile çeşitli ve çok rastlanan hırsızlık gibi bir suçun tarifi tehlikeli olduğu kadar zaruridir; gerçekten bu tarifi pek çok durumları ihtiva etmesi kadar aşılmaz sınırlara da inhisar ettirilmesi gereklidir.» diyen GARRAUD ile hem fikir olmamak elden gelmiyor.

Suçun belli başlı unsurlarını göz önünde tutarak GIURATI şu tarifi veriyor: «Menfaat temin etmek maksadile sahibinin rızası hilafına başkasına ait şeyi tesahüp eden kimsenin hukuka aykırı hareketi: l'atto antigiuridico di chi, contro la volontà del possessore, s'impadronisce della cosa altrui per trarne profitto,»

GIURATI bu tarifile yeni bir şey söylemiyor, sadece mümkün mertebe kafi ve tam bir tarifte bulunmağa çalışıyor.

Hırsızlığın tarifi sayısızdır. Roma Hukukunun bu günkü telakkilere uymıyan tarifini benimseyenlerinki istisna edilerek bazı müelliflerin tariflerini zikretmekle iktifa ediyoruz:

İtalyanlardan CARMIGNANI: (menfaat temini maksadile ve sahibinin iradesine aykırı olarak hileli şekilde icra kılınmış, başkasına ait menkul şeyin (Ablation) kaldırılmasıdır.)

TOLOMEI (menfaat gâyesile, ait olduğu kimsenin rızası olmaksızın başkasının olduğu bilinen menkul şey'i kendine mal etmektir.)

PESSINA: (Alıp götürme şeklindeki maddi bir hareket vasıtasile, başkasının menkul şey'ini mal edinmektir.)

PUGLIA: (Başkasının olan bir şey'i ait bulunduğu kimsenin rızası olmaksızın her hangi bir menfaat veya kazanç temin etmek üzere hileli şekilde almak veya mal edinmektir.)

IMPALLOMENE: (İstifade maksadile, sahibinin rızası olmaksızın, başkasının olan şey'i mal edinme yolu ile işlenmiş mülkiyet hukukunun ihlalidir.)

Alman VON LIZST: (Başkasının olan şey'in gayri meşru şekilde alınarak bu hareketle failin tahtı tasarrufuna geçirilmesi yolu ile işlenmiş mülkiyetin bir çeşit ihlalidir.)

İngiliz SEYMOUR F. HARRIS: (Bir kimseden mülkiyet bağıni koparmak gibi kötü bir niyetle başkasının eşyasını, isteyerek, hileli ve haksız bir şekilde mal edinmedir.)

STEPHEN: (Vasıtalı veya vasıtasız «general or special» olarak bir kimsenin elinde bulunurken hırsızlığın işlenebileceği tarzlardan biri ile ve bir başka kimsenin devamlı şekilde kullanması niyetiyle çalınmağa mü-

sait her hangi bir şey'in gayri meşru olarak ve hiç bir haklı talep mevcut olmaksızın «WITHOUT CLAIM of RIGHT» her hangi bir saikle alınıp götürülmesi fiili hırsızlıktır.)

Fransızlar umumiyetle kısmen Roma Hukukuna kısmen de evvelce zikrettiğimiz kanunlarındaki tarife bağlı kalmaktadırlar.

V — UNSURLAR:

Hırsızlık hakkında yapılan tariflerden bu suçun dört unsuru olduğu anlaşılmaktadır.

- 1 — Maddi Unsur: almak,
- 2 — Malın taşınabilir olması ve başkasına ait bulunması,
- 3 — Sahibinin rızasının bulunmaması,
- 4 — Manevî unsur: Fâilde faydalanmak kasdının mevcudiyeti.

Şimdi bu unsurları teker teker inceleyelim:

1 — Maddi Unsur: almak-Hırsızlık menkul bir şeyi elinde bulunduran kimseden o malın alınması ile (icrai hareket) ve onu kendi hükmü altına geçilmekle (tamamlayıcı hareket) işlenmiş olur.

Başkasına ait bir şeyi alarak gayri hukuki bir hareket yapmağa el koyma (İmpossessamento) diyoruz. Bu hareketle hırsız, o şey'i bulunduğu yerden kaldırır ve onu kendi nüfuzu altında bulunan bir yere koyar. Ancak hırsızlık suçunun maddi unsuru olan almak, el koymak fiili her devirde bu şekilde anlaşılmamıştır; uzun bir inkişaf devresinden sonra bu neticeye ulaşılabilmıştır. Bu mevzuda dört nazariye mevcut bulunmuştur.

- A — Çalınacak malın üzerine fâilin el koymasile suçun tamam olması,
- B — Suçun tamamlanması için, failin, malı bulunduğu yerden kaldırmış olması,
- C — Suçun tamamlanması için malın, bulunduğu yerden alınarak, fail tarafından götürülmesi tasavvur edilen yere kadar götürülmüş bulunması,
- D — Malın bulunduğu yerden kaldırılarak zilyedin zilyedlik sahasından çıkarılması ve fâilin veya üçüncü bir şahsın zilyedlik sahasına sokulması ile suçun tamam olması.

A — Çalınacak mal üzerine fâilin el koymasıyle suçun tamam olması.
Çok eski devirlerde ve Roma hukukunun ilk zamanlarında câri olan

ve artık eskimiş bulunan bir nazariyeye göre başkasına ait olan şeye dokunmakla fiilin işlenmiş olacağı kabul edilirdi.

Romalı Hukukçular buna (Contrectatio) demişlerdir. Bu, maniement Elle dokunma demektir. Böylece roma hukukunda hırsızlık başkasına ait bir şeye hileli maksatla el koymak demektir.

Fransız Ceza Kanunundaki (SOUSTRACTION) tâbiri ile de aynı maksat güdüldüğü ileri sürülmüştür. MIERLIN'in iddiası da bu merkezde idi. Bu şekilde ele alınınca hırsızlık geniş manada emniyeti suiistimali ve dolandırıcılığı da içine alır. Fransız Hukukçularında MUYARD de VOUGLANS ve DOMAT, soustraction kelimesini contrectatio anlamında alanlardandır.

İlmi lisanda (AMOTİO) tabir edilen bu durumdan bu günkü «Ablatio» durumuna geçmek için uzun bir mesafe katedilmiştir.

Birinci halde (Amotio) şayet bir hırsız bir salondaki masa üzerinden bir şamdanı aldığı sırada yakalanırsa hırsızlık suçu işlenmiş sayılırdı; (ablatio) nazariyesini kabul edenlere göre sadece teşebbüs safhasında kalmış olacaktır.

Bu bakımdan iki nazariye teşebbüs mevzuunda ayrı kıymet ifade etmektedir.

B — Suçun tamamlanması için, failin, malı bulunduğu yerden kaldırmış olması :

Hırsızlığın mevzuu «başkasının menkul malı»dır. Bu şey, belli bir failin ekonomik menfaatlarını teminen bulunduğu yerden kaldırılmış olursa hırsızlık tamamlanmış olur nazariyesini kabul edenlere göre meselâ bir binadan madeni eşya olarak bahçe kapısında bekçi tarafından yakalanmış kimsenin fiilinde hırsızlık tamamlanmış olacaktır. Napoli temyiz mahkemesinin hırsızlık fiilinin, eşyanın bulunduğu yerden kaldırılmasıyla tamamlanacağı içtihadında bulunduğu görülmüştür.

C — Yukarıda da arzedildiği veçhile (ablatio) nazariyesi, suçun tamamiyeti için malın, bulunduğu yerden alınarak fail tarafından götürülmesi tasavvur edilen yere kadar götürülmüş bulunması halidir.

A ve B durumları (ablatio) nazariyesine göre hırsızlığın ancak teşebbüs safhasında kaldığı hallerdir. Bu nazariyeye göre ancak, meselâ bir evden mücevherat çalan bir hırsız bunu götürüp saklamayı derpiş ettiği yere kadar götürübilmişse hırsızlık suçu tamamlanmış olacaktır. Palermo temyiz mahkemesi, eşyanın sahibinin tahtı tasarrufundan çıkıp

hırsızın dairei tasarrufuna girmesiyle hırsızlık fiilinin tamam olacağı hakkında içtihatla bulunmuştur.

Diğer bir misalle, bu nazariyeye göre herkim çalmak istediği eşyayı bir torbaya koyduğu anda yakalanır ve bu yüzden malı terke mecbur olursa hırsızlık fiilini ikmal etmiş sayılmayıp hareketi teşebbüs derecesinde kalmış addolunurdu.

Şu misallerle de tamamen anlaşılacağı gibi bu nazariye, bir kimsenin fiilinin hırsızlık sayılması için, o kimsenin başkasına ait malı ancak kendisi tarafından tasarrufa amade bir durumda bulunduracak şekilde derpiş eylediği mahalle taşımış bulunmasını şart koşmaktadır.

Tanınmış cezacıardan PESSINA, el koymanın tahti tasarrufa geçirmek manasına geldiği ve bu tabir altında eşyanın sahibinin daire tasarrufunu teşkil eden mahalden çıkarılarak, çalanın tahti tasarrufuna sokulmasıyla ikmâl bulunduğu fikrini öne sürmüştü, bu fikir mehz kanun hazırlanırken kanun vazınca da benimsenmiştir. PESSINA'ya göre, eşyaya el koymakla ikmal edilmiş bir sirkat mevcut olmayıp bilakis bir şirket teşebbüsü mevzu bahisdir.

PESSINA, «Ceza Kanunu» isimli eserinde hırsızlık fiilinin ilk anının el koyma ve cürmü teşkil eden son anın ise eşya mahallini tebdil olduğunu söylemiştir. Fakat mahal denildiği zaman maddi manasında oda veya ev anlaşılmalıdır. Bir kimsenin evine hırsızlık maksadiyle girilip bir şey'j çalınsa fiilin tamam olmuş addedilebilmesi için hırsızın evden çıkmış olması gerekli bir şarttır. Fakat aynı evde, lâkin ayrı odalarda ikamet eden iki şahıstan biri diğerinin odasından bir şey çalıp kendi odasına nakletse hırsızlık etmiş sayılacağı gibi hatta mahbuslar ve yatılı okul talebeleri gibi aynı odada ikamet edenler için eşyanın bulunduğu yerden diğer bir yere götürülmesi yahut çalmanın hırsızın eşyası arasında saklanması da hırsızlıktır.

Balada arzolunan hususlardan tam hırsızlığın, sahibinin kanunen dairei nüfuzunda bulunan eşyanın mücerret o sahadan çıkarılacak derecede yerinin tebdil edilmesi ile vaki olacağı anlaşılır.

Şiddet taraftarı olan CARRARA'ya göre: hırsız, malı sahibinin koyduğu yerden aldıktan sonra başka yere götüremezse, diğer bir tabirle sahibinin dairei nüfuzu haricine nakledemezse dahi cürüm tamam olur.

Bugünkü görüşlere göre CARRARA'nın nazariyesini kabule imkân yoktur. Burada hırsızlık ancak teşebbüs safhasında kalmıştır.

JOUSSE'a göre, çalınan şey'in alınıp götürülmesi mevzuu bahis olmadıkça hırsızlık olmaz, hatta yeri değiştirilmedikçe bir şey üstüne el koymak bile kâfi değildir.

DE SERRES'de şey'in alınmasını hırsızlığın terkibi unsurlarından sayar.

Diğer yandan PERRIERE, hırsızlık, başkasına ait bir şey'in ondan istifade maksadiyle gizlice ve tertiple çalınması ve alınıp götürülmesidir, diyerek mutavassıt durumda kalmışlar ve Roma hukukundan mülhem bulunan Fransız mevzuatı çerçevesinde fikir serdetmişlerdir.

D — Dördüncü nazariye: Malın bulunduğu yerden kaldırılarak zilyedin zilyetlik sahasından çıkarılması ve failin veya üçüncü bir şahsın zilyetlik sahasına sokulmasıyla suçun tamam olacağını derpiş eder.

Bu nazariyenin iyice anlaşılması için şüphesiz ki zilyetlik hakkındaki nazariyenin de iyice kavranmış olması icap eder. Fakat bu seminer vazifesi hukukta başlı başına büyük bir yer işğâl eden bu hususun arizâmik ele alınmasına müsait değildir. Bu mevzuda Vasfi Raşit Sevig'in Bibliyografyada zikredilen dergideki yazısından alınacak bir hulâsa ile iktifa edilmesi zaruri görülmüştür.

Eski Romadan beri, hırsızlığın, yalnız bir adamın malını temellük kastiyle aşırıktan ibaret bulunmadığı, bu malı, mal sahibinin rızası hilafında tasarruf eylemenin de hırsızlık olacağı» ileri sürülmekte idi.(GAIUS, III üncü Kitap)

Zilyed, bir malı fiilen elinde bulunduran ve bundan istifade etmekte olan kimse bulunduğuna göre, bu kimse malın sahibi veya bir başka kimsedir. Şu halde zilyed sıfatıyla o şey'i elinde bulunduran kimseden zilyedlik hakkını ihlal edecek şekilde o şey'in alınması hırsızlığın esasını teşkil etmektedir.

Bu nazariye zamanla inkişaf etmiş ve bu gün şu şartları ihtiva etmekte bulunmuştur:

- 1 — Malın bulunduğu yerden kaldırılması,
- 2 — Malın zilyedinin zilyetlik sahasından çıkarılması,
- 3 — Failin veya üçüncü bir şahsın zilyetlik sahasına sokulması.

Suçun diğer bilinen şartlarıyla birlikte bu üç şart tahakkuk ettiği takdirde hırsızlık suçu tamamlanmış olur.

- 2 — Malın taşınabilir olması ve başkasına ait bulunması:

A — Malın taşınabilir olması:

Hırsızlığın mevzuu evvelce de arz edildiği veçhile «başkasının menkul malı»dır. Kanun bunu sarahatle beyan etmektedir. Fakat kanunun tarifinden hırsızlığın yalnız maddi eşya üzerinde vuku bulabileceği gibi bir mana istidlal edilmektedir. Edebî malûmatın intihali gibi vukubulacak suiistimaller hususî kanunlarda başka nam altında mütalaa edilmiştir. Madde metnindeki «menkul mal» tabiriyle kanunun altıncı faslında derpiş edilen gayrı menkul mallara karşı kâr garazıyla vukubulan diğer cürümler dahi hırsızlık dışında bırakılmıştır. Ceza Kanununun 491 inci maddesinde zikri geçen bu menkul mal tabirini en geniş manasiyle düşünmek gereklidir. Binaenaleyh medeni kanunun gayrı menkul tanıdığı mallara karşı vukubulan tecavüzler dahi Ceza Kanununun işbu 491 inci madde hükmünün tatbikini istilzam eder. Ezcümle sahibinin elinde iken kanunen gayrimenkul sayılan ve meselâ sermayeye dahil hayvanattan bir kısmını, kesilmiş ağaçları, bir binanın san'atkârane yapılmış tezyinatını, bir toprağın kabili zer kısmını, bir evin kiremitlerini, pencere panjurlarını toprak altındaki kurşun boruları, bir camiin kubbesini örten kurşun levhaları çalmak dahi bu madde hükmüne tabi olup hırsızlık teşkil eder. Bu arada kesilen otun veya ağacın diğer bir yere nakli keyfiyetinin de hırsızlık teşkil edeceği şüphesizdir. 491 inci madde menkul eşyanın kıymeti ve cinsi hususlarında bir fark gözetmemektedir. Malın kıymeti cüz'î olsa bile bu maddeye nazaran sahibinin tasarruf hakkı nez edilince daima hırsızlık olur. MANZINI'ye göre, husuî hukukta sadece bütününden ayrıldıktan sonra menkul olabilecek mallar, ceza hukukunda ayrılmadan evvel de menkul telâkki edilmiş, failin eşyada idrak ettiği eşyanı taşınabilmeğe müsait bulunması ve müstakillen varlığının bu şekilde görülebilmesi imkân ölçü olarak kabul edilmiştir.

Başkasının temellükünde bulunan bir muhalden bir tertiple ehli hayvan çalan kimsenin hareketi kadar bir kimsenin kendi keçilerini başkasının ahırına dahiline gizlice sokmak suretiyle o kimsenin cins keçilerinden döl almağa teşebbüs etmesi de hırsızlıktır.

Kıymeti bulunduğu ve menkul olduğu halde hırsızlık mevzuu olmayan şeyler de vardır:

a — Birinci kategori : insandır. Esirlik yer yüzünden kalkarak insan eşya olmaktan kurtulup insanlık haysiyetine kavuşalıberi hırsızlık mevzuu olmaktan da çıkmıştır. Bir kimsenin kaçınılacak hürriyetinin ihlal edilmesi Ceza Kanununun başka maddelerile alakalı suçları meydana getirir.

b — İkinci katagori : Eskiden katolik mezhebinin ibadet eşyası hakkında kabul edilmişti. Bunlar beşeri eşyadan mağdut bulunmadıkları için ne ticarete ne de hırsızlığa salih değillerdi. Fakat bu mistik görüşe rağmen bu gibi eşyanın pekâla hırsızlığa mevzu teşkil edebilecek vasıfları ihraz ettikleri aşikârdır.

c — Üçüncü katagori : Hukukçuların tabiaten ticaret mevzuu yapılamaz (incommer ciabili per natura) dedikleri şeylerdir : hava, deniz suyu, güneş ışığı ve harereti gibi şeylerdir.

d — Bir diğer katagori : Değeri olmıyan (non Valori) şeylerdir. Fakat maddi değeri olmadığı halde manevi değeri bulunan şeyler (Meselâ bir kâğıt parçası manevi değeri üstün bir mektup ise bu) hırsızlık mevzuu olabilir. Yine mesela bir taş üzerine arkeolojik kıymeti bulunan bir şekil oyulmuşsa bu taşın çalınması hırsızlık olur.

e — Mücerredat yani gayri maddi şeylerde ayırbir katagori teşkil eder fakat medeni hayatın ilerlemesile tabii enerjiler, değer ifade eden vesikalar ve haklarında hırsızlık mevzuu olabileceği şiddetli münakaşalar sonunda kabul edilmiştir. Birinciler, neticeleri ve temin ettiği faydalar bakımından katiyetle maddiyata ithal edilmiş, böylece elektrik, gaz hırsızlıkları meydana çıkmıştır.

Değer ifade eden vesikalar için hâmiline veya adı belli kişilere karşılığı ödenmesi hallerinde bir farklılaşma mevcuttur.

Haklar mevzuunda bu gün, fikri haklar için ayrı kanunlarla teminat verilmiş bulunuyor. Fakat bu fikir ve düşünceler bir metne geçirilmiş ve bu metni ihtiva eden kâğıt veya kitap çalınmışsa, bu hırsızlıktır ve Ceza kanunu hükümlerine tâbidir.

B — Malın başkasına ait olması bu tâbir içinde iki hususu ayırmak gerekir.

a — Hırsızlık mevzuu olan şeyin herhangi bir kimsenin mülkiyeti altında bulunması,

b — Şey'i elinde bulunduran kimsenin fâil olmaması veya sadece fâilden ibaret bulunmaması.

Bu iki hususun ayrı ayrı göz önünde bulundurulması icabeder. Fakat peşinen, çalınan durumunun hırsızlığın suç sıfatını değiştirmeyeceğini söyleyelim. Bu kimse ister fizik, ister hukuki şahıs olsun elde etme ister iyi, ister kötü niyetle vâki bulunsun çalan bir hırsızdır.

Bu mevzuda hırsızlığa konu teşkil etmeyen şeyler şunlardır :

1 — Hiç kimsenin mülkiyeti altında bulunmayan ve dolayısıyla hırsızlığa mevzu teşkil etmeyen şeyler (res nullius) :

Bunlar da iki kısma ayrılır :

a — Vahşet halindeki hayvanat avlanıp birine ait olmadıkça hırsızlık mevzuu olamazlar.

b — Deniz mahsulleri ağ ve volilerde bulunmadıkça kimsenin değildir.

2 — Tam ve kat'i şekilde sahibinin terkettiği şeyler de hırsızlığa mevzu teşkil etmez, (res derelicta) bu arada vurularak terkedilmiş olan bir av hayvanının ve toprak içinde terkedilmiş boruların çıkarılarak alınması halinde de hırsızlık suçu bulunmadığını zikredelim. Fakat gerek res nullius, gerekse res derelicta nev'inden bir mal işgal yolu ile elde edilmeğe (impossessamento) müsait bulunduğundan bu gibi malların bu yolla tesahüs edenlerden çalınması hırsızlık olur.

3 — Kaybolmuş (res deperditae) mallara gelince, bu malların sahibi şey üzerindeki fiili tasarrufa müteallik fizik imkânı kaybetmişse de ona karşı mülkiyet hakkında ferağat etmiş değildir. Fakat bu gibi şeyleri alanlar ceza kanununun başka maddelerini alakadar eden değişik bir suç işlemiş olurlar : kaybolan şey'in haksız iktisabı. Roma hukukunda bu hususta da hırsızlıktan addedilmiştir. ULPİEN : «Qui alienam quid jeaens lucri faciendi causa sustulit, furti obstringitur, şive scit cujus sit, sive ignoravit; nihil enim ad furtum minuendum facit quod cujus sit ignoret : (Kimin olduğunu ister bilsin ister bilmesin, ortada duran eşyayı kazanç temin etmek maksadile alıp götürene hırsızlık suçu yüklenir. Zira kimin olduğunu bilmemek hırsızlığı hafifletmez)»

Manzını, dini eşyanın çalınmasını bu gibi eşyanın ticari vasfı ve üniversal değeri hâiz bulunmadığı düşüncesile hırsızlık olarak kabul etmez. Fakat bu gün devlet dinin ahlaki fonksiyonunu tanımış olmakla, bizde ANGELOTTİ ile birlikte dini eşyanın çalınması halinde pekâla dünyevi bir suç işlendiği ve bunun hırsızlıktan başka bir şey olmadığını söyleyebiliriz.

4 — Bir ölünün nâşının tamamen veya kısmen alınması ayrı suçtur. Nitekim, cesetle birlikte gömülen eşyanın çalınması da ayrı hükme tâbidir.

5 — Mal başkasına ait bulunmakla beraber zilyedliği sahibinin rızasile birine devredilmiş mallarda bu kimsenin yapacağı şahsi tasarruflar yine başka suç mevzuu olurlar.

6 — Hırsızlık mevzuu olan şey, çalan kimsenin bizzat kendisine ait bulunursa hırsızlık mevcut olmaz. PAULUS :« Rei nostrae, furtum facere nonpossumus — kendi eşyamızı almakla hırsızlık yapmış olmayız.» der. Binaenaleyh bir yerden başkasına ait zannile bir eşya çalan kimse, aslında bu eşyanın kendisine ait olduğu anlatıldığı takdirde hırsızlık yapmış olamaz. Bu prensibin tatbiki dolayısıyla Roma Kanunlarına ve eski Fransız hukukuna hakim olan doktrinin aksine, alacaklısına rehin olarak bir mal teslim etmiş bulunan kimse, bu mal üzerindeki mülkiyet alâkası rehinle kesilmediği halde bu malı alacaklıdan alırsa onun rızası bulunmadığı hallerde hırsızlık yapmış sayılır. Bilâhara bu hususta Fransız Ceza kanununa başkaca hükümler de ithal edilmiştir.

PESSINA, LUCCHINI ve MORSİANO gibi hukukçularda bir kimsenin kendi tasarrufunda bulunan mallar üzerinde de hırsızlık olabileceğini, binaenaleyh mahcuz veya merhum mala karşı tasaddide bulunmanın hırsızlık olduğunu ileri sürmüşlerdir. Fakat mehz kanun hazırlanırken bu görüş kabul edilmemiş, ancak bu gibi hallerde sahibinin, malına karşı serbestçe tasarruf iktidarından mahrum bulunduğuna göre borçlu durumunda bulunan bir kimsenin haciz veya rehin halinde bulunan kendi malına karşı vâki tecavüzünün bir başka cürüm olduğu ileri sürülmüştür. Roma hukukunun kabul ettiği bir mal üzerindeki tasarruf hakkı rehin mukavelesile mahdut bulunan kimsenin o malı merhunundan çalmasının hırsızlık olacağı fikrine karşı zamanımız müellifleri muhtelif fikirlerle cevap vermişlerdir.

1832 tarihli Fransız Kanununa göre bu, nev'i şahsına münhasır bir cürümdür.

LUCCHINI'ye göre, kayıt altına alınan ve kısmen üzerinde bir hak bulunan müşterek mal veya henüz taksim edilmemiş miras da «Başkasının malıdır» Binaenaleyh haciz halinde sahibinin hakkı tasarrufunun, en mutlak bir şekilde o şeyden istifade etmesi, o şey'i emir ve iradesi altında tutması ve o şey'i her zaman mevcut ve hazır bulundurabilmesi ile izah edildiği umumi kaide hükümsüz kalmaktadır.

IMPALLOMENI'in mütaelası : çalınan mal başkasının olmak lazım-geldiğinde kendi malını başkasının tasarrufundan almak hırsızlık olmaz ve şekli ne olursa olsun terhin veya haciz edilmiş mal borçluya ait olmak vasfını kaybetmez. Borçlu bu malı alacaklıdan almakla başkasının değil

kendi malını almış olur, ve kendi malını almanın bir cürüm teşkil etmesini kabul eden kanuni mevzuat hususi bir mahiyet arzeder.

CARRARA dahi bir şahsın kendi malını başkasının kanuni tasarrufundan nezetmiş bulunmasının bir hilekârlık olsa bile hırsızlık teşkil etmeyeceğini ve kıymetini vermemek üzere merhunu almanın üçüncü şahıstaki teminatı tenkis demek olacağını beyan etmiştir.

3 — Sahibinin rızasının bulunmaması : Mülkiyet hakkının iki esaslı unsuru olduğu bilinir. Biri müsbet veya pozitif (şeyden istifade hakkı) diğeri menfî veya yasaklayıcı (şeyden diğerkimseleri istifade haricinde bırakma hakkı)

Bu iki unsur birbiri içinde öylesine erimiştir ki, birinin nimetlerinden istifade edilirken diğerrinin de nimetlerinden faydalanılmış olur.

Başkasının mülkiyet ve tasarrufu altında bulunan şeyin alınması hususunda sahibinin rıza ve muvafakati mevcut ise bu halde hırsızlık cürümü teessüs etmez, fakat yerine göre başka cürümler teşekkül edebilir. Bu itibarla fail, mal sahibinin rızasının mevcut bulunduğu samimi surette kani bulunarak bir malı almışsa hırsızlığın mevcut olmadığını kabul etmek lazım gelir.

Mal sahibinin tasarrufunda olmayıp şey'e başkası vaziülyed bulunuyorsa bu rıza mal sahibinden mi yoksa Vaziülyed (detentore) den mi neş'et etmelidir?

Tereddütsüz cevap verelim: hangisi olursa olsun. Yeter ki bu rıza gayri meşru şekilde elde edilmemiş bulunsun. Burada failin aldığı şeyin sahibi zannettiği kimsenin rızasını elde etmiş olması kâfidir. Ancak, o kimsenin alınan şeyin sahibi olduğuna inanmamak için ortada bir sebep mevcutsa, rızanın mevcudiyetini iddia etmenin kıymeti yoktur.

Rızanın ifade edilmiş olup olmaması mühim değildir. Mevcudiyetine dair karinelerin varlığı da kâfidir. Fâilin, rızanın gösterilmiş olmasına inanması için kanaatini teyid eden durumun mevcudiyeti buna ölçü teşkil eder. Ya müsbet bir hareket ve bir söz yahut da mânalı bir susuş veya harekete geçmemiş rızanın mevcudiyetini anlatabilir.

Fâil, mevcudiyetinden haberdar olmasa da rıza ifade edildiği takdirde suç ortadan kalkar. Bu durumda fâil, sübjektif olarak suçlu bir hareket işlemişse de, objektif olarak fiili, bu şekilde kıymetlendirmeğe imkân yoktur. Çünkü el koymayı gayri meşru kılan başlıca şartlardan biri ortada yoktur.

Yalnız, rızanın daima el koymadan evvel mevcut bulunması gereklidir. Yoksa fiil işlendikten sonra lâhik rıza suçluyu suçtan kurtarmaz.

Bağa girip bir kaç salkım üzüm koparmış bir kimseyi suçüstü yakalayan bağ sahibi bunları alıp götürmesi hakkında faille rızasını açıklarsa ortada tamamlanmış bir hırsızlık yoktur, fakat bir hırsızlığa teşebbüs vardır. Çünkü burada hırsızlık tam olmasa da teşebbüs tamdır.

Hırsızlığın işlenmesi anındaki rıza belki suçun tamamlanmasına mâni olur ama, teşebbüsün tamamlanmasına engel olamaz. Bazı hukukçular sahibinin rızasının retro — aktif mahiyetinden, işbu rıza ile kalkmasının teşebbüsü de kaldıracağından bahsederler. Teşebbüs için 61 inci madde «İradesinin dışındaki sebeplerden suçun işlenmesi için zaruri bulunan hususları tamamlayamazsa» demek ile sadece fâilin kötü niyetinin tahakkuk edememesini temin eden menfi müdahaleyi kasdettiğine göre, rızanın müsbet bir müdahale olduğu; suçu olduğu kadar, suça teşebbüsü de ortadan kaldırır mütaleasının suçun her zaman yukarıda misal olarak aldığımız ehemmiyetsiz hadiselere de inhisar etmiyeceği ve fâilin kötü niyetinin de cezaya esas teşkil ettiği düşünülürse yersiz ve suçun cezalandırılmasının doğru olacağı kabul edilir.

Bir malı esas sahibinin iznine müsteniden Vazülyedinden ayrıca izin almaksızın götüren kimsenin hareketi hırsızlık teşkil etmez ve sahibi de cürümde müşterek olamaz. Çünkü esasen mevcut olmyan bir suçta suça iştirak de yoktur.

Sahibi tarafından muvafakat edileceği kanaatinin teşekkülüne kâfi deliller mevcutsa bu husus fâilin hüsniniyetine delâlet edeceğinden cürmün esaslı unsurlarından birinin yokluğile suç teşekkül etmez.

4 — Manevi Unsur: Fâilde faydalanma kastının mevcudiyeti.

Hırsızlığın varlığı için bir diğer şart kasıttır. Yani başkasının malını kendine mal etmek niyeti, hiç değilse sahibinden alıp koparmak kastı.

Roma Hukuku : « Furtum sine affectu furandi non committitur : çalma niyeti yoksa hırsızlık edilmiş olmaz.» der. Onun için hırsızlığa da Contrectatio fraudulosa» denir. Yani sadece bir şey almak kâfi değil, bunu fraudu leusement» yani başkasının malına tesahüp niyetile almak lâzımdır.

Bunun bir çok neticeleri vardır. Ezcümle :

1 — Kendisine ait olmadığı halde, böyle zannederek bir malı alan kimse hırsızlık işlemiş sayılmaz. « Qui aliquo errore ductus ren suam esse eXistimans et imprudens juris eoanimo rapuit absolvi debet — bi

ri, yanılıp bir şey'i kendine aittir zannederek veya hukuku bilmiyerek alıp götürürse beraet ettirilmelidir.»

2 — Kendisine ait olmadığını bilerek, fakat sahibinin muvafakati bulunduğu zannile bir şeyi alan kimse hırsız değildir. Bu halde de birincide olduğu gibi çalmak kastı yoktur. ULPIEN : «Recte dictum est qui putavit se domini voluntate rem attingere non esse furem. Quid enim dolo facit qui putat dominum consensurum fuisse, sive falso id, sive vere putet? Is ergo solusfur est qui adrectavid quod intito domino sefacere scivit :» Bir şey'e efendisinin istediği ile el koyduğunu zanneden kimse, hırsız değildir, «sözü doğrudur. Zira yanılarak veya yanılmıyarak efendisinin tasvibi olduğunu düşünen bir kimsenin hareketi hiç hileli olabilir mi? bu halde ancak efendisinin istediği hilafına hareket ettiğini bilerek bir şeye el atan kimse hırsızdır.»

Bu hükümler bu günkü hukukta da câridir.

Roma Hukukunda hırsızlığın tahakkuku için almanın, animo lucri faciendi ile yani bir menfaat temini maksadile yapılmasının zaruri bir şart olduğu kabul edilirdi. Yani Roma hukuku sadece fiile bakmaz, bunun âmiline de, o fiili yapmaya sevkeden sebebe de kıymet verirdi. Zira: (Necenim Factum quaeritur, sedcausa faciendi: Zira bahis konusu olan şey eylemin kendisi değil eylemin maksadıdır)

Fiili işleyen kimse, tesahüp etmek veya kullanmak üzere değil fakat sahibini o şeyden mahrum etmek niyetile hareket etse hırsızlık işlemiş sayılmaz : (Ünde eos qui tantum injuriae seu contumeliae inferendoe, vel damni dandi caüsâ, nomıt ipse nucentur, ailenas res auferunt, âfurti vitio eXcusati sunt: bu sebepten dolayı, kazanç temin etmek için değil de yalnız kötülük veya hakaret etmek için yahut da zarar vermek için başkalarının eşyasını alıp götürenler hırsızlık suçundan muafırlar.

Bu tefrik Fransız Ceza hukukunda kabul edilmemiştir. Almanın sadece Frauduleus olması şartı kabul edilmiştir. Aldığı malı bilâhara ister imha etsin, ister sahibini sadece bundan mahrum etmek arzusunda bulunsun netice değişmez.

Ancak çalmak kastının fiilin icra kılındığı esnada mevcut olması lazımdır. Fâil şey'i elde ettikten sonra bu kasıt uyanırsa suç mevcut değildir. Yani bizzat almanın Frauduleuse olması suçun ayrılmaz unsurudur.

Fakat bir defa da bu kasıtle suç işlendimi fâilin bilâhara duyacağı nedamete kendiliğinden malı asıl sahibine iadeye kaçışması suçu ortadan kaldırmaz. Çünkü suç tekammül etmiştir. Bu, artık ne bir hazırlık

hatta ne de bir teşebbüstür, Sadece bu harekette mevcut pişmanlık ve iyi niyet cezanın hafifletilmesine esas teşkil edebilir.

Şu halde herhangi bir tatbikata başlanmadan evvel böyle bir çalınmış malın iadesi, ancak suçta tahfif eden fakat onu ortadan kaldıramıyan bir haldir.

Suçun manevi unsuru hakkında Roma Hukuku ve buna istinad eden Fransız görüşünü böylece arzettikten sonra gayri meşru şekilde başkasının malını sahibinin rızası bulunmadan almanın hırsızlık fiilini teşkil edebilmesi ve cezai takibata tutulabilmesi için gereken şartları mütalea edelim. Bunun için:

- A — Fâilin başkasının mülkiyet hakkında zarar vermek istemesi
- B — Bu fiili bir kasıtle yapması
- C — Ve bu fiilden gayri meşru menfaat temini maksadını gütmesi lâzımdır.

Aksi takdirde fiil cezalandırılmaz.

A— Birinci husus (Zarar iras etmek keyfiyeti), dikkatsizlik ve tedbirsizlikte de vukubulabileceğine göre, sadece hırsızlığa has bir husus değildir; sonra zarar iras etme hususu, diğer iki hususla müterafik olmadıkça ve kötü niyet mevcut bulunmaksızın husule gelmiş ise gine de kendi başına bir kıymet izafe etmez.

Hırsızlık mevzuunda suçlandırma keyfiyetini kaldıran hususlardan biri ruhi rahatsızlıklardan Kloptomani (Çalma Hastalığı), diğeri de zaruret halidir. Zaruret halinde bulunan kimse hayatını idameye yarayacak en zaruri ihtiyaçlarını başkasının şeyini çalmaksızın temin edemeyecek durum bulunuyorsa hırsızlığı mazur görülür.

B — Fiilin bir kasıtle yapılması keyfiyeti hakkında yukarıda Fransız görüşü izah edilirken kâfi açıklamalar yapıldığı için burada tekrarına lüzum görülmemiştir.

C — «Animus rem sibi habendi» ve «Animus lucandi» tabirleri kanun vâzınca (Pertrarne profitto- o şeyden menfaat temin etmek) tâbiri ile karşılanmıştır.

Animus lucrandi, hırsızın çaldığı şeyden gayri meşru menfaat temin etme niyetidir. Bunun için yaptığı hareketle müterafik olarak fâilin ruhunda menfaat temini maksadının bulunması kâfidir. Yoksa fiilen menfaat temin etmiş olması aranmaz.

Menfaatten, failin memleketinde bir artış, bir zenginleşme (Arricchimento) vukuu düşünülürse de bunun her zaman maddi olması lazım gelmez. Pekala manevide olabilir. MANZINI, bu menfaati: Avantaj (vantagio), faida (Utilità), istifade (godimento), tatmin (soddifaziene), kullanma (Uso), rahatlık (Comodo) ve kapris (capriccio) şeklinde açıklar.

Pratikte, bu menfaatin asgari bir kıymette oluşuna, manevi tatmin ile veya dolayısıyla bir kazanç teminile elde edilmiş olmasına bakılmaksızın kararlar sadece şu esasa bağlanarak verilmektedir: bir menfaat mevcut mudur, değil midir? buna müsbet cevap verildiği takdirde başka şeye bakılmaksızın suçun mevcudiyetine hükmolunur. Bu bahisle alakalı olan ve son zamanlarda doktrini epeyce meşgul, etmiş bulunan bir mesele hakkında burada bazı açıklamalar yapılması uygun görülmektedir.

Bu mesele şudur: çalınan şeyden devamlı olarak (Stabilmente) mı, yoksa muvakkaten mi istifade temin edilirse hırsızlık mevzuu bahistir? muvakkaten menfaat temin edilmek ve bilahara iade edilmek niyetile icra kılınan alma fiilinin hırsızlık olup olmayacağı.

JUSTINIEN kanunu, kullanmak için hırsızlığı da esas hırsızlıkla bir tuttuğu halde 1889 tarihli mehaz kanun sarih olarak bu hususu belirtmemiştir. Acaba sırf kullanıp iade edilmek üzere alınan bir şey bizim anladığımız mânada bir İmpossessamento-elkoyma teşkil eder mi?

Çalınıp kullanıldıktan sonra iade edilen bir arabada yalnız benzin istihlak edilmeyip kullanıldığı nisbette eskitilmiş olduğu; kullanıldıktan sonra iade edilen bir atın bir parça daha yıpratıldığı düşünülürse çalınmadan evvelki durumları ile kullanılıp iade edildikleri andaki durumları arasında bir farklılık olacağına göre, bu farklılık değerince bir hırsızlık mevcuttur. .

Şeyden faydalanıldıktan sonra iade kasdile alınan şeylere dair Tekirdağda bir handan çalınan eşek üzerinde fiili şeni irtikâp edildiği esnada yakalanan kimseler ve Ankara'da çalınan bir otomobilin bir müddet gezildikten sonra iadesi keyfiyeti hakkında temyiz mahkemesi alakalı dairelerinden alınan kararlar çok enteresandır.

Birinci halde Temyiz Dördüncü Dairesi hırsızlığın mevcudiyetini, ikinci halde Ceza Genel Kurulu ademi mevcudiyetini karar altına almıştır. (Bu hususta Bakınız: Muammer OBUZ, Hırsızlık suçunda faydalanmanın anlamı, Hukuk ve İçtihatlar Dergisi. Yıl-1947, Sayı-7 ve S. PERİNÇEK, C. ÖZDEN Seçilmiş Yargıtay Kararları Sahife: 486)

Dördüncü Ceza Dairesince, eşeğin üzerinde fiili şeni irtikâp edildikten sonra hayvanın iade edileceğine dair bir emmarenin mevcut bulunmamasının hırsızlık hakkında karar alınmasında; Ceza Genel Kurulunca, kullandıktan sonra iade maksadı kabul edildiğine göre, hırsızlık kasdının mevcut bulunmamasının suçun da ademi mevcudiyetine karar verilmesinde âmil olduğu anlaşılıyor.

Üçüncü bir hâdise de İstanbul'da cereyan ediyor.

Üç kişi geceleyin balığa çıkmak ve bilâhare yerine bırakmak üzere sahibinin rızası olmaksızın sahilde bulunan bir kayığı aldıkları sırada yakalanıyorlar. Haklarında çalmak kastı mevcut bulunmadığı için beraet kararı veriliyorsa da işin Temyize intikalinde evvelce zikri geçen Ceza Genel Kurulu kararına uygun olarak işbu beraet kararının tasdiki Baş Savcılıkça istenmesine rağmen ikinci ceza dairesi kendini bu karara bağlı hissetmiyerek 28/1/1948 tarihinde «491 inci maddeye göre sahibinin rızası bulunmaksızın faydalanılmak maksadile alınan sandalın hırsızlığa mevzu teşkil ettiğini, fiilin (faydalanmak kastı ve malı aşırılana göre de tasarruf hakkında mahrumiyet) esaslarında temerküz ettiğini; faydalanmanın aşırılan maldan: yemek, içmek, giymek, kullanmak, satmak, bir kelime ile istihlâk etmek suretile maddi olarak tecelli ettiği gibi, bilkuvve yani manen iktisap ve istihsal olunması da mümkün ve vâki olduğuna göre bunun muhtelif şekilleri hakkında tefrik yapmağa suçun mahiyetinin müsaade edemeyeceği, suçun fârik vasıfları ortada iken, alınan şeyden herhangi bir şekilde faydalandıktan sonra sahibine iade maksadının güdülmüş olması veya malı aşırılan kimsenin aşırılan mal üzerindeki tasarruf hakkından daimi veya muvakkat olarak mahrum bırakılması suçun mahiyetini değiştiremez.» esbabı mucibesini ileri sürerek «Bunun gibi herhangi bir yere bırakılmış binek hayvanı, araba veya oto mobili başkasına ait olduğunu bildiği halde alarak civardaki hizmetini gördükten sonra getirip bırakan kimse ile, para tedarik etmek için âhara ait bir menkulü belli bir müddet rehine bırakan, bilâhara istirdat ettiği merhunu sahibine veren kimse de, müzik zevkini tatmin için bir mağazadan radyo aşırın ve bir müddet kullandıktan sonra bunu iade eden kimse gibi hırsızdır. Çünkü bu faillerden her biri çaldığı maldan birer surette faydalandıkları gibi geçen müddet içinde hakiki sahiplerini tasarruf haklarından da mahrum bırakmışlardır. Bunların mücerret iade etmek hususundaki niyetlerine bakılarak cezaî mesuliyetten varestede tutulmaları yolsuzdur. Bu gibi mülâhazalar Anayasa'nın temin ve Ceza Kanununun teyit eylediği tasarruf haklarının masuniyetini ihlâl eder ve bu kabil vakaların artmasına sebep olur. Sanıkların hareketi teşebbüs derecesinde kalmış, bütün unsurlarını cami hırsızlık suçunu teşkil ettiği halde çalmak kasıtları bulunmadığı ileri sürü--

lerek beraetleri cihetine gidilmesi yolsuzdur.» şeklinde karar aldığı görülmüştür.

Böylesine bir içtihat ihtilafına sebep olan mesele, kullanmak ve iade etmek üzere yapılan hırsızlıkların cezalandırılmasının uygun olup olmayacağı gibi yalnız bizde değil bütün dünyada ele alınmış mühim bir davayı ortaya koymuştur.

Doktrinde «Furtum usus», «Furto Uso», «Vol d'usage» şeklinde adı geçen ve dilimizde «kullanma hırsızlığı diyebileceğimiz hırsızlığın bir çeşidini teşkil eden kullanma için hırsızlığın suç olup olmaması meselesi muhtelif memleket kanunlarında ayrı ayrı hal suretleri bulmuştur.

Ceza kanunumuza mehz teşkil eden kanunda bu hususta ayrı hüküm bulunmayıp hırsızlık hakkında mevcut 402 ci maddeye göre muamele yapılmış bizde de 401 ci madde, bu kabil tatbikata esas tutulmuştur.

1930 tarihli İtalyan Ceza Kanununda bu mesele teşrii şekilde halledilerek (başkasının taşınabilir malını kendisine veya başkasına fayda temin etmek maksadile elinde bulundurandan alarak zilyetliğine geçirmek) suretile tarif ve buna göre müeyyide tayin edilmişken, bu husus bu güne kadar bizde ele alınmamıştır.

Hırsızlığın tamamen hususî ve hafif bir şeklini teşkil eden bu çeşit bir suç için ayrı bir madde derpiş edilerek daha hafif bir müeyyide tayini haklı ve uygun olacaktır.

Kullanma için hırsızlıkla adı hırsızlık arasında mevcut ve aşağıda maruz farklar bunu icabettirmektedir:

a — Çalınan ve iade olunan malın; para, yiyecek eşyası ve misli eşya olmasına imkân yoktur. Bunlar kullanılmaz, istihlâk edilir.

b — İade, suçun esaslı bir şartıdır. Beklenilmeyen haller ve mücbir sebeple de olsa iade vaki olmamışsa suç teşekkül etmez. Adı hırsızlık olur.

c — Bu suçun teşebbüsü olmaz. Çünkü iade şartı ancak suç tamamlandıktan sonra tahakkuk edebilir. Kullanma için hırsızlık suçu tamamlanmayınca adı hırsızlık üzerinden muamele yapılır.

d — İadenin spontane olması zarurî değildir. Fakat iradî olmalıdır. Benzini bitip tedariki de kabil olmadığından otomobilin terkedilmesi iade değildir.

e — İade, malın tekrar sahibi eline geçmesidir. Sahibinin eline geçmeyecek şekilde malın rastgele yerlere bırakılması iade değildir.

f — İadenin tam olması lazımdır. Meselâ otomobil ise alındığı zamandaki benzini ve yağile iade edilmelidir. (Fakat bu husus mutlak değildir. Çünkü kullanılan her şey muhakkak bir az yıpranır.)

VI — NETİCE:

Hırsızlık en eski devirlerden beri bilinen ve medeniyetin ilerlemesi, iktisaden hayatın değişmesi ve ihtiyaçların artması ile hergün inkişaf ederek türlü mahiyetler gösteren bir suçtur. Teşriî bakımdan günün ihtiyaçlarına cevap veren kanunların çıkarılması kadar bu çeşit suçlularla mücadelede cemiyet ve hapisanelerin ıslahı gibi önleyici tedbirler alınmasının ve suç işlenmesi halinde elde edilecek delillerin ampirik ve iptidâî şekilde kıymetlendirilmesinden ziyade fennî usullerle değerlendirilmesinin ve bilhassa suçlularla mücadele unsuru olan zabitanın maddî ve manevî bakımdan muasır dünya zabıtasına eşit bir duruma getirilmesinin âmil olacağı tabiidir.

İSTANBUL BELEDİYE ZABITASI KURLARI

Yusuf YAKUPOĞLU
Beşiktaş Kaymakamı

İstanbul Belediye Zabıtasına ait işler genel zabıta tarafından görülmekte iken 1956 Ağustosunda İstanbul Belediye Zabıtası kurulmuş ve bu hizmetler 1957 Şubatında fiilen vazifeye başlayan Belediye zabıtasına devredilmiştir.

Belediye zabıtasında çalışacak personelin yetiştirilmesi maksadı ile daha başlangıçta kurslar ihdası düşünülerek Belediye Zabıtasına alınan memurlar ...4 er aylık devrelerle kurslardan geçirilmiştir. 1961 yılı başında kurslar genişletilmiş ve İstanbul Belediyesince bir kurs talimatı hazırlanmıştır; bu talimata göre kurslar 3 surette hazırlanmaktadır: Temel kursları, ihtisas kursları ve tekemmül kursları.

Kursların amacı:

Kursların amacı, zabıta teşkilâtında çalışan personelin yetiştirilmesidir. Kurslarda memurlara Belediye Zabıtasının çalışmaları ve vazifeleri hakkında gerekli bilgiler verilir; Kanun, Tüzük ve Talimatnamelerin uygulanması öğretilir. Ayrıca âmir, memur ve mütehassıs eleman yetiştirilmesine çalışılır.

Kursların çeşitleri:

Yukarıda da belirtildiği şekilde 3 çeşit kurs yapılır, bunlar mahiyetleri ve gayeleri itibariyle birbirlerinden farklıdır.

Temel Kursları:

Temel kursları teşkilâta alınan bütün memurlar için mecburîdir. Zabıta işlerinde kursdan geçirilmemiş memur çalıştırılmaz.

Temel kursuna katılabilmek için aday'ın Lise mezunu veya en-az Orta Okul mezunu olması şarttır. Bu hüküm Belediye Zabıtasına alınacak memurların öğretim durumlarını da izah bakımından önemlidir.

Temel kursunun süresi 13 haftadır, bu süre ihtiyaç halinde 2 ay daha uzatılabilir.

Kurs'un açılabilmesi için enaz 30 kişinin mevcut olması lazımdır. Dönemlerin başlangıcında bu miktar temin edilemezse kursun açılması geriye bırakılır.

Temel kurslarında dersler hem nazari ve hem de pratik olarak yapılır, imkân dahilinde guruplar halinde tatbiki dersler de verilir.

Temel kurslarında uygulanacak konular şunlardır:

- 1 — Belediye Zabıta Talimatnamesi (nazari olarak),
- 2 — Belediye Kanunu, tarihçesi ve teşkilâtı,
- 3 — İş Kanunu, işçi sağlığı, iş emniyeti Nizamnamesi,
- 4 — Belediye Zabıta Talimatnamesinin uygulanması,
- 5 — Eğitim, teşkilât Talimatnamesi,
- 6 — Büro işleri,
- 7 — Belediye Gelirleri Kanunu,
- 8 — Adâbı muâşeret bilgileri,
- 9 — Hıfzıssıhha Kanunu ve gıda maddeleri Tüzüğü,
- 10 — Sıhhi mürakabe,
- 11 — İktisadi mürakabe,
- 12 — Turizm (şehir bilgisi),
- 13 — İmar Mevzuatı,
- 14 — Hukuk ve 1608 sayılı Kanun,
- 15 — Trafik ve tahkikatı,
- 16 — Konferanslar ve Müdüriyet saati.

Bütün bu bilgilerin verilebilmesi için 637 saat tahsis edilmiştir. İhtisas kursları:

İhtisas kursları çeşitli sahalarda ihtisas elamanları yetiştirmek maksadı ile açılır. Bu kursların süresi 1 veya 2 haftadır.

Hangi ihtisas kurslarının hangi tarihlerde açılacağı, süreleri, konuları ve bu kursları bitirenlerin nerelerde çalıştırılacağı tesbit edilmiştir.

İhtisas kurslarına gönderilecek personel kurs talimat esasları dahilinde Şube Müdürlüklerince tesbit edilir, bu kursları başarı ile bitiren memurlar ihtisasları ile ilgili sahalarda çalıştırılırlar.

Kurs'un programı şu şekildedir:

Haftada okutulacak saatlerin 1/3 ü nazari ve 2/3 ü de tatbiki.

İhtisas kursları sonunda yapılacak imtihanları kazanamayanlar 2 nci bir defa daha kursa tabi tutulur. Bunda da başarı gösteremiyenlerin kayıtları silinir. Bir memur 2 den fazla ihtisas kursuna gönderilemez.

İhtisas kursları aşağıdaki kısımlara ayrılmıştır:

1 — Plâj, Hamam, her nev'i yıkanma müesseseleri ve taranıp temizlenmeye mahsus yerler.

Bu kurslarda ele alınan konular:

- a) Plajlar ve deniz hamamları,
- b) Her nev'i yıkanma yerleri ve hamamları,
- c) Çamaşırhaneler,
- ç) Berber dükkânları ve güzellik müesseseleri.

2 — Büro işleri:

- a) Temel kursunun büro işleri derslerine devam edilir,
- b) Bu ihtisas elamanlarına mahsus olmak üzere tatbiki konu plânı düzenlenir.

3 — İmar kontrol kursu. Bu kursa katılabilmek için temel kurslarında imar mevzuatı derslerinde (iyi) derecede not almak, bu işe istekli olmak ve Lise mezunu bulunmak şarttır. (San'at okulu İnşaat bölümünden mezun olanlar tercih edilir)

İmar kontrol kursunda okutulan dersler de şunlardır:

- a) İmar Kanunu ve Nizamnamesinin ilgili maddeleri,
- b) İmar Talimatnamesi,
- c) Tatbikat,
- ç) 1688 sayılı kanun ve ilgili mevzuat,
- d) 1688 sayılı Kanun ile ilgili tatbikat.

4 — Bilumum gıda maddeleri kontrol kurs'u (sihî mürakabe) işlenen konular aşağıdadır:

- a) Hıfzıssıhha kanunu ve gıda maddeleri Tüzüğünden kurs'u ilgilendiren kısımlar,
- b) Gıda maddeleri yapılan ve satılan yerler hakkında genel bilgiler ve bakkallar,
- c) Konserve gıda maddeleri yapılan yerler,
- ç) Sucuk imalâthaneleri,
- d) Sucuk, pastırma, kavurma satılan yerler,
- e) Balık tuzlama yerleri,
- f) Lokanta, aşçı ve kebaçlılar (içkililer dahil) işkembeciler,
- g) Çikolata, pasta, şeker, şekerleme, bisküvi ve tahin helvası yapılan yerlerle bunların satış yerleri ve süt mamulâtı istihsal ve satış yerleri ile satanlar,
- h) Muhallebici ve pastacı dükkânları ile kahvehane, çayhane, gazino ve birahaneler,
- i) Gazoz ve sodalı su, şerbet, şıra, sirke ve turşu yapılan yerler ile bunları satan yerler ve seyyar şerbet ve benzerlerini satanlar ve dondurmacılar,
- j) Kahvehaneler, gazinolar ve bilumum sularla menba suları,
- k) Tereyağı ve margarin imalâthaneleri ve yağ izabe yerleri,
- l) Sebze ve meyva bostanları ile bunları satan yerler,
- m) Soğuk hava depoları,
- n) Pazar yerleri ve bunlarda tertip ve düzen.

5 — Yatıp kalkmaya mahsus yerlerin kontrolü:

- a) Otel, Motel ve hanlar hakkında ilgili mevzuat ve tatbikatı,
- b) Yatılı okul, talebe yurtları ve pansiyonlar,
- c) Odaları mefruşatsız kiralanan yerler, bölük bölük veya kat kat kiralanan ahşap binalar,
- ç) Müdüriyet saati ve imtihan.

6 — Eğlence yerleri kontrolü:

- a) Sinema ve tiyatrolar, Karagöz, Kukla ve orta oyunları ile bunlara mümasil eğlence yerleri,
- b) Bar, gazino, çalgılı gazino, dans salonları, dansing ve mümasili yerler,
- c) Her türlü sportif oyunlar, Maçlar, kapalı spor salon müsabakaları ve mümasili yerler.

7 — Fırın ve kasap kursu:

Kasap konusunda:

- a) Et hakkında nazari bilgi,
- b) Sütlice mezbahasını tetkik,
- c) Kesik et mezbahasını tetkik, ç) Kaçak et mevzuunu tetkik,
- d) Borsa ve toptancıların kontrolü,
- e) Perakendeci kasapların kontrolü,
- f) Kümes hayvanları keserek satan dükkânlar,
- g) Balık satanlar, sakatatçılar.

Fırın konusunda:

- a) Buğday ve un hakkında bilgi
- b) Fırımlar ve ekmekler hakkında ilgili mevzuat,
- c) Değirmenlerin tetkiki ve kırmacılar,
- ç) Fırımların kontrolü.

8 — Turizm konusu:

Bu hususda temel kursundaki bilgiler tekrar edilir, dışarıdan iştirak eden Turizm zabıtası mensuplarına bu konuda bilgi verilir.

Tekemmül kursları:

Bu kursa terfi sırasında olup müsbet sicil alan zabıta memurları ile rütbeliler iştirak ettirilir. İştirak edenlerin temel kursundan başka bir

ihhtisas kursunu da bitirmiş olmasđ şarttır; ayrıca, bunların âmirlerinden iyi sicil alması lâzımdır.

Tekemmül kursunu bitirenler teşkilâtın muhtelif merkez ve kademelerinde ihtiyaç ve kadro nisbetinde âmir ve öğretmen olarak gönderilirler.

Tekamül kursunda işlenen konular şunlardır:

- a) Önderlik usulleri,
- b) Modern eğitim, metotları,
- c) Çeşitli ihtisas konuları:
 - 1 — Büro işleri,
 - 2 — Fırın ve kasap,
 - 3 — Yatıp kalkmaya mahsus yerler,
 - 4 — Eğlence yerleri,
 - 5 — Gıda maddeleri imâl, ihzar, depo ve satış yerlerinin kontrol ve sıhhi mürakabe usulleri,
 - 6 — Taranıp temizlenmeye mahsus yerler,
 - 7 — İnşaat kontrolleri.

İ M T İ H A N L A R

Kurs sonunda kursiyer imtihana tabi tutulur; imtihanlar yazılı ve sözlü olarak yapılır.

Her dersin tam notu 100 dür. Ayrıca derslere önem derecelerine göre emsal verilir.

Bir dersden başarı gösterebilmek için enaz 60 puan almak lazımdır. Bir dersin imtihanı hem yazılı ve hem de sözlü olduğu takdirde her ikisinden de 60 şar puan almak mecburiyeti vardır.

Temel ve tekemmül kurslarında 4 dersden ve ihtisas kursunda ise bir dersden başarı gösteremiyenlerin kursla ilişkileri kesilir ve haklarında kayıt silme işlemi yapılır.

Temel ve tekemmül kurslarında 3 dersden başarı gösteremiyenler bütünülemeye kalırlar, bütünüleme imtihanlarında bir dersden dahi başarı gösteremiyenlerin kayıtları silinir.

Kursları bitirenler hakkında yapılacak işlem

Her kurs'un sonunda 3 nüsha kurs belgesi doldurulur, bu belgelerin biri kursiyere, ikincisi I nci şube Amirliğine ve 3 ncüsü de dosyasında saklanmak üzere ilgili Belediye Şube Müdürlüğüne verilir.

Kurs belgeleri terfi sicillerinin tanziminde bilgi ve ehliyet notunun takdiri için bir tutanak olur. Bu bakımdan kursiyerler aldıkları notları genel toplamına göre her rütbedeki memurlar kendi rütbelerindeki memurlarla sıraya girmek suretiyle derecelendirilirler.

Öğretmenlik yapabileceklerine kesin olarak kanaat getirilenlerin Müdüriyete gönderilecek kurs belgelerine öğretmenlik yapmak kabiliyeti (çok iyi, iyi, orta) şeklinde yazılır.

İL TOPYEKÜN SAVUNMA VE MİLLÎ SEFERBERLİK PLANI ÖRNEĞİ VE AÇIKLAMASI

Yazan:

Mustafa ZAGPUS

İzmir İli Savunma Sekreteri

İllerce yapılması lâzım gelen TOPYEKÜN SAVUNMA ve MİLLÎ SEFERBERLİK Plânlarının nasıl bir örneği esas tutarak yapılacağı bilinmemektedir. Bu müşkülü birazcık olsun giderebilmek maksadiyle bir çok dokümanları tetkik ederek ve biraz da şimdiye kadar edindiğim tecrübelerden faydalanarak bir TOPYEKÜN SAVUNMA ve MİLLÎ SEFERBERLİK Plân örneğini ve açıklamasını takdim etmek cesaretini gösterebildim. Şimdiden görülecek kusurlarımın bağışlanmasını dilerim.

Kanunlarımızın emrettiği gibi Devlet İşlerinin başında gelen ve yapacağımız en ufak bir ihmalkârlıkla Memleketimizin ve Milletimizin felâketine sebep olacağımız TOPYEKÜN SAVUNMA ve MİLLÎ SEFERBERLİK Hizmetlerine var gücümüzle çalışmamız bir Vatan ve Namus borcudur. Barıştan itibaren bütün hizmetlerimizi Sefer şartlarına göre ayarlayamazsak bunun cezasını kanımızla ödeyeceğimiz apaşıkârdır.

İL TOPYEKÜN SAVUNMA VE MİLLÎ SEFERBERLİK PLÂN ÖRNEĞİ

GİZLİLİK DERESESİ:

İLİN İSMİ

YERİ

TARİH VE ZAMANI

(Basit Alârmda kullanılacak)

(Takviyeli » »)

(Genel » »)

Topyekün Savunma ve Millî Seferberlik Plânı: Sayısı (veya kapalı ismi)

Kullanılan Harita ve Krokiler : Ölçeği ve İsmi

- BÖLÜM:** a. İl Harp Komitesinin Asil Üyelerinin (Makam, Adı ve Soyadı, Telefon No.) Ev Adresleri.
- b. İle bağlı (Makamların Amirlerinin Adı ve Soyadı ile Telefon No.) Ev Adresleri.
- c. İl Sivil Savunma Servis Başkanlarının (Makam, Adı ve Soyadı ile Telefon No.) Ev Adresleri.
- d. İl Sivil Savunma İdare Komisyonlarının (Makam, Adı ve Soyadı ile Telefon No.) Ev Adresleri.
- e. İl Millî Müdafaa Mükellefiye Komisyonunun (Makam, Adı ve Soyadı ile Telefon No.) Ev Adresleri.
- f. İlçe Kaymakamlarının (Adı ve Soyadı ile Telefon No.) Ev Adresleri.
- g. İle bağlı Bucak Müdürlerinin (Adı ve Soyadı ile Telefon No.) Ev Adresleri.

1 — GENEL DURUM:

a. DÜŞMANIN HAREKETLERİ: (Özet Olarak):

(Ne ile, ne zaman, nerede, nasıl, niçin, ne yapacak, veya yaptığı)

b. DOST HAREKETLERİ:

- (1) Hükümet: (Seferberlik ve Harb İlânı ile Tahliye)
- (2) Nato.....: (Seferberlik ve Harb İlânı ile Tahliye)
- (3) İl..... : (Seferberlik ve Harb İlânı ile Tahliye)
- (4) İlçe ve Bucaklar: (Seferberlik ve Harb İlânı ile Tahliye)
- (5) Komşu İller: (Seferberlik ve Harb İlânı ile Tahliye)

c. FRAZİYELER:

- (1) Düşmanın Atom Atıp Atmayacağı.
- (2) » Kimya ve Biyolojik Harbi yapıp yapmayacağı.
- (3) Düşmanın Gündümlü Mermi atıp atmayacağı.
- (4) » Hava Taarruzu yapıp yapmayacağı.

- (5) Resmî ve Özel Sektörde Sivil Savunma Teşkilâtının kurulduğu ve gerekli tedbirlerin alınıp alınmadığı.
- (6) İlin Sivil Savunma Servislerinin kurulduğu ve Toplanma Bölgelerinde bulunup bulunmadıkları.
- (7) İl Sivil Savunma İdare Merkezinin kurulduğu ve Sığınak'ın mevcut olup olmadığı.
- (8) Her türlü Muhabere irtibatlarının tamamen kurulup kurulmadığı.
- (9) İlin Sivil Savunma ve Tahliye Plânlarının tamam olup olmadığı.
- (10) İlin en az 30 Günlük her sınıf ikmâl maddelerinin Stok edilip edilmediği.
- (11) En erken 30 günden evvel hiç bir yerden yardım alınıp alınmayacağı.
- (12) Seyyar Kollardan yardım görülüp görülmiyeceği.
- (13) Tahliyeye tâbi olup olmadığı.
- (14) Hassas Şehir olup olmadığı; Hassas Şehir ise Katagorisi nedir.

2 — İLİN VAZİFESİ:

Fevkalâde hallerde, Seferberlikte ve bir Harpte (Çeşitli Resmi Alâmlarda) ilin maddî ve manevî bütün imkân, kudret ve gayretlerinin Topyekün Savunma maksat ve prensiplerine göre ayarlamak, düzenlemek ve yürütmektir.

- a. Silâhlı Kuvvetlere, öncelikle her türlü yardımı yapmak.
- b. İl Millî Savunma Mükellefiyet Komisyonu derhal görevine başlayarak Kanunun emrettiği şekilde hizmetleri yürütmek.
- c. İl Sivil Savunma Servislerini hizmete geçirmek ve gereğini yaptırmak.
- d. Her çeşit plânların icabını yapmak.

3 — ASET MAKAMLARIN VE VATANDAŞLARIN VAZİFELERİ:

- a. İle bağlı Resmi Sektörün Vazifeleri.
- b. Sivil Savunma Servislerinin Vazifeleri.

- c. İle bağılı olmayan Resmi Sektörün Vazifeleri.
- d. Özel Müesseseler ve Teşekküllerin vazifeleri.
- e. Vatandaşların Vazifeleri.

4 — İDARİ VE LOJİSTİK HUSUSLARIN NASIL YÜRÜTÜLECEĞİ:

a. PERSONEL İŞLERİ:

- (1) Resmi ve Özel Sektörün Personel İkmâlinin nasıl olacağı.
- (2) Moral İşlerinin nasıl yürütüleceği ve Psikolojik Hususlar.
 - (a) PTT. İşleri
 - (b) Sinema
 - (c) Tiyatro, Temsiller
 - (d) Spor Hareketleri
 - (e) Müzik Konserleri
 - (f) Dini Faaliyetler
 - (g) İzin
 - (h) İstirahat
 - (i) Eğlenceler
 - (j) Gösteriler
 - (k) Konuşmalar
 - (l) Maaş ve Ücretler
 - (m) Basın Faaliyetleri
 - (n) Kütüphaneler
 - (o) İskân İşleri
 - (p) Tedfin ve Mezarlık
 - (r) Radyo Faaliyetleri
 - (s) Alış Veriş İşleri

(3) PERSONEL TEDARİKİ:

- (a) Tahsis ve Öncelik Sırası
- (b) Tasnif
- (c) Terfi
- (d) Nakil
- (e) Zayıat
- (f) Emeklilik

(4) ORDU İLE MÜNASEBETLER:**(5) KANUN VE NİZAM:**

- (a) Asayişin Temini
- (b) Mahkemelerin Çalışması
- (c) Kaçaklara yapılacak İşlem
- (d) Ceza Evleri
- (e) Esirlere yapılacak İşlem
- (f) Seyrüsefer Kontrolü
- (g) Haber almaya karşı koyma

(6) MÜLTECİLERE YAPILACAK İŞLEM:**(7) GÖÇMENLERE YAPILACAK İŞLEM:****(8) KİRALAMA VE MİLLÎ MÜKELLEFİYETİN TATBİK ŞEKLİ:****5 — LOJİSTİK HUSUSLARIN NASIL YÜRÜTÜLECEĞİ:****(1) İKMÂL:**

- (a) Sağlık ve Veteriner Tesisleri (Adı, Yeri, Yatak Adedi, Görevi)
- (b) İkmâl Maddelerinin TEDARİKİ
- (c) İkmâl Maddelerinin DEPOLANMASI.
- (d) İkmâl Maddelerinin DAĞITIMI.

(2) SAĞLIK VE VETERİNER HİZMETLERİ:

- (a) Sağlık ve Veteriner Tesisleri (Adı, Yeri, Yatak Adedi, Görevi)
- (b) Tahliye ve Tedavi Prensipleri
- (c) Sağlık Koruma Tertibatı
- (d) Sivil Savunma Sağlık Servisinin Çalışma Tarzı
- (e) Ordu ile İşbirliği ve Yardımlaşma
- (f) Komşu İller ile İşbirliği ve Yardımlaşma

(3) ULAŞTIRMA: (Ulaştırma Ekinde daha teferruatlı yazılarak)

- (a) **KARAYOLU** Ulaştırması: (Miktarı, Tahsisi, Görevleri)
 - a. Şehir İçi (Ne Zaman, Nereden, Nereye, Nekadar Personel Taşıyabileceği).
 - b. İl Dahili (Ne zaman, Nereden, Nereye, Nekadar Personel ve İkmâl Maddesi Taşıyabileceği).
 - c. İller Arası (Ne zaman, Nereden, Nereye, Ne kadar Personel ve İkmâl Maddesi Taşıyabileceği).
 - d. Sivil Savunma İkmâl-Ulaştırma Servisi
- (b) **DEMİRYOLU** Ulaştırması: (Nereden, Ne Zaman, Nereye, Nekadar Personel ve İkmâl Maddesi Taşıyabileceği).
- (c) **HAVAYOLU** Ulaştırması: (Nereden, Ne zaman, Nereye, Nekadar Personel ve İkmâl maddesi taşıyabileceği).
- (d) **DENİZYOLU** Ulaştırması:
 - I. Körfez Dahilinde: (Ne zaman, Nereden, Nereye, Nekadar Personel ve İkmâl Maddesi Taşıyabileceği).
 - II. Körfez Dışında: (Ne zaman, Nereden, Nereye, Nekadar Personel ve İkmâl Maddesi Taşıyabileceği).
- (e) Ulaştırma Öncelik Sırası.
- (f) Ana İkmâl, Tahliye ve Tâli Tahliye Yollarının Ayrılması.
- (g) Trafik Tanzimi ve Kontrolü.
- (h) Yolların İşaretlenmesi.

(4) HİZMETLER:**(a) RESMİ SEKTÖR** (Bakanlıklar Sırasına göre)

- I. Kuracağı Teşkilât
- II. Vazifesi

(b) Sivil Savunma Servislerin (Sıra İle)

- I. İl'deki Teşkilât ve Toplanma Bölgeleri
- II. Vazifeleri

(c) Resmi ve Özel Sektördeki Sivil Savunma Ekiplerin

- I. Teşkilâtı
- II. Vazifeleri

(d) Baş Klavuz ve Klavuzlar

- I. Teşkilâtı
- II. Vazifeleri

(e) Resmi ve Özel Sektörün HASAR KONTROL Tedbirleri

- I. Hadiseden Önce
- II. Hadise sırasında.
- III. Hadiseden Sonra.

(f) Çeşitli Sığınak İşleri**(g) Yardımlaşma**

- I. İl Tâli Bölgelerin
- II. Sanayi Sitelerin
- III. İlçelerin
- IV. Seyyar Kolların
- V. Komşu İllerin
- VI. Silâhlı Kuvvetlerin

6 — GENEL HUSUSLAR:

- a. İl'in Çalışacağı Yeri:
- b. İl Sivil Savunma İdare Merkezi:

- c. İl Tâli Sivil Savunma İdare Merkezleri:
- d. Vilâyetin Sivil Savunma İdare Merkezinin ve Tâli Sivil Savunma İdare Merkezlerinin Sivil Savunma Toplanma Bölgelerinin her çeşit Muhabere ve İrtibat İşleri:
- e. İl Başklavuz ve Klavuzların İrtibatları ve Yerleri:
- f. Vilâyete bağlı Makamlarla, Kazalar ve Merkeze bağlı Bucaklarla İrtibat İşleri:
- g. Seferberlik, Harb (Genel Alârm) ve diğler İkaz ve Alârmaların duyurulması:
- h. Seyyar Kol Birliğinin Yerleri ve Muhabere, İrtibat İşleri:
 - i. Devre Raporları:
 - j. Tâli Bölgeler:
- k. Tahliye Çemberi, Meskûn hedef sahası, Hedef Şehri Sınırı:
 - l. DGZ. Noktası, veya Noktaları ve Tehlike Hududları:
 - m. Bu Olânın ne zaman tâtbik edileceği:

EKLER:
DAĞITIM:

İMZA
(Adı ve Soyadı)
Makamı

İL TOP YEKÛN SAVUNMA VE MİLLİ SEFERBERLİK PLÂN ÖRNEĞİNİN AÇIKLANMASI

1. Plânın Gizlilik Derecesine; (ÇOK GİZLİ) yazısının yazılması.
2. İl'in İsmi yerine, Hangi İl'in Plânı ise o yazılmalı.
3. **Yeri Bölümüne;** İl Seferde nerede çalışmasına devam edecekse oranın İsmi Yazılmalı.
4. **Tarih ve zaman Bölümüne;** Tarih: Plânın tâtbik edileceği Ayın Rakamı ve Ayın İsmi Zaman yerine de Saat ve Dakika yazılır.
5. **Plânın Sayısı Bölümüne;** Ya sayı Veyahut kapalı bir isim yazılır. Ayrıca bir kerre içinde hangi alârmda kullanılacak ise gizlilik derecesinin altına yazılmalıdır.

6. Harita ve Krokiler Bölümüne; Yapılan Plânın kullanılmasında O İl'in kendi haritası ile işbirliği yapacağı komşu İller'in de Haritalarının isim ve ölçekleri yazılmalıdır.

7. Bölüm Kısımına; İlin Topyekûn Savunma ve Milli Seferberlik Hizmetlerinin yürütülmesinden her zaman sorumlu olanların açık Adresleri yazılmalı ve (Listenin bir sureti Emniyet Müdürlüğüne verilmesi uygun olur).

8. Düşmanın Hareketleri Kısımına; Özet olarak Muhasım tarafın Siyasi, Askeri hareketlerini yazmak kâfidir.

9. Dost Hareketleri Kısımına;

- (1) Fıkrası Hükümetin hangi tarihten itibaren Harp veya Seferberlik ilân ettiğini (Tarih ve zaman yazılarak) veya hangi Resmi Alarmlarından hangi kısımların ne zamandan itibaren tatbikata geçileceği. (Basit, Takviyeli ve Genel Alarmların), Tahliyenin hangi tarihlerden itibaren başlanacağı.
- (2) Nato'nun vereceği resmi alarmlar (Basit, Takviyeli, Genel), Ne zaman ve kimin tarafından verileceği ve verilebileceği ve ne zamandan itibaren yürürlüğe gireceği.
- (3) İl'de mesai içinde ve dışında muhtelif makamlardan alınan (Seferberlik ve Harb ilânı veya Resmi alarmların) ne zamandan itibaren yürürlüğe girdiği veya gireceği.
- (4) (5) de (3) Fıkıradaki yazıldığı şekilde yapılmalıdır.

10. Faraziyeler Bölümünde: Yazılı Bilgilerin müsbet veya menfi olarak kabul edilip edilmediği farz ve kabul edilir. Topyekûn Savunma ve Milli Seferberlik Plânının nele dayanarak tertiplendiği açıklanmalıdır.

11. İl'in Vazife Bölümü: Örnekte açıklandığı şekilde yapmaktır.

12. Ast Makamların ve Vatandaşların Vazifeleri Bölümünde;

a. İl'e bağlı Resmi Sektörün Vazifeleri kısmına; Sıra ile Resmi Sektör yazılmak suretiyle, (Hangi personellerle, ne zaman, nerede, nasıl, Lazerdeki vazifesini Sefer şartlarına uyularak yapılacağı) yazılmalıdır.

b. İl Sivil Savunma Servislerinin Vazifeleri Kısımına: İl'in Sivil Savunma Servisleri sıra ile yazılarak hangi tâli bölge Servislerinin

ne kadar personelden teşkil edildiği, nerede toplanacağı ve hangi yollarla görevine gideceği ve görevini, nasıl yapacağı.

c. İl'e bağlı olmayan Resmi Sektörün Vazifeleri Kısımına:

(a.) da açıklandığı şekilde yapılmalıdır.

d. Özel Müessese ve Teşekküllerin Vazifeleri Kısımına: Topyekün Savunma Servislerinin bilhassa Sosyal Yardım Servisinin çalışmalarında büyük ihtiyaç görülenlerin, (Nerede, nekadar kuvvetle, ne zaman ve nasıl hizmet ve faaliyet) gösterecekleri ve ne gibi tedbirler alınması lâzım geldiği.

e. Vatandaşların Vazifeleri Kısımına:

- (1) Silâhlı Kuvvetlerde görev alanların derhal emrin icabını yapmaları.
- (2) Avcı Birliklerinde görev alanların derhal emrin icabını yapmaları.
- (3) İl Sivil Savunma Servislerinde görev alanların derhal emrin icabını yapmaları.
- (4) Klâvuz ve Başklâvuz görevi alanların derhal emrin icabını yapmaları.
- (5) Resmi ve Özel Sektörde, Sivil Savunma Ekiplerinde görev alanların derhal emrin icabını yapmaları.
- (6) Yukarda görev almıyan diğer vatandaşların, Kanunların, Yönetmeliklerin ve İlin en büyük İdare âmirinin vereceği emirlere göre nasıl hareket edeceği belirtilmeli.

13. İdari ve Lojistik Hususların nasıl yürütüleceği Bölümü:

a. Personel İşleri Kısımından:

(1) Resmi ve Özel Sektörün Personel İkmâl Kısmı : Ayrı ayrı Sefer ve Hazer Kadrolarının ihtiyaca göre dökümü yapılır, ve Hazerdeki mevcuttan (Tecilli, Kadın ve Çağ Dışı Erkekler) çıkarılarak geriye kalacak Sefer Personel ihtiyacının nereden ve nasıl temin edilebileceği yazılmalıdır. (Bu görev İş ve İşçi Bulma Kurumu ile işveren ve hizmetlilere düşmektedir.)

(2) Moral ve Psikolojik Kısımına:

(a) PTT. İşlerinin en çabuk şekilde nasıl temin edileceği

- (b) **Sinema İşleri:** Hangi Sinemaların ne zamanlar ve nerelerde ne gibi Filimler gösterecekleri. (Bilhassa Milli ve Ahlâki).
- (c) **Tiyatro ve Temsil İşleri:** Hangi Sabit ve Seyyar Tiyatroların, nerelerde ve ne zamanlar, Hangi konularla ilgili Temsiller verecekleri. (Bilhassa Milli ve Ahlâki).
- (d) **Spor Hareketleri kısmına:** Ne zaman, nerelerde ve ne gibi Spor Hareketlerinin yapılacağı.
- (e) **Müzik Konserleri İşleri:** Hangi Resmi ve Özel Müzik Konserleri veren Teşekküllerin ne zaman, nerede, Konserler vereceği. (Milli ve Askeri) (Bando, Radyo) Müzik Dernekleri, Konservatuar ve diğer Okullar).
- (f) **Dini Faaliyetler Kısımına:** Bilhassa Camilerde, açık ve kapalı müsait yerlerde (İl Müftülüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü ile de İşbirliği yapacak) hazırlanacak olan (Saygı, Sevgi, İtaat, Geleneklere Hürmet, İnsan Hak ve Hürriyet, Bozgunculara karşı hareket tarzları, Milli Hakimiyet ve Toprak Bütünlüğü Konularını içerilerine alan Konuşmalar tertipliyerek) yetkililer tarafından, ne zaman, nerelerde ve kimlere konuşma yapılacağı. Her zaman dini törenlere önem verileceği gibi hususlar yapılmalıdır.
- (g) **İzin İşleri Kısımına:** Vazifeleri aksatmayacak şekilde duruma göre bilhassa Memur ve İşçilerin İzin İşleri ayarlanmalıdır. (Kimlerin, Ne zamanlar ve ne kadar süre ile nereye İzinli gideceği) bir liste halinde hazırlanmalı.
- (h) **İstirahat İşleri Kısımına:** Vazifesi olmıyanların, Nerelerde, ne zaman ve ne kadar süre ile istirahat edecekleri.
- (i) **Eğlenceler:** Halkın Eğlenebilmesi için nerelerde ve ne zamanlar eğlence yerlerinin faaliyete geçeceği ve ne kadar süre devam edeceği,
- (j) **Gösteriler Kısımına:** Milli Heyecanı artırmak maksadiyle her türlü Teşekkülün bu hususları yapmaları için bir Plânın yapılması ve bu plânda (Kimin, nerede, ne zaman hangi konularla ilgili gösteriler yapacağı).
- (k) **Konuşmalar Kısımına:** Açık ve kapalı yerlerde (Halkın Moralini yükseltici konuşmaların yapılması lâzımdır), Ne zaman, Kim tarafından, hangi konularla ilgili konuşmaların yapılacağı.

- (l) **Maaş ve Ücretler Kısımına:** Maaş ve Ücretlerin, ne zaman, nerelerde, kimlere, nasıl, kim tarafından verileceği açıklanmalıdır.
- (m) **Basın Faaliyetler Kısımına:** Basına kim tarafından bilgi vereceği ve en çok hangi hususların neşredilmelerine önem verileceği ve gazete ve Dergilerin nasıl dağıtılacağı.
- (n) **Kütüphaneler Kısımına :** Hangi Kütüphanelerin, ne zaman, nerede ve kimlere açık bulundurulacağı, icabında nerelere ve ne zaman kiminle kitap dağıtımını yapılacağı açıklanmalı.
- (o) **İskân İşi Kısımına:** Tahliye olunan ve evleri yıkılan halkın İskân İşinin nasıl ve kim tarafından tertipleneceği ve nerelere yerleştirileceği.
- (p) **Tedfin ve Mezarlık İşi Kısımına:** Mezarlıkların neresi olacağı ve burada nasıl ve ne şekilde gömüleceği ve bunun için ne gibi tedbirlerin alınacağı (Sağlık Servisi Ekinde daha açık yazılarak).
- (r) **Radyo Faaliyetleri Kısımına:** Hangi Radyoların, ne zaman nerede faaliyete devam edeceği ve ne gibi neşriyat yapacağı.
- (s) **Alış Veriş İşleri Kısımına:** Alış verişlerin ne zaman ve nerelerde yapılacağı ve kimlerle kontrol edileceği.

(3) PERSONEL TEDARİKİ:

- (a) **Tahsis ve öncelik sırası kısmına:**
Silâhlı kuvvetlere ayrılan personelden gayrisinin hangi öncelik sırasına göre hangi makam ve görev yerlerine tahsis edileceği (Hayati önemi haiz yerler dikkat nazara alınarak) .
- (b) **Tasnif Kısımına:** Asker çağında olmıyan personelin, (Cinsiyeti, işi, yaşı, tahsili, sağlık durumu) dikkat nazara alınarak tasnif edilmeli ve bir cetvel halinde bulundurulması.
- (c) **Terfi Kısımına:** Memur ve İşçilerin Terfi İşlerinin nasıl yapılacağı.

- (d) **Nakil Kısımına:** Memur ve İşçilerin zaruret halinde nakil işlemlerinin nasıl yapılacağı.
- (e) **Zayıat Kısımına:** Her türlü durumda, vefat edenlerin açık kimliklerinin nerelere ve ne zamanlar bildirileceği.
- (f) **Emeklilik Kısımına:** Emeklilik çağına gelenler hakkında nasıl bir işlem yapılacağı açıklanmalı.
- (4) ORDU İLE MÜNASEBET BÖLÜMÜNE:** Asker alma ve birbirlerine her türlü yardım yapma işlerinin nasıl yapılacağı ve Ordunun yapmış olduğu hareketlerin özetinin halka duyurulabilmesi için bilgi alınmasının nasıl yapılacağı.
- (5) Kanun ve Nizam Bölümüne:**
- (a) **Asayişin Temini Kısımına:** Polis, Jandarma, Bekçi ve ordu ile işbirliği yapılarak ne gibi tedbirler alınarak asayişin temini sağlanacağı (Emniyet Servisinin Ekinde daha teferruatlı yazılarak).
- (b) **Mahkemelerin Çalışma Kısımına:** Sivil Mahkemelerin, hangilerinin, nerelerde ve ne zamanlar mesaisine devam edeceği ve Askeri Mahkemelerle ne gibi işbirliği yapılacağı.
- (c) **Kaçaklara yapılacak İşlem Kısımına:** (Ordu ile de İşbirliği yapılarak) Askerlikten firar eden, Asker kaçağı olan ve Cezaevlerinden, vazife yerlerinden kaçanlar hakkında ne gibi tedbirler alınacağı ve ne gibi işlemler yapılacağı.
- (d) **Cezaevleri Kısımına:** Cezaevlerinin yerinde kalıp kalmıyacağı, gayet tahliye edilecek ise nereye tahliye edileceği ve tahliye edilirken ne gibi kimler tarafından ne gibi tedbirler alınacağı, Cezası Beş seneden az olanların ne zaman, hangi Askerlik Şubelerine, ne şekilde teslim edileceği (Adliye Ekinde daha teferruatlı yazılarak).
- (e) **Esirlere yapılacak İşlem Kısımına:** Her hangi bir şekilde alınacak Esirlerin nerede toplanacağı, bunların bakım ve barındırmasının nasıl olacağı, nasıl ve ne gibi işlemler yapılacağı.
- (f) **Seyrüsefer (Trafik) Kontrolü Kısımına:** (Emniyet ve Trafik Ekinde daha teferruatlı yazılarak) Ordu ile de İşbirliği yapılarak Trafik işinin kimlerle, nasıl ve nerede kontrol edileceği.

- (g) **Habermaya Karşı Koyma Kısımına:** Düşmanın Habermasına ve her çeşit faaliyetlerine mani olmak için (Gizlilik, dağıtma, gizleme, kamuflaj, Karartma, şüpheli şahısların göz altında bulundurma, Düşman Ajanlarının yakalanması, sivil işçilerin kontrolü, casusluk, sabotaj, boz-ğuncu faaliyetlere karşı düşmanı aldatmak, dost propo-ğandası, sansür) işlerinin ne zaman, nasıl kimlerle yapılacağı (Emniyet Ekinde daha teferruatla yazılmalı).
- (6) **Mültecilere yapılacak işlem Bölümüne:** Mülteci Toplanma Bölgesinin neresi olacağı, Bunların hakim ve barındırılmasının nasıl ve bunlara ne gibi işlemler yapılacağı.
- (7) **Göçmenlere Yapılacak İşlem Bölümüne:** Göçmenlerin nerelere yerleştirileceği ve bakımı ve müstahsil hale nasıl getirileceği.
- (8) **Kiralama ve Milli Savunma Mükellefiyetinin Tatbik şekli Bölümüne:** Her türlü Kiralama işlerinin ve Milli Savunma Mükellefiyet İşlerinin ne zaman ve nerede ve tarzda yürütüleceği.

b. LOJİSTİK HUSUSLARIN NASIL YÜRÜTÜLECEĞİ BÖLÜMÜ:

(1) İkmâl Kısmının :

- (a) **İkmâl Maddelerinden İhtiyacın tesbiti kısmına:** (Her Makam ayrı ayrı) Bütün İl'in (Belediye hududundakileri, Kazalar ve Bucaklar) ve ayrıca başka yerlerden gelecek (Tahliye dolayısıyla) İnsan ve Hayvan ve Motorlu Taşıt miktarları nazara alınarak normal olarak Üç aylık (Hiç olmazsa bir aylık) her çeşit ikmâl maddesinden (Ana Kısımlarından) ne kadar Tona ihtiyaç olduğu tesbit edilmeli (Yiyecek, Giyecek, Yakacak, Akaryakıt, Her türlü Yedek Parça ve İlâç).
- (b) **İkmâl Maddelerinin Tedariki Kısmına:** (Her Makam Ayrı ayrı) İhtiyaçları tesbit edilen ikmâl maddelerinin, nerelerden, nasıl temin edileceği.
- (c) **İkmâl Maddelerinin Depolanması Kısmına:** (Her Makam ayrı ayrı) Hazerde ve Seferde tedarik edilecek ikmâl maddelerinin nerelerde Depo edileceği. (Hazer ve Sefer durumları dikkata alınacak).

- (d) **İkmâl Maddelerinin Dağıtım Kısımına:** (Her Makam ayrı ayrı) Depolarda saklanan ikmâl maddelerinin ne zamanlar, kimlere ve ne şekilde dağıtım yapılacağı.

(2) SAĞLIK VE VETERİNER HİZMETLERİ BÖLÜMÜNE:
(Sağlık Ekinde daha teferruatlı yazılmalı).

(a) Sağlık ve Veteriner Tesisleri Kısımına:

- I. Her hangi bir resmi Alâırlarda (Basit, Takviyeli, Genel) Sabit Resmi ve Özel Hastanelerin nerelerde ve ne zaman faaliyetine devam edeceği ve nereleri destekliyeceği, yatak adedi ne kadar olacağı.
- II. Emprovize Hastanelerin nerelerde ve ne zamanlar faaliyete devam edeceği ve yatak adedi ne kadar olacağı.
- III. Sabit ve Seyyar İlk Yardım İstasyonları (Merkezleri), nerelerde ve ne zamanlar faaliyete devam edeceği.

(b) Tahliye ve Tedavi Prensipleri Kısımına:

- I. Hasta ve Yaralıları, daha gerilerdeki Sağlık Tesislerine hangi Makam tarafından ve ne tarzda tahliye edeceği. (Tahliye ileriden geriye doğru Üst Makam tarafından yapılır).
- II. Hasta ve Yaralıların, Sağlık Tesislerinin hangilerinde en çok kaç gün tedavi için kalabilecekleri.

(c) Sağlık Koruma Tertibatı Kısımına:

İnsan ve Hayvanların Sağlıklarının korunması için ne gibi tertibat ve tedbirlerin alınacağı.

(d) Sivil Savunma Sağlık Servisinin Çalışma Tarzı Kısımına:

İl Sivil Savunma Sağlık Servisinin İl dahilindeki Bölümü ve nasıl çalışacağı ve ne gibi tedbirler alınacağı ve diğer Sivil Savunma Servisleri ile nasıl bir işbirliği yapılacağı.

(e) Ordu ile işbirliği ve Yardımlaşma Kısımına:

İl hududu dahilindeki ve Komşu İller'deki Ordu Sağlık Makamlarıyla İşbirliği ve Yardımlaşmanın nasıl olacağı (Hasta ve Yaralılarından icabında ne kadar kabul edileceği, Personel, İlaç ve Malzeme Yardımları).

(f) Komşu İller'le İşbirliği ve Yardımlaşma Kısımına:

Komşu İller'in Sağlık Tesislerine, icabında ne kadar hasta ve yaralı yatırabileceği veya kabul edileceği, Personel, İlaç ve Tıbbî Malzeme yardımının nasıl yapılacağı.

(3) ULAŞTIRMA BÖLÜMÜNE:**(a) Karayolu Ulaştırma Kısımına:**

İl, Hassas İlçe ve Bucakların Sivil Savunma Ulaştırma ve İkmâl Servisi ile Şehir içi, İl dahili ve İller arasındaki Karayolu Ulaştırmasında Kaç Karayolu Motorlu Taşıtlarla, ne zamanlar nereden, nereye, ne kadar Personel, Malzeme ve İkmâl maddesinin taşınabileceği.

(b) Demiryolu Ulaştırma Kısımına:

Çeşitli Resmi Alarmlar dikkat nazara alınarak, Hangi İstasyonlardan, ne zamanlar hangi hatlardan, nereye ne kadar Personel, malzeme ve ikmâl maddelerinin taşınabileceği (Sivil Halk İçin).

(c) Hava Yolları Ulaştırma Kısımına:

Çeşitli Resmi Alarmlarda, Hangi Hava Meydanından, Ne zamanlar, nerelere, ne kadar personel, malzeme ve ikmâl maddelerinin taşınabileceği veya boşaltılabileceği (Sivil Halk İçin).

(d) Deniz Yolu Ulaştırma Kısımına:

Çeşitli Resmi Alarmlarda, İç ve Dış Deniz Ulaştırma Hizmetlerinin, ne zamanlar, nereden, nereye, nasıl, ne kadar Personel, ve ikmâl maddesi taşıyacağı.
(Sivil Halk İçin)

(e) Ulaştırımda Öncelik Sırası Kısmına :

Birinci öncelik her işte olduğu gibi Orduya verileceği, sonra Sivil Savunma Servisleri ve en sonra da Sivil Halka ve İkmâl Maddelerine verileceği açıklanmalı.

(f) Ana İkmâl, Tahliye ve Tâli Tahliye Yollarının Ayrılması Kısmına :

I. Hangi Yolların Ordu için kullanılmak üzere Ana İkmâl yolu olarak ayrıldığı ve bunun ne zamanlar Sivil Halk kullanılmıya serbest bırakılacağı.

II. Hangi yolların Sivil Halkın Tahliyesine, ne zamanlar tahsis edileceği ve hangi yolların tâli tahliye yolları olacağı ve kimlerin kullanacağı.

(g) Trafik Tanzimi ve Kontrol Kısmına:

(Emniyet ve Trafik Ekinde daha teferruatlı yazılarak) Çeşitli resmi alâımlarda, Ordu ile de İşbirliği yapılarak Trafik işinin nasıl, kimlerle ve ne şekilde tanzim edileceği (Şehir içinde ve İl hududu dahilinde) ve nasıl kimlerle kontrol olunacağı.

(h) Yolların İşaretlenmesi Kısmına:

Şehir içinde ve İl dahilinde, kimler tarafından, nereler ne gibi Trafik işaret levhalarının dikileceği ve bunların kimler tarafından kontrol edileceği.

(4) HİZMETLER BÖLÜMÜNE:

(a) Resmi Sektör Kısmına : (Bakanlıklar Sırasına göre)

I. İl'e bağlı ve bağlı olmıyan Resmi Sektörün İl Hududları dahilinde nerede ve nasıl bir teşkilât ile çalışacağı.

II. Barış durumundaki de dahil olmak üzere Sefer için daha ne gibi vazifeleri, nasıl yapacağı.

(b) İl Sivil Savunma Servisleri Kısmına : (Servis Sırasıyle) (Sivil Savunma Plânında daha teferruatlı olarak).

I. İl'de nerelerde ve kaç mevcutlu Sivil Savunma Servisinin tâli bölgesi vardır. Bunların Buluşma, Toplanma Bölgeleri ve Depoları nerelerdedir.

II. Bu Servis ve tâli bölgedeki tâli Servisler, nerelerde, kimlerle işbirliği yaparak, ne gibi görevleri nasıl yapacakları.

(c) Resmî ve Özel Sektördeki Sivil Savunma Ekipleri, Kısmına: (Sivil Savunma Plânında daha teferruatlı olarak).

I. Hangi Resmî ve Özel Sektörde hangi Sivil Savunma Ekiplerinin, kaçar mevcutla kurulduğu.

II. Kendi teşkilinde ve Komşularla nasıl bir işbirliği ve yardımlaşma yaparak vazifelerini yapacaklar.

(d) Başklâvuz ve Klâvuzlar, Kısmına: (Sivil Savunma Plânında daha teferruatlı).

I. Şehir dahilindeki Başklâvuz ve Klâvuzlar kaç adettir. Adresleri (Varsa Telefon No.), Mahalle Tahliyeye tâbi ise nerede görevine ve nasıl devam edeceği.

II. Ne gibi Vazifeler Yapacakları.

(e) Resmî ve Özel Sektörün Hasar Kontrol Tedbirleri, kısmına:

(Hasar Kontrol Plânında daha teferruatlı) (Hasar tahmini, Bütün Sivil Savunma tedbirlerinin alınmasına rağmen düşmanın Hava Taarruz, Hava İndirmesi, küçük çıkarmalar, sızmalar, gerilla faaliyetleri, sabotaj Baltalama, K-B-R Silâhlarının taarruzları ve tâbî Afetler) karşısında, binalarda, tesislerde, çeşitli yollarda, Liman, Tünel, Hava Meydanları, Köprü, Taşıt Araçlarında ve çeşitli depo ve Fabrikalarda, Hasar, zayıat ve yangınlar çıkarması göz önüne alınarak bu zararları zamanında önlemek ve hizmete devam etmek için her tesis ve teşkil her zaman gerekli tedbirleri almalıdır.

ALINACAK TEDBİRLER:

I. Hadiselerden önce: (A.B.C.D) Bölgelerinin durumuna göre tahmin edilen hasar, zayıat ve yangınlar için Hasarın tâmirine ne gibi malzeme ve personele ihtiyaç olduğu tesbit ve stok edilmesi.

II. Hadise esnasında: Hasar, zayıatın, ne zaman ve ne şekilde giderileceği.

III. Hadiseden Sonra: Kalan diğer Hasar ve Zayıatın giderilmesi ve tekrar ne gibi malzeme ve personel stok edileceği.

(f) Çeşitli Sığınak İşleri, Kısımına:

I. BLAST sahası içerisinde nerelerde ve ne cins Sığınakların yapılacağı.
(Dehliz vari, Bunkerler, ve A.B.C.D Tipi).

II. BLAST Sahası dışında nerelere ve ne cins Sığınakların yapılacağı.
(Serpinti Sığınaklar, Siperler ve mahfuz Mahaller).

III. Sığınakların Kimler tarafından ve ne kadar büyüklükte yapılacağı.

(g) Yardımlaşma, Kısımına: (Sivil Savunma Plânında daha taferruatlı yazılacak).

I. İl tâli bölgelerindeki Sivil Savunma Servislerinden hangilerinin istek vukuunda hangi tâli bölgelere yardım yapacağı.

II. Hangi Sanayi Sitesinin, nerelere ve ne şekilde yardım yapacağı.

III. İstek halinde, hangi İlçelerin hangi ilçe'ye veya ile ne şekilde yardım yapacağı.

IV. Bölgede bulunan Seyyar Kol Birliklerinin, ne zaman ne şekilde yardım yapacağı.

V. İcabında Komşu İller'den ne şekilde ve ne kadar bir kuvvetle yardım yapılacağı ve yardım görüleceği.

VI. İcabında Silâhli Kuvvetlerden, ne şekilde ve ne kadar yardım görüleceği ve yardım yapılacağı.

14. GENEL HUSUSLAR BÖLÜMÜNE:

a. İl Personelinin, her hangi bir resmi alârmında nerede ne zaman çalışmağa devam edeceği.

- b. İl Sivil Savunma idare Merkezinin, ne zaman, nerede ve nasıl bir teşkilâtlâ çalışmağa devam edeceği.
- c. İl Tâli Sivil Savunma İdare Merkezlerinin, ne zaman nerede ve nasıl bir teşkilâtlâ çalışmağa devam edeceği.
- d. İl Sivil Savunma idare Merkezinin, İl Tâli Sivil Savunma idare Merkezlerinin ve bunların toplanma Bölgelerinin her çeşit Muhabere ve irtibat işlerinin nasıl yürütüleceği (Muhabere ve irtibat Ekinde daha taferruatlı yazılarak).
- e. İl Başklâvuzlar ile Klâvuzlarının yerleri ve muhabere irtibat işlerinin nasıl yürütüleceği.
- f. İlçe ve Bucaklarla, Sivil Savunma idare Merkezinin irtibat ve muhabere işlerinin nasıl yürütüleceği.
- g. Seyyar Kol Birliklerinin yerleri ve bunlarla irtibat ve muhabere işlerinin nasıl yürütüleceği.
- h. Çeşitli alârmaların, kimler tarafından, nasıl ve nerelere duyurulacağı.
- i. Her gün verilmesi lâzım gelen Devre Raporlarının ne zamanlar ve nerelere kimler tarafından verileceği.
- j. Sivil Savunma bakımından ayrılan tâli bölgelerin hudutları, adetleri ve isim veya numaraları.
- k. Hedef Şehrinin, Tahliye Çenberinin ve meskûn hedef sahasının sınırları. (Harita veya Krokide gösterilmekte).
- l. Atılacağı farz ve kabul edilen Atom ve Hidrojen Bombalarının (DGZ) nokta veya noktalarının yerleri ve (A.B.C.D) tehlike hudutları.
- m. Hazırlanan bu plânların ne zaman ve kimin emriyle tâtbik edileceği.
- 15. İMZA, KISMINA:**
En Büyük Mülkiye âmirinin Adı ve Soyadı ile Makamı yazılıp o şahıs tarafından imzalanması.
- 16. EK, KISMINA:**
İl'de bulunan ve İl'e bağlı bütün resmi Makamların her hangi bir resmi alârmda Özel Sektörle de ilgililerce koordine ve işbirliği yaparak

Hazerde yapmış olduğu vazifeleri, kiminle, nasıl, nerede yapacağını daha mufassal bir şekilde hazırlıyacakları plânlardır. Bunlara buldukları Bakanlığın Adları verilmelidir.

(Adalet, Sivil Savunma ve Belediye, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık, Ticaret, Sağlık, Gümrük ve Tekel, Tarım, Ulaştırma, Çalışma, Sanayi, Basın-Yayın ve Turizm ve İmar ve İskân Eki) gibi sıra ile numara verilerek karşısına Ekin adı yazılmalı.

Ayrıca bu Ek. 'ler de başka bölümlere ayrılarak daha teferruatlı plânlar yapılması icap ediyorsa ona da (LAHİKA) ismi verilerek yazılması uygun olur.

17. DAĞITIM, KISMINA:

Yapılan bu plânın gereğini yapacak Makamlara gereği için, yalnız bilgi edinmesi icap eden makamlara da Bilgi bölümüne yazılarak gönderilmesi uygun olur.

ÖZET:

Her işte olduğu gibi Topyekûn Savunma ve Millî Seferberlik İşlerinde de fevkalâde durumlarda yapmakla mükellef olduğumuz hizmetleri, aksaksız yapabilmemiz için normal zamanlarda hazırlayıp meydana getireceğimiz plânlarla kabil olabilir. Vazifemizin (Kimin ile neyin ne zaman nerede ve nasıl) yapılacağı açıklanarak bir sıra ile hazırlanıp yazılmasıyla istediğiniz plân meydana gelmiş olur.

İDARE VE ORMAN YANGINLARI

Yazan: Rıza AKDEMİR
Maiyet Memuru

PLÂN:

BÖLÜM : 1.

1. Konunun önemi
2. Orman yangınlarının sebepleri
3. Orman yangını çeşitleri
 - A. Örtü yangını
 - B. Tepe yangını
 - C. Gövde yangını
4. Orman yangınlarının söndürülme usulleri.
 - A. Örtü yangının söndürülmesi
 - B. Tepe yangının söndürülmesi
 - C. Gövde yangınlarının söndürülmesi

BÖLÜM : 2.

1. Orman yangınlarına ait kanun hükümleri
 - A. Tarihçe
 - B. Bugünkü mevzuat
 - aa) Haber verme
 - bb) Söndürme
 - cc) İaşe
 - dd) Daire âmirinin ve zabitanın vazifeleri,
 - ee) Yangında, zarar görenler
 - ff) Mâni tedbirler
 - kk) Ceza hükümler

BÖLÜM : 3.

1. Yangın sebeplerinin ortadan kaldırılması
 - A) Halk eğitimi ve Propaganda
 - B) İdari tedbirler.

İDARE VE ORMAN YANGINLARI

Türkiye ormanları normal olarak yılda ancak 3,1 milyon metre küp ağaç verebilir. Halbuki her yıl bu ormanlardan 17 milyon metre küplük bir ağaç almıyor. Şimdiki hızla tahribe devam edilirse yirmi, yirmi beş yıl sonra memleketin bütün ormanları tükenmiş olacaktır. Bu anormal işletme ne nisbeten küçük çapta olan kereste sanayiinin, nede büyük şehirlerin ihtiyacından doğmaktadır. Bu durum, ormanlarda, ormanların dolaylarında yaşayan köylülerin ihtiyaçlarından ileri gelmektedir.

Franz HESKE

Hamburg ve İstanbul
Üniversiteleri Prof.

BÖLÜM: 1.

KONUNUN ÖNEMİ

Profesör Franz Heske'nin her aydını uzun uzun düşünmeğe icbar edecek bir belâgatla gözlerimiz önüne serdiği rakamlar tek kelime ilâvesine imkân vermeyecek kadar açıktır. Su rejimini düzenleyen, bulutları bir paratoner gibi toplayıp tarlaların susuzluğuna boşaltan, toprakları bereketlendiren, ırmaklara dizgin vuran ormanlarımız gitgide azalmakta ve yok olmaktadır. Medeniyetin suya, suyunda ormanlara bağlı olduğunu düşünürsek zaman zaman gazete sütunlarında okuduğumuz sel felâketlerinin sebebini öğrenmiş oluruz.

Bir zamanlar kekik kokulu ormanların koynundan süzülüp gelen, dibine kitap düşse okunabilen bir saadet ve refah türküsü halinde şırıldayan dereler, çaylar, ırmaklar şimdi alabildiğine çıplak, alabildiğine boş dağ tepelerinden dolu dizgin yuvarlanmakta, boz bulanık akmakta, verimli ovalara çakıl yığmakta, bir felâket habercisi olmaktadır. Ahengini bozduğumuz tabiat şimdi çiğnediğimiz kanunlarının intikamını almaktadır. Söğütlerin gölgelendirdiği ırmak kenarlarında mekân tutmuş köylülerin karşı dağ tepelerine siyah bulutların tünediğini gördükleri an muhtemel bir sel felâketinden kurtulmak için tepelere doğru kaçtıklarına şahit oldum.

Artık Türkiye köylüsü için gök gürültüsü bir bereket sesi değil, bir âfet alâmeti olmuştur. Sele garkolmuş tarlalarında, boğulmuş hayvanlarının başında, yıkılmış kerpiç evlerinin üstünde köpüre köpüre akan sellere hınçla bakan köylüler gördüm. Topraklarını suya verdiğimiz gün vatan elimizde kalmayacaktır. Bir bakıma Türk tarihi yeşile ve suya doğru Orta Asyadan başlayan ezeli bir iştiyakın destanıdır. Bugün ise dağ tepelerine sığınan yeşil, ateşle son mücadelesini yapıyor.

Orman yangınında başrolü oynayan yalnız tarla açmak değildir. Yalnız keçi değildir. Yalnız kaçakçılık değildir. Yalnız cehalet, yalnız balta değildir. Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında en yüksek dereceye varan Orman yangınları da vatanımızın bu yeşil servetini kül haline getirmektedir.

Bir çok sebepler tahtında orman yangınları gitgide artmaktadır. 1946 yılında 1023 adet orman yangını çıkmış, 124.116 hektar sahayı yakmıştır. Zarar tahminen (187.772.400 liradır. 1947 yılında 707 adet orman yangını zuhur etmiş 41.144 hektar sahayı yakıp kül etmiştir. Bunun da zararı her biri 100.000 liradan 600 adet ilkokul yapacak kadardır. 1952 de ise yangın adedi 1282 ye yükselmiştir. Bunlar Orman Genel Müdürlüğünün verdiği resmî rakamlardır. İstatistiklere geçmeyenlerle birlikte bu sayı 2-3 misline çıkar. Bu yangınlardan bazılarının haftalarca sürdüğü düşünülürse her sene yüzlerce milyona baliğ olan memleket servetinin heder olduğu anlaşılır.

Dâva, bu topraklarda yaşamak veya yaşamamak dâvasıdır. Bu noktai nazarla idarî mekanizma başında bulunanların orman yangınları ile mücadele etmelerinde kendilerine faydalı olacak malûmatı bir araya toplamayı vazife saydım. Bu etüdün gayesi budur.

2. Orman yangınlarının sebepleri:

Yurdun yeşil örtüsünü teşkil eden ormanların yakılması — yıldırımlar müstesna — insan eliyle olmaktadır. Her sene memleketimize milyonlarca lira zarara mal olan orman yangınlarının başlıca sebebi şunlardır:

1. Tarla açmak için kasden çıkarılan yangınlar,

Zirâî nüfus büyük bir hızla artmaktadır. Tarlalar ise üzerinde çalışanlara bire üç, bire dört veriyor. Köylü, orman sahalarını daraltarak tarla yapmaktan başka çare bulamıyor. Bir gece vakti hain bir ateş ormanı kül haline getiriyor. Yılların verimliliğini ve inbat kuvvetini saklayan orman toprağı 3-4 sene sonra kısırlaştırıyor. Yine orman yangınları başlı-

yor. Böylece mezar taşlarına dönen yarı yanmış ağaçların tuttuğu toprak vadilere, ovalara, verimli tarlalara yığılıyor dağ tepeleri kel kalıyor.

2. Orman içinde veya civarında hayvan otlatan çobanların yaktıkları ateşten çıkan yangınlar,

3. Orman içerisinde kömür, kireç, katran ocağı yakıp koruma tedbiri alınmamasından,

4. Muhtelif av hayvanlarını inlerinden, yuvalarından çıkarmak veya ağaçlardaki balı almak maksadı ile tütsü için yakılan ateşlerin söndürülmemesinden,

5. Çobanların hayvanlarına taze ot yetiştirmek veya sahaya yayılan keneleri öldürmek için ormanı yakmalarından,

6. Tren ve fabrika bacalarından sıçrayan kıvılcım veya ocaklarından atılan ateşlerden,

7. Bazı hallerde ibreli ormanları yakarak haşebinden istifade için çıkarılan yangınlar,

8. Orman içerisinde geçen yolcuların yemek yemek için yaktıkları ateşlerden, attıkları sigara ve yanar halde kibritlerden,

9. Ormanda işlenen gayri kanunî bir hareketin izlerini silmek için ormanın yakılmasından,

10. Avcıların ve çobanların dikkatsizliği ile tüfek namlularından çıkan yanan hartuç ve paçavralardan zuhura gelen yangınlar.

3. Orman yangını çeşitleri:

Orman yangınları husule gelişleri ve ormanda yaktıkları kısımlara göre üçe ayrılırlar:

A. Örtü yangını:

Memleketimizde en fazla görülen yangın nev'idir. Bu yangın toprağı örten ot, yaprak, yosun, dal, fidan vesairenin yanması ile meydana gelir. Yangın içerisinde kalan fidanlar, ağaçlar mahvolur. Ayrıca örtü yangınında ince kabuklu ağaçların toprağı yakın kısımları da dağlanır. Toprak örtüsü ne kadar fazla olursa bu yangının fidan ve ağaçlarda yapacağı zarar da o kadar fazla olur.

B. Tepe yangını:

Örtü yangını, ibreli ağaç ormanlarında ve bilhassa çam ormanlarında yakacak fazla madde bulunduğu veyahut fidanlar toprak örtüsüyle orman damını birleştirdiği takdirde yukarıya da sirayet ederek tepe yangını halini alır.

C. Gövde yangını:

Eğer içerisi çürümüş bir tek ağaç veyahut istif edilmiş inşaat odunları yanacak olursa buna gövde yangını denir. Yangın ibreli ağaç ormanlarında kolaylıkla, yapraklı ağaç ormanlarında ise nisbeten güçlkle etrafa yayılır. Koru ormanları, yangınların büyümesine yapraklı ağaçlardan müteşekkil ormanlara nisbeten daha müsaittir. Yangın bir sırtın güneye bakan yamacında kuzeye bakan tarafına nisbetle daha çabuk yayılır. Yangınlar meyilli arazide meyilin fazlalığı nisbetinde aşağıya güçlkle, yukarıya ise kolaylıkla sirayet eder. Geceleyin ve bilhassa sabaha karşı ateş'in şiddeti azalır. Güneş doğduktan sonra ise tekrar artar. Arazinin meylini ormanın cinsini, rüzgâr sür'at ve istikametini bilmek yangınla mücadele edebilmek için şarttır.

4. Orman yangınlarının söndürülme usulleri:

Yukarıda arzulunduğu veçhile yangınlar rüzgâr istikametinde yayılır. Bu bakımdan yangını önleyebilmek için önce yangının istikametini tayin etmek icap eder. Koru ormanlarında yangın; baltalık ormanlara nazaran büyümeğe daha elverişlidir. Yangın söndürme vasıtalarından balta, nacak, tahra, testere gibi âletler ağaç ve fidanları kesmede, kürek, tırmık, bel gibi âletleri de toprak örtüsünü kaldırmada ve toprak atmada işe yarar.

A. Örtü yangının söndürülmesi:

Her nevi orman yangını başlangıçta muvaffakiyetle söndürülebilir. Henüz etrafına sirayet etmemiş bir örtü yangını bir kaç kişi tarafından söndürülebildiği halde «bacayı saran ateş'in «söndürülmesi pek çok kişinin ateş hattında bazen günlerce çalışmasına ihtiyaç gösterir. Örtü yangını etrafa yayılmamış ise kesif bir duman ve boğucu bir sıcaklık tevlit etmiyeceğinden her taraftan mücadele edilebilir. Yangının önündeki ağaç parçaları, çalı çırpı ateşe doğru süpürülür, toprak yumuşak ise kürek veya belle ateş üzerine toprak atılır. Eğer yangın geniş bir sahaya yayılmış

ise cepheden mücadele kesin bir netice vermez bu gibi hallerde yanlardan müdahale ederek bir üçgen şeklinde yangın sahasının cephesi gittikçe daraltılır ve nihayet söndürülür. Yangın söndürülürken söndürmede çalışan mükellefler, yangının her iki tarafından muntazam aralıkla birleşme noktaları yangının ilerleme istikametinde olmak şartı ile bir açı teşkil edecek tarza dizilirler. Sonra ellerindeki söndürme âletlerde önlerindeki ateşe toprak atmak, süpürmek ve sair suretlerle ateşle birlikte ilerler böylece yanlara doğru genişlemesine mâni olurlar.

Büyük yangınlarda ayrıca cepheden de mücadele yapılır. Hazırlıklar ikmal edilinceye kadar yangının ilerleyebileceği mesafenin dışında, bir hat üzerinde mükellefler 3-6 metre aralıklarla dizilirler bunlar ateşin seyri istikametine dikey olarak 5-10 metre genişliğinde yanıcı toprak örtüsünden, ot ve fidanlardan temizlenmiş bir şerit açarlar. Toprak; yangının geldiği tarafa doğru atılır. Yandan yapılan mücadele ile cephesi daraltılan yangın önden yapılan müdahale ile tamamen söner.

B. Tepe yangının söndürülmesi:

Tepe yangının söndürmek için, ateşin ilerlediği tarafta ve yan taraflarda, üzerinde ağaç ve yanıcı örtü bulunmayan ayırma şeritleri açılır. Bir çok hallerde 6 -10 metre genişliğindeki bir şerit bunu temin ederse de bazı kimseler şeridin cephedeki ağaçların boylarının iki misli eninde olmasını tavsiye etmektedirler. Şeritlerin yapılmasına yangın buralara gelmeden evvel kusursuz olarak ikmal edilebilecek bir mesafeden başlamamalıdır.

Ağaçlar, ateşin gelmekte olduğu tarafa devrilir. Dalları budanarak 100 metre kadar uzağa atılır. Şerit yapıldıktan sonra işçiler hattın arkasına, ateş ve dumanların müsaade ettiği yerlere müsavi aralıklarla dikilir. Bunlar rüzgâr tarafından atılan kıvılcımların tutuşturduğu yerleri söndürürler şeritleri açarken mümkün olduğu kadar ormanda mevcut makinalardan istifade etmelidir. Yaşlı ağaçlar yanarken pek çok kıvılcım saçtığından ateş gelmeden bu şeritlerin istenilen şekilde açılması kabil olmaz. Bu bakımdan mukabil ateş açma yoluna baş vurulur. Ateş cephesinin önünde ateş istikametine dik 6 -10 metre genişlikte ağaçsız bir şerit açılır. Şerit hazırlanırken üzerinde bulunan yanıcı maddelerin hepsi ormanın yanmakta olan kısmına atılır. Bundan sonra yangın tarafındaki bitki örtüsü bir kaç yerden ateşlenir. Bu ateşler yangına doğru giderek esas ateşle birleşirler. Bundan sonra önünde yakacak bir madde bulamayan yangın kendiliğinden söner. Mukabil ateş yapılırken ateşin şeriti atlamamasına

çok dikkat etmelidir. Bunun için şeridin arkasına muayyen aralıklarla işçiler dizilir. Bunlar yangın istikametinden gelen kıvılcımların çıkarması ihtimali bulunan örtü yangınlarını derhal söndürürler.

G. Gövde yangınlarının söndürülmesi:

Tek tek yanan ağaçların kovukları toprakla doldurularak ateş havasız bırakılmak suretiyle söndürülür. Bu şekilde söndürülemezse civarındaki toprak örtüsü temizlendikten sonra yanmakta olan ağaçlar kesilip devrilmeli ve ateş bulunan yerlerine toprak doldurulmalıdır.

BÖLÜM : 2.

ORMAN YANGINLARINA AİT BAŞLICA KANUN HÜKÜMLERİ

A. Tarihçe :

Memleketimizde orman yangınlarının önlenmesi mevzuunda ilk ferman Tophane ve Tersane civarındaki ormanların yürükler tarafından yakılması üzerine 1573 yılında İsdar olunmuştur. Orman yangınları ile alakalı mevzuat 1937 yılına, gelinceye kadar derli toplu olmaktan ziyade münferit vak'alara inhisar eden emirnameler, fermanlar Temyiz ve Şûrayı Devlet kararları idi. 1819 ve 1851 tarihlerinde mahalli defterdarlığın gösterdiği lüzum üzerine İznik ve Karamürsel civarında ormanların yok edilmesine mâni olunmak için bu mıntıkada kömür yakılması ve otlatma vaşak edilmiş, ayrıca ormanda görülen ateşin bu ormanların muhafazasına memur kimseler tarafından söndürülmesi ve yangın müsebbiplerinin cezalandırılması emredilmiştir.

1914 tarihinde verilen bir Temyiz kararında orman yakandan sadece tazminat talep edilmesinin ve bu yolda tezziyesinin uygun olamayacağı ve ceza kanununa göre de cezalandırılmasının gerektiği belirtilmiştir. Orman yangınları mevzuu ilk defa olarak 1937 yılında çıkarılan 3113 sayılı kanunla ele alındı. 3116 sayılı Orman Kanununda orman yangınları ile ilgili hükümler; biri önleyici diğeri yangın zuhurunda yapılması mecburi hükümler olmak üzere iki guruba ayrılabilir. 3118 sayılı kanunun bazı maddelerini tadil eden 5653 sayılı kanunla orman yangınları ile ilgili hükümlerde esas itibariyle hiç bir değişiklik yapılmamış, yalnız muhabere mevzuunda Devlete ait her türlü Askeri ve sivil vasıtalarından parasız olarak faydalanabilme usulü vaz edilmiştir.

B. Bugünkü mevzuat:

8 Eylül 1956 tarihinde 9402 sayılı Resmî Gazete ile ilân ve neşir tarihinde yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu, 8.2.1937 tarih ve 3116 sayılı, 24.3.1950 ve 5653 sayılı kanunları meriyetten kaldırmıştır. Kanunun 68-73 ncı maddeleri orman yangınlarının söndürülmesine tahsis olunmuştur. Bu kanuna göre,

aa) Haber verme:

68 nci madde ormanların içinde veya yakınında ateş ve yangın belirtisi görenlerin bunu derhal orman idaresine, en yakın muhtarlığa, jandarma dairesine veya mülkiye âmirlerine haberverme mecburiyetini vaz eder. Yangın ihbarı, yardım talebi vs bu işlemlerle ilgili drektifleri ihtiva eden telgraf veya telefon muhaberatından ücret alınmaz.

Orman yangınlarında yangına civar köy ve kasabaların 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış bütün erkek nüfusu beraberlerinde mevcut balta, kürek, kazma, testere gibi yangın söndürmeye yarıyacak âletleriyle yangın yerine gitmeğe ve yangını söndürmeğe mecburdurlar. Söndürme işine gelenler yangını söndürmeğe kifayet etmezse daha ilerdeki köy ve kasaba halkından mükellef olanlarda yangın yerine gönderilirler. Aynı şekilde, Vali, Kaymakam, nahiye müdürü ve köy muhtarları ve civardaki asker ve jandarma birlik kumandanları, bölgedeki orman baş müdürü ve onun lüzum göstereceği orman memurları yangın mahalline yardımcı göndermeğe ve bizzat gitmeğe mecburdurlar.

6831 sayılı Orman kanununun 69 ncu maddesinin son fıkrasında üç ay zarfında çıkarılacağı ifade olunan talimatname Ziraat Vekâletinin 1.12.1956 tarihli ve 1950 -103/2858 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunun 7.12.1956 tarih ve 4 - 8427 sayılı kararı ile meriyete girmiştir.

«Orman yangınlarının önlenmesinde ve söndürülmesinde vazifelilerin görecekleri işlere dair talimatname» nin 8 nci maddesine göre orman yangınlarının zamanında söndürülmesini teminen ormanlara yakın ve civar köy ve kasabalardaki 1 nci fıkrada yazılı mükelleflerin isimlerini muhtevi tastikli listeler her sene en geç Mart ayı başında muhtar ve Belediye Reisleri tarafından alâkalı Bölge şeflerine veya işletme müdürlüğüne verilir. Bu listeleri tevdi etmiyen vazifeliler Orman idaresince idare âmirlerine bildirilir. Orman idaresine tevdi edilen mükellef listeleri orman idaresince yangın mevsiminden evvel kâfi miktarda teksir edilerek ilgili dairelere ve köy muhtarlarına verilir. Orman teşkilâtınca yangın zuhurunda

hangi köy ve kasaba mükelleflerinin hangi orman yangınında vazife alacağı hususu bir plân halinde tesbit edilir. Bu plân Valinin tasdiğiyle kat'iyet kesbeder. Mükelleflerin yangın mahalline sevk ücretleri Orman İdaresince ödenir. Mahalli mülkiye âmirlerinin veya orman memurlarının sevk kâğıdı üzerine İstasyon memurları yangın söndürmeğe gidecekleri yangına civar mahalde indirmek şartı ile yolcu ve marşandiz katarları ile ve mümkün olan yerlerde hususi katar ile ve bedeli bilâhare ödenmek ve mahsubu yapılmak üzere götürüp getirmeğe mecburdurlar.

Yine mahallin en büyük mülkiye âmiri, diğer daire ve iktisadi devlet teşekküllerine, belediyelere ait nakil vasıtalarının yalnız akar-yakıt bedelleri orman Umum Müdürlüğüne ödenmek kaydı ile ücretsiz olarak orman yangınlarının söndürülmesine müteallik işlerde kullanılmasına emir verebilir.

bb) Söndürme:

Valinin tastik ettiği plânla ismi yazılı olan köy ve kasaba mükellefleri bir tebligat beklemeksizin yangın yerine gitmeğe ve yangının devamı müddetince yangının söndürülmesine iştirak etmeğe mecburdurlar. Yangının genişleme istidadı gösterdiği ve kısa bir zamanda söndürülemeyeceği anlaşıldığı takdirde yangın mahallinde bulunan en büyük orman âmiri veya en yüksek dereceli teknik memur tarafından tesbit olunduğu takdirde kaymakamlar ve icabında Valiler, Orman Başmüdürü ve vazifelendireceği diğer teknik memurlar, lüzum görülen yardımı yapmaya ve II nci madde gereğince münasip görülecek sair köy ve kasaba mükelleflerini de yardımcı olarak yangın yerine göndermeğe ve icabında bizzat yangın yerine gitmeğe mecburdurlar.

Askeri birlikler nakil, haberleşme, söndürme vasıtaları ile birlikte orman yangınlarının söndürülmesine iştirak ederler. Bir vilâyet sınırında çıkıpta, komşu vilâyete de sirayet ihtimali bulunan yangınlarda zamanın da tedbir alınmak ve icabında yardım istenilmek üzere keyfiyet valilikçe komşu vilâyetlere de bildirilir.

cc) İlaşe:

Yangının söndürülmesine iştirak eden mükelleflere, söndürme işinin devamı müddetince Devlet ormanlarında orman idaresi tarafından, diğer ormanlarda alâkalılar tarafından parasız ekmek, katık, (zeytin, peynir, helva) sigara (köylü sigarası) verilerek başkaca ücret verilmez.

dd) Daire âmirlerinin ve zabitanın vazifeleri:

(Mükelleflerin yangın yerine şevkini müteakiben köy muhtarları, karakol kumandanları ve nahiye müdürleri de yangın yerine gitmeğe ve mükellefleri tertip edilen iş yerinde çalıştırmağa ve yangın yerinde çalışmayanlar ile kaçanları alâkalı memurlara bildirmeğe mecburdurlar.

ee) Yangında zarar görenler:

Yangın söndürmeğe gidenler bu yüzden, yangında yanan ve hasara uğrayan söndürme âlet ve malzemeleriyle diğer zati eşyalarının yangın yerinden ayrılmadan yangın yerindeki orman âmirine kaydettirirler ve keyfiyet bir zabıt varakası ile tevsik ve tesbit edilir. Yangın yerinden ayrıldıktan sonra bu hususta yapılacak müracaatlar kabul edilmez.

Yangının söndürülmesine iştirak edenlerden yaralananlar, sakatlananlar, hastalananlar, ölenler olduğu takdirde haklarında; 6831 sayılı kanunun 71 ve talimatnamenin 28 nci maddelerine göre muamele olunur.

ff) Manii tedbirler:

Orman mıntıklarından geçen her türlü demir yolu vasıtalarının ve güzergâhta vazifeli personelin yangına sebebiyet vermemeleri için Devlet Demiryolları İdaresi gerekli tedbirleri almakla mükelleftir.

Orman içinde, konak yerlerinde kimlerin ne gibi ahvalde ateş yakacaklarının ve bu gibilerin ne gibi tedbirlere, riayet edeceklerini; işletme müdürleri tesbit ve idari kanaldan köylere tebliğ ederler. Mevsimin kurak gitmesi halinde yangın tehlikesinin fazla olduğu zamanlarda veya yangın olupta henüz söndürülmüş fakat sirayet ihtimalleri tamamen bertaraf edilmemiş olması gibi fevkalâde hallerde orman idaresince gösterecek lüzum üzerine, mahallin en büyük mülkiye âmiri (Vali) muayyen bir müddet için ormanlara girilmesini men ve bu sahalardaki orman içi her türlü faaliyetin tatilini emredebilir. II nci maddede mezkûr söndürme plânının hüsnü suretle tatbikini temin ve icabında yangınla alâkalı sair tedbirleri ittihaz etmek maksadıyla vilâyetlerde valinin veya muavinin reisliği altında, Orman Başmüdüğü veya Başmüdüğü temsil etmek üzere başmüdürlük merkezinden tavzif olunacak bir orman mühendisi ve orman işletme müdürü, emniyet müdürü, jandarma kumandanından; kazalarda ise: kaymakamın reisliği altında orman işletme müdürü veya orman bölge şefi, emniyet âmiri, jandarma kumandanından müteşekkil (Orman yangınları ile mücadele komisyonu) kurulur. Vali ve kaymakamlarca lüzum görüldüğü

taktirde diğ er daire ve resmî müessese mümessilleri de bu komisyona iştirak ettirilebilir. En komisyonlar orman başmüdü rü veya orman işletme müdürünün teklifi, vilâyetlerde vali ve kazalarda kaymakamın tasvibi ile tesbit edilecek zamanlarda toplanır. Komisyonca ittihaz edilen kararlar valinin veya kaymakamın emri ile alâkalı daire resmî müessese ve muhtarlıklara tebliğ olunur.

kk) Cezai hükümler:

Ormanlar içinde veya yakınında ateş ve yangın belirtisi görüp te bunu derhal orman idaresine veya alâkalı dairelere bildirmeyenler bir aya kadar hapis cezası ile tecziye olunurlar. Orman idarelerine ait telefon şebekesi ve tesislerine her türlü s : ve malzemesine zarar verenler Türk ceza kanununun 391 nci maddesi gereğince cezalandırılır. Bu suç Haziran ayı başından Ekim ayı sonuna kadar devam eder. Yangın mevsiminde işlenirse ceza iki misline çıkarılır. 6831 sayılı kanunun 69 ncu maddesinde işaret olunan 18 yaşını bitirip 50 yaşını doldurmamış vatandaşlar yangın zuhurunda selâhiyetli memurlar tarafından emrolunmasına ve mahalli mutad vasıtalarla ilân edilmesine rağmen orman yangınına söndürmeğ e gitmekten imtina ederler veya gidipte çalışmazlar ve verilen iş i yapmazlar ise haklarında vali ve kaymakamlar tarafından 25 liradan 50 liraya kadar hafif para cezası verilir. Bu maddede yazılı memurlarla orman teşkilâtında vazifeli olanlardan yangın yerine yardım göndermeyenlerle alâka göstermeyenler Türk Ceza Kanununun 230 ncu maddesinin 2 nci fıkrasına göre cezalandırılır. Orman yangınları için çekilen telgrafları derhal çekmeyen demiryolu istasyon memurları ve bunu hemen mahalline göndermeyen memurlar keza Türk Ceza Kanununun 230 ncu maddesinin 2 nci fıkrasına göre cezalandırılır.

Mahalli hükümetin veya orman memurlarının verdiğ i sevk kâğ ıdı üzerine yangını söndürmek üzere gidecek olanları asker tarifesiyle ve mahsubu bilâhare yapılmak üzere yangına civar olan mahalde indirmek şartı ile yolcu veya marşandiz katarı ile götürüp getirmek mecburiyetine muhalif hareket eden veya ettirenler Türk Ceza Kanununun 230 ncu maddesinin 2 nci fıkrası gereğince cezalandırılır. Orman idaresinin göstereceğ i lüzum üzerine en büyük mülkiye âmiri tarafından girilmesi men olunan ormanlara girenler ve tatili emrolunan iş leri yapanlardan 10 liradan 50 liraya kadar hafif para cezası alınır. Orman içindeki yollarda orman idaresince belli edilmiş konak yerlerinden gayri yerlerde geceleme ve konak yerlerinde yaylak, kışlak ve otlaklarda orman idaresince hazırlanmış ocak yerlerinden gayri yerlerde ateş yakmak yasaktır. Bu fiilleri işleyenlerle

orman içine sönmemiş sigara atanlar Türk Ceza Kanununun 566 ncı maddesinin 1 nci fıkrasına göre cezalandırılır. Kanununun 3 ncü maddesiyle orman rejimi altına alınan yerlerde ve 23, 24, 25 nci maddeler gereğince muhafaza ormanı ve milli park olarak ayrılmış ormanlarda, ormanlara müteallik suçları işleyenlerin cezaları iki misli olarak hükmolunur.

Bu kanunla yasak edilmiş olan fiilin, ağaç kesilmesine taalluku halinde, ağaç müsadere edilmiş olsa dahi talep halinde hükmolunacak tazminat mahalli rayice göre hesaplanır. Her türlü orman suçları ile bir dekinden fazla tahrip olunan veya yakılan sahalara için bu kanunda yazılı tazminattan başka ayrıca beher dekar 200 lira hesabıyla ağaçlandırma masrafına da hükmolunur.

BÖLÜM : 3.

1. Yangın sebeplerinin ortadan kaldırılması:

Her yerde olduğu gibi Türkiye’de de orman yangınlarının çoğu insanlar tarafından bazen kasten bazen hataen çıkarılmaktadır. Orman yangınları ile mücadele ve bu husustaki tedbirleri başlıca iki ana grupta toplayabiliriz:

- A) Halk eğitimi ve Propaganda
- B) İdarî tedbirler.

A) Halk eğitimi ve propaganda:

Orman dâvası yalnız orman mühendisinin, yalnız muhafaza memurlarının değil; kâğıdı ile aydının, kalemi ile öğrencinin, odunu ile şehirlinin, örtüsü ile köylünün faydası ile bütün memleketin dâvasıdır. Bu prensibi bütün vuzuhu ve şumulü ile memleket halkına mal etmek zorundayız. Milli serveti kül eden orman yangınları fasılasız 300 senedir devam etmektedir. Bunun bir memleket meselesi olarak ortaya konusu ve kanuni tedbirlere tevessül edilmesi ise son çeyrek yüz yıla rastlar kaybedilecek bir tek dakika ve bir tek fidan kalmamıştır. Yurdun tabii servetinin korunması yalnız ders mevzuu olarak ziraat ve orman fakültelerine hasredilmemek, Hukuk, Siyasal Bilgiler İlähiyat Fakültelerinde de tedris olunmalıdır. Keza liselerin edebiyat — kültür, spor, resmi kolları yanında orman ve ağaç dâvasının kendine gaye edinmiş teşekküllerin kurulması ve ekime müsait aylarda civar köylere gidip ağaç dikimine fiilen iştirak et-

mesi takdire şayan bir hareket olur. «Bir resim bin sözden daha tesirli» dir» prensibi modern propaganda psikolojisinin temeli olmuştur. Orman yangınlarının dramatik tasvirini veren yazılar, eserler yerine halkımıza köy meydana camii avlusunda iş bakımından müsait oldukları zamanlarda filmler gösterilmelidir. Hakiki bir yangın sahasında mükelleflere, muhafaza memurlarının büyüyen, devleşen yangınla nasıl mübadele ettiğini, bir harebeye dönen, yer yer dumanlar tüten yangın sahasını gösteren filmler çok daha müessir olur kanaatindeyiz.

İnanmanın büyük feragati ve fedakârlığı içinde çalışan Orman Umum Müdürlüğü propaganda mahiyetinde seyyar bir kaç makine sineması ile en çok orman yangınına mâruz kalan köylerde zaman zaman bu tarzda faaliyette bulunsa kazancımız ihtiyar edilecek masraf ve zahmetten çok daha fazla olur. Orman Umum Müdürlüğünün orman yangınları ile mücadele sahasındaki kitap ve broşür neşriyatı kemmiyet ve keyfiyet bakımından çok zengin olmakla beraber geniş halk tabakalarına yayılamamaktadır. Bu değerli eserler ziraat dairelerine, orman bölge şefliklerine, idari mercilere, kısaca zaten bu işin zararını bilenlere gönderilmekte, demirbaş defterlerine geçirilmekte, kitap raflarına dizilmektedir.

Halka, köylüye inmeyen bir propaganda müsbet bir netice vermiyecektir. Türk halkının manive dünyasında din adamının rolü hiç bir zaman azalmamıştır. Köylerin hoca, imam ve muhtarlarının orman müdürlükleri tarafından zaman zaman tertip edilecek kurslarda toplanması ve bu bakımdan tenvir edilmesinin faydadan hali değildir. Orman Umum Müdürlüğünün en faal öğretmene, en gayretli muhtara, en aydın din adamına sembolik mahiyette de olsa bir takım hediyeler, takdimnameler vermesi yerinde olur.

Halkın büyük bir kısmı okuma yazma bilmiyen bir memlekette «köylüye gazete» parolası büyük bir değer ifade etmez. Halkı kulak yolu ile eğitmek zorundayız. Tarım Bakanlığının köylümüze daha üstün bir hayatı, daha medeni bir yaşayış öğretecek tarzda yayın yapan istasyonlara ihtiyacı vardır. Halkı uyandırmaz, tehlikeyi işaret etmez ve onu inandırmazsak orman yangınlarının sonu gelmiyecektir. Çünkü yolu, izi bulunmayan ıssız dağ başlarında orman kundakçısını tesbit etmek ve cezalandırmak imkânsızdır.

B) İdarî tedbirler:

Ağaç ve orman sevgisini şiirlerine işleyen, «yaş kesen - baş keser» diye atasözlerine yerleştiren milletimiz ihtiyaçların şevki ile maalesef canı gibi sevdiği ağaca kıymakta ve orman yakmaktadır.

Bu bakımdan halk eğitiminin yanı başında vatandaşı orman yakmaya icbar eden sebepleri tesbit ve bu sebeplerin ortadan kaldırılmasına çalışmak lâzımdır. Memleketimizde orman yangınları esas itibariyle,

1. Ziraat arazisi temini,
2. Gelecek yıllar için iyi bir otlak temini,
3. Odun ham maddesi ve iş temini,
4. Dikkatsizlik ve ihmalkârlık yüzünden çıkar.

Yurdumuzda köyle orman yekdiğeri içine girmiş girift iki mevzudur. Kanunda yapılacak değişiklikler hakiki ihtiyaçlara cevap vermezse orman yangınlarının azalacağını tasavvur etmek hata olur. Orman içi ve orman kenarı köylerin ziraat arazileri mahduttur. Buralarda yaşayan vatandaşlar maişetlerini temin için verimsiz toprak üzerinde çırpınır dururlar. Gittikçe artan nüfuslarının yiyeceğini temin etmek mecburiyeti karşısında ormandan ziraat sahası kazanmak tek beka şartıdır. 6831 sayılı kanunun 13 ncü maddesinde orman içi köylerinin kalkındırılması gayesi ile 50 milyondan az olmamak üzere her yıl Ziraat Vekâleti bütçesine konulacağı bildirilen para; küçük el sanatlarının canlandırılmasına, meyveciliğin, arıcılığın, tavukçuluğun, teşvikine memlekette imbat kuvvetini kaybetmiş tarlaların verimini artıracak sun'i gübre istihsaline tahsis olunmalıdır.

Bir plân dahilinde yapılmayan yanlış otlatma yüzünden mer'alar gittikçe azalmıştır. Köylü böylece hayvanlarına ot bulabilmek için ormana tecavüz etmek zorunda kalmıştır. Memleketimizde bilhassa yonca ve fiğ ekiminin teşviki yurdun bir çok yerinde Devlet eliyle yem sanayinin tesisi ve küçük sulama işlerinin ehemmiyetle ele alınması lâzımdır.

BÖLÜM : 4.**1. BİBLİYOGRAFYA**

1. Orman yangınları hakkında
Orman Genel Müdürlüğü genelge
Sayı: 1222-7/101 30.4.1947 Ankara, 1947
2. Orman ve yangın
Sağnak, M. Orhan
Ziraat Vekâleti Orman Umum Müdürlüğü yayınlarından
Sıra No. 166 Seri No. 28 Ankara, 1954
3. Yanan ormanlarda 50 gün
Yaşar Kemal, Yeni Matbaa Ankara 1956
4. Bugünkü orman dâvamız
Könksatan, Ahmet Yeşil Giresun Matbaası - Giresun 1949
5. Orman yangınları ile savaş
Uslu, Muttalip
6. Türk ormancılığı Yüzüncü tedaris yılına girerken
Türkiye Ormancılar Cemiyeti, Sayı: 7, Ankara 1957
7. Wald und Forstwirtschaftinder Türkei, İstanbul 1952
Franz, Heske
8. Ormansızlaşma ve bunun sel felâketleri üzerine olan tesirleri
Orman Genel Müdürlüğü yayınlarından
Akın Matbaası - Ankara 1948.

KANUNLARIMIZIN YENİDEN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ GEREKLİDİR

Fethi AYTAC
İliç Kaymakamı

İki yıl önce dergide yer alan bir yazımızda, yürüyen hayatın icaplarını karşılamak üzere çıkarılan kanunların sayıca gittikçe yükselmekte olduğunu; bir hukuk devleti olmak vasfını taşıyan her Devlette bu gelişmenin müşahede edildiğini; yurdumuzda da bir hukuka bağlı devlet olmak ihtiyakı yanında özellikle devletçi bir iktisat ve siyaset felsefesinin benimsenmiş olmasının tabii sonucu olarak çok çeşitli ve teferruatlı konulara kanun yapıcı tarafından el atılarak bu konu ve meseleleri karşılayacak hükümlerin şevki için adetâ hummalı bir faaliyet gösterildiğini; belirterek kanunların böylece sayıca artması karşısında ileri sürülen görüşleri - özet olarak - şu noktalarda toplamıştık:

«B. M. M. bir kanun makinesi haline gelmiştir. Kanunlarımız çoğaldıkça birbirleriyle bağlantılı, ahenkli bir bütün olmaktan çıkıp tatbikatta gerek kanunları uygulayacaklar gerekse haklarında kanun uygulanacaklar bakımından tereddüt ve sızlanışları mucip hal almışlardır. Kanunlar ancak toplumun gerçeklerine cevap verdikleri sürece değer taşırlar ve ihtiyaçlar, zaruretler değiştikçe bunlara uyarak değişmeleri, değiştirilmeleri, düzeltilmeleri, eksiklerinin giderilmesi yahut tamamen kaldırılmaları gerekir. Canlılığını kaybetmiş kanunlar fuzulî yere muhafaza edilirlerse toplumda «Kanun enflasyonu» yaratılmış olur; bu ise kanuna karşı güveni, itibarı sarsar. Öyle ise mevzuatımızda kesin ve zorlu bir reform yapılarak ahenkli bir kanun sistemi meydana getirilmelidir.

Öte yandan bazı kanaat sahiplerine göre mademki kanunların bir kısmı yürüyen ve değişen hayat şartlarına göre canlılıklarını, değerlerini kaybediyorlar ve tatbikatta başvurulacak kanun sayısında tabii bir seçilme, azalma oluyor; o halde kanunların rakam olarak sayıca yükselmesinde korkulacak bir taraf olmamalıdır.

Ama mutlaka bir derleyip düzenleme gerekiyorsa bir mütâlâya göre bu, şu şekilde yapılabilir: Ya yetkili ve ehil bir kurul marifetiyle mevcut kanunlar teker, teker gözden geçirilip yaşayan hükümler derli toplu me-

tinler halinde kanun yapıcı huzuruna getirilerek yeniden teyid edilirler; yahutta bir başlangıç ele alınarak bu mebdede ilk çıkacak kanuna yeniden sayı verilir.»[*]

Ancak zaruretlerin icabı olması gereken kanunların tedvininde daha büyük bir itina gösterilmesi; alelacele kanunlar vücuda getirilmesinden, kaçınılması; birbirleriyle ilgili ve bağlantılı olanlarının ahenkleştirilmesi suretiyle sayıca azaltılmaları dileğini belirten bu yazımızın yayınlanmasından pek kısa bir zaman sonra yurdumuz tarihi olaylara sahne oldu. 27 Mayıs Devrimi ile kanun yapıcılık yetki ve sıfatı önce Milli Birlik Komitesinin, 6 Ocak 1961 den itibaren de Kurucu Meclisin varlığında toplandı.

Bu devrede çıkarılan kanunlar 1 sayısından başlamak suretiyle sayı aldıkları gibi 15 Ekim 1961 Genel Seçimleriyle şekil alan yeni B. M. M. nin vücuda getirdiği kanunlara da keza 1 den başlayarak sayı verilmekle kanunların sayıca varlıklarında gerçekten bir karışıklık peyda oldu.

Osmanlı İmparatorluğu devrinden kalmış olup az sayıda da olsa halen yürürlük bulan mevzuat hükümleri bir yana, 27 Mayıs 1960 öncesine ait 7475 adet; Milli Birlik Komitesi ve Kurucu Meclis'in yasama devresine ait 367 adet kanuna ilave olarak yeni Meclis tarafından çıkarılmış bulunan 41 adet kanunla mevzuat sistemimiz hem sayıca kabardı ve hemde usulen sayı ile yapılan adlandırmalarda kastedilen kanunun hangi devreye ait olduğunu açıklama, belirtme bir zorunluk haline geldi.

Lâkin asıl karışıklık muhakkak ki çok çeşitli siyasi görüşlere sahip devrelere ait kanunların halen birbirleriyle yanyana veya bir arada muhafaza edilmelerinden doğacaktır ve doğmaktadır. Bilhassa 27 Mayısın getirdiği ve bir ara devletimizi «2. Cumhuriyet» olarak adlandırma eğilimi gösterecek kadar farklı bir siyasi görüş ve felsefeye zemin hazırlayıp neticede yeni Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na vücut veren şartlar karşısında teknil kanunlarımızın sadece sayıca azaltılmaları değil, baştan aşağı gözden geçirilerek, revizyona tâbi tutularak, ayıklanmaları, ahenkleştirmeleri gerekli olmuş bulunmaktadır.

27.11.1961 tarihinde B. M. M. nde okunan Karma Hükümet Programında «...Adaletin sürat ve emniyet içinde tahakkuku için memleket ihtiyacına cevap vermeyen kanunların,....., Anayasa ile mutabakat arzetmeyen kanunların bir an önce değiştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi için başlamış olan çalışmaların en kısa zamanda neticelendirileceği» belirtilmekle bir yandan bazı kanunların memleket ihtiyacına cevap verme-

* Kanunların Sayıca Azaltılması İdare Dergisi Sayı 265.

diği gerçeği resmen ve selâhiyetle ifade edilmiş, öte yandan bir devrim sonu getirilen Anayasa düzeni ile yıkılan bir düzenin kanunları arasında varlığı tabii olan bağdaşmamazlıklara işaret edilerek bunlarında derlenip düzenlenmeleri zarureti ortaya konulmuş bulunmaktadır.

Konunun, Hükümetin olduğu kadar B. M. M. nin muhterem mensupları Senatör ve Milletvekillerinin de yakın ilgisini çekmesi beklenebilir. Çünkü (Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak.....) T. B. M. M. nin başlıca yetkisi olduğu gibi (Kanun teklif etmeye Bakanlar Kurulu ve T.B.M. Meclisi üyeleri yetkilidirler). (T.C. Anayasası madde 64, 91).

T.C. Anayasası, bütün unsurları ile yasama ve yürütme organları ve mensupları arasındaki münasebetleri yeni bir zihniyet içinde düzenleyip bu düzeni daimi koruyacak müesseseleri de vaz ve ihdas ettiğinden T.B. M.M. üyelerinin gayret ve ilgilerini - tereddidi eden faaliyetler yerine- gerçek fonksiyonları olan toplumumuzun zaruretlerine cevap verecek kanunların meydana getirilmesine teksif etmeleri ümit edilir.

Bu takdirdedir ki mevzuatımız içinde ihtiyaç ve zaruretlere cevap verip vermeme bakımından bir ayıklama yapılması, yeniden vücuda getirilmesi lüzumu hissedilecek kanunların ortaya konması, sayısız ek yahut değişiklikle asıl maksatlarından uzaklaşmış olanların hatta dil ve ifade bakımından «eskimiş» bulunanların revizyon görmeleri sağlanmış olacaktır.

Bu ayıklama, derleyip düzenleme, ahenkleştirilme nasıl olabilir? yukarıda, yetkili ve ehil bir kurul marifetiyle mevcut kanunların teker teker gözden geçirilip yaşıyan hükümlerin derli toplu bir bütün halinde kanun yapıcı huzuruna getirilmesi hakkındaki bir mütâlâyı nakletmiş ve evveliyat yazımızda da vaktiyle hükümetçe (yürürlükte bulunan kanunların tek metin haline getirilmesine ve kanun tasarıları ile tekliflerinin ne suretle düzenleneceğine dair olan kanun tasarısı) adıyla ele alınan bir tasarıda düşünülen tarz ve şekilleri özetlemiştik.

Kanaatimizce, aşağıda kısaca belirtilen 3 safhalı bir çalışma ile oldukça tatmin edici sonuca ulaşılabilir:

1 — Kanunlarımız içinden sonradan vazedilmiş hükümlerle açıkça ortadan kalkmış bulunanlar, bazı milletlerarası anlaşmaların tasdikine ait olup miadlarını doldurmaları veya şartların değişmeleri sebebiyle fiilen varlıkları son bulmuş olanlar ek veya değişiklik halinde önceki bir kanunun tamamlayıcısı durumunda olanlar..... yeni bir tedvini icab ettirmeyeceklerinden Yasama Organının ayrıca üzerine eğilmesine mahal kalmadan teknik bir kurul

tarafından - Meselâ Adalet Bakanlığının görevlendireceği bir kurul tarafından - ayıklanabilir: Nitekim T.C. Mer'î Kanunları Külliyyatı'nı tertip ve neşreden müellifler tarafından bu ayıklama yapılmış sayılabilir. (Bu suretle 8000 e yakın kanunun 4000 kadarı tasfiye edilmiş bulunacaktır).

2 — Sonraki bir tedvinle açıkça değilde zımnın - üstü kapalı bir şekilde kalkmış oldukları birinci safhaya ait görüşte belirtilen mahiyette bir kurul tarafından tesbit edilen kanunlar, veya kanun hükümleri, bir kere de Meclisin belirli bir komisyonuna, veya özel surette kurulacak bir komisyona, sevk edilerek komisyonca da mer'î kanunluk vasfı ve değerini kaybettikleri tesbit edildikten sonra Meclisin bir teyid kararı ile topluca hükümsüz addedilebilirler.

3 — Son bir safhada, geri kalmış kanunlar, Meclisçe kurulacak ve sadece istişarî mahiyette görüş beyan edecek Meclis dışından seçilmiş hukukçu elemanların da katılmasıyla vücut bulacak bir komisyonda tedvin sırasına, konu irtibatına yahut önem derecelerine göre teker teker ele alınarak gerek günün icaplarına ve gerekse sonradan çıkarılmış olan kanunlara uygunluk veya aykırılık bakımlarından titiz bir incelemeye, gözden geçirmeye tâbi tutularak devamına, değişikliğe uğratılmasına veya kaldırılmalarına karar verilebilir. Birer birer bu amelîyeye tâbi tutulan kanunlar belirli fasıla veya sayılar halinde (örnek olarak 3 ayda bir veya 50 şer adet gibi) B.M.M. nin inceleme ve takdirine sunulur. Buradan geçen şekilleriyle adeta kanunlar yenilenmiş, tecdit edilmiş olurlar. Ve tercihan T.C. Anayasası kanununa 1 sayısı verilmek üzere yenilenmiş kanunlara yeni sıra numarası verilerek derlenip düzenlenebilirler.

Bu gün için yurttaki, çeşitli ve önem dereceleri birbirlerinden yüksek dâvalarla karşı karşıya bulunmaktayız. Anayasanın getirdiği demokratik düzeni perçinlemek, Hürriyet içinde hızla iktisadî kalkınmayı sağlamak... zaruretleri ön plânda geliyor. Hürriyet ve demokrasi düzeni de herşeyden evvel yurttaki istikrarlı, ahenkli ve genel tatbik kabiliyetini haiz kanunların hâkim ve mer'î olmasını gerektirir.

Kanunlarımızın bütünü ile bu nitelikte olduğunu kabul edebilir miyiz?

MEMLEKETİMİZİN, BİLGİ HASSA KÖYLERİMİZİN KALKINMASINDA

ÖNEMLİ ETKİSİ OLAN YENİ BİR TEKNİK

Yazan:
Hayrî ORHUN

İdare dergisinde her zaman Âmmeye hukukuna ait nazari ve tatbiki mevzu ve mes'eleler hakkındaki yazıları okumaya alışmış olan sayın meslekdaşlarıma bu defa da iktisadi bir mevzudan bahsetmek istiyorum. Derginin çeşnisini biraz değiştirecek olan bu konu yurdun umumi menfaatlerini ilgilendirdiği için derginin mesleğine de pek yabancı addedilemez.

Hükümetimizle Fransa hükümeti arasında yapılan bir anlaşmanın benim için en faydalı tarafı yurdun bilhassa, köylerimizin kalkınmasında büyük tesiri olacak modern bir tekniği tanımak imkânını vermiş olmasıdır.

Sözü geçen anlaşma gereğince tetkik yapmak üzere Fransa'ya gönderilen kaymakamlarımızın yurda dönüşlerinde Bakanlığa verdikleri raporlardan benim gördüklerim hemen hepsi muhteva itibariyle Fransadaki idare, bilhassa mahalli idareler teşkilatına taalluk eden mes'eleleri ve seyahat intihalarını ihtiva etmekte idi. Bunun birtek istisnasını eski Hendek kaymakamı İrfan İplikçi'nin gönderdiği, Fransa'da gördüğü Biogaz tesisleri hakkındaki kısa raporu teşkil ediyordu. Raporda bahiskonusu edilen Biogaz tesisleri çok ilgi çekici idi. Bu rapor bende, o vakte kadar hiçbir fikre sahip olmadığını Biogaz tesisleri hakkında tetkikler yapmak arzusunun şiddetle tahrik etti. Şuradan buradan toplayabildiğim dağılık bilgiler ve bu arada işin daha ziyade teorik tarafı ile uğraşan zevatın yazdıkları yazılar bu tesislerin mahiyeti hakkında tam bir bilgi edinmeye müsait değildi. Nihayet Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü genel direktörü Sayın profesör Fikret Arıkan Parisde bulup bana getirmek lütfunda bulunduğu Fransız mühendislerinden M. P. Abiet ile Politeknik mezunu ve Fransa Gaz endüstrisi teknik birliği üyesi, M. Lesage taraflarından telif edilen «Gaz de Fumier» isimli eser mevzuun ehemmiyetini anlamaya imkân verdi.

Burada Enstitünün dinamik Genel Direktörü Sayın profesör Fikret Arık'a ve genç meslekdaşım kaymakam İrfan İplikçiye teşekkürlerimi sunmağı vazife bildiğimi kaydetmek isterim.

Yukarda isimleri geçen iki Fransız bilgininin yaptıkları tetkik ve tatbikattan edindikleri tecrübelerle dayanarak yazdıkları bu kitap dikkatle okununca inşası, işletme ve kullanma şekilleri teferruatlı bir surette belirtilen Biogaz tesisatının memleketimizin kalkınmasındaki büyük etkisi teslim edilecektir.

Gerçekten kitabın yazıldığı Fransa ile memleketimiz arasındaki zirai karakter ve bilhassa iklim şartları bakımından mevcut olan benzerlik bu tekniğin memleketimizde uzunuzadiye denemelere fazla luzum kalmadan aynen kurulmasına imkân vereceğini zannetmekteyim.

Bu yeni teknik memleketimizde kurulduğu zaman zirai prodüktiviteyi artırmak, erozyona mani olmak, kuraklığın tesirini azaltmak, Orman tahribatının önlenmesine, Yakıt probleminin halline yardım etmek ve nihayet köylerimizde hayat şartlarını değiştirip köyümüzün kalkınmasını sağlamak gibi çeşitli, mühim kaideler sağlayacaktır.

Bu önemli faydelerin kısaca gözden geçirilmesini mevzuun iyice anlaşılması bakımından luzumlu telakki etmekteyim.

1 — Zirai Prodüktivitenin artması:

Bilindiği gibi, zirai prodüktivitenin artmasında su ve gübrenin çok büyük tesirleri vardır. Yurdumuzda bilhassa Orta, güney ve güney doğu anadoluda ve hatta Trakyada gübreden sadece yakıt maddesi, (Tezek) olarak istifade edilmekte, gübreyi tarlaya vermek düşünülmemektedir. İlgililer tarafından yapılan tetkiklere göre, bu suretle heder olan ahır gübresinin miktarı tahminen 67 - 70 milyon ton olduğunu göstermiştir. Gerçi, son zamanlarda bir kısım ziraatçıların sun'î gübre kullanmaya başladıkları bir hakikattir. Ancak kullanılan sun'î gübre miktarı pek mahduttur. Kaldığı fakir çiftçiler için pahalı bir madde olan sun'î gübre, kuraklık ve erozyon felâketine maruz bulunan memleketimizde hayatı bir önem arzeden Ümüs bakımından ahır gübresinin yerini tutmamaktadır.

Mutahassıslar tarafından yapılan hesaplara göre, Memleketimizde senede yakılan 14-15 milyon ton tezeğe tekabül eden (1 ton tezek 4-5 ton da gübreden yapılabilir) 67-70 milyon ton taze ahır gübresi yalnız buğday mahsulüne tahsis edildiği takdirde, beher dekare bir ton verilmek

şartıyla, dekar başına enaz 20 kilogram fazla mahsul elde etmek mümkündür. Bu suretle 67 milyon dekarlık sahadan elde edilecek fazla mahsul, senelerdenberi çekilegemekte olan hububat sıkıntısını bertaraf ettikten başka bir miktarda stok yapmaya müsait olan, 1340000 tondur. Bu miktar buğdayın değeri de (ofis fiati olan kilosu 60 kuruştan) 800 milyon Türk lirasıdır.

Yine Türk mütehassislerrinin yaptıkları denemelere göre ⁽¹⁾ ahır gübresi aynı zamanda sulamaya da ihtiyaç gösteren, şeker pancarı, patates ve türlü sebzeler ve yağlı maddelerde daha çok fazla verim sağlamaktadır.

Adapazarında yapılan bir tecrübeye çiflik gübresiyle dekar başına (bir dekara 6 ton gübre vermek şartile) asgari iki ton fazla mahsul elde edildiği tesbit edilmiştir. Bu esasa göre 1959 senesi patates ekim sahası olan 148000 hektarın hepsi bu şekilde gübrenirse, senede 2 960 000 ton fazla patates mahsulü elde etmek mümkün olacak ve netice itibarile kilosu 40 kuruştan, 1 184 000 000 liralık milli servet artışı sağlanacaktır.

Ahır gübresinin özelliklerinden biride, dekar başına 6 ton gibi kuvvetli bir doz verilmesi halinde bunun tesirinin 3 sene devam etmesidir.

Yurdumuzda, Şeker pancarı, Patates, Ayçiçeği, Mısır ve pirinç gibi ahır gübresini en iyi değerlendiren mahsullerin ekim sahası 1 219 000 hektardır. Tezek olarak heder edilen ahır gübresi bu mahsullerde kullanıldığı takdirde senede elde edilecek fazla mahsul kıymetinin yukardaki rakamın birkaç misline balığ olacağı şüphesizdir. Kaldığı, ahır gübresinin bu kitapta kurulması, işletilmesi ve istifade şekli tarif edilen tesislerde fermentasyona tabi tutularak, yakıt ve muharrık kuvvet olarak kullanılmak üzere, gazı alındıktan sonra, geriye kalan biyo gübrenin inbat kudreti ahır gübresinden (şeker pancarında % 40, Patateste % 25) daha fazladır.

Diğer taraftan, hersene tezek olarak yakıldığı tahmin edilen 67 - 70 milyon ton efektif gübrenin hepsinin fermentasyona tabi tutmak mümkün olsa 2,55 - 2,67 milyon ton benzin eş değerinde enerji elde edilecektir. Bu memleketimizin 1962 senesi benzin ihtiyacından (2 000 000 ton) fazladır. Sadece yakıt olarak değil fakat aynı zamanda muharrık kuvvet olarak da istifade edilmesi mümkün olan bu enerjiye tekabül eden benzi-

¹ Türkiyede yakıt problemi ve hal çareleri S. 101

nin memleket içerisindeki satış fiyatlarına nazaran değeri 2,5 milyar Türk lirasının üstündedir. 1962 senesi ihtiyacı olan 2 000 000 ton benzinin enaz üçte ikisinin külliyyetli döviz vererek dışardan ithal edildiğini hatırlamak lazımdır.

İstihsal tesislerinin yurdun sathına yayılmış olması, uzun mesafelerden nakil masraf ve külfetini bertaraf etmek gibi ayrı bir avantaj taşımaktadır.

2 — Erozyona mani olma ve kuraklığın tesirini azaltma:

Memleketimizde uzun yıllardanberi devam eden orman tahribatı ve son senelerde hızlanan mer'aların sürülüp tarla haline getirilmesi, gübrenin tarlaya verilmeyerek yakıt maddesi olarak kullanılmakta olduğu Orta, Doğu ve güneydoğu Anadolu topraklarının mühim bir kısmını çorak hale getirmiştir.

Bu gibi yerlerde toprak zerrecelerini birbirine bağlayıcı organik madde ve ümüsün yok denecek bir halde bulunması, toz haline gelen toprakların su akıntıları ve rüzgarların tesiri ile akıp gitmesine sebep olmaktadır. Bu suretle her yıl 400 milyon ton toprağın denize sürüklenmekte olduğu ve topraklarımızın % 70 inin erozyon altında bulunduğu alâkalılar tarafından ifade edilmektedir.

Orta Anadolu topraklarının en mucizi sayılan Ankara topraklarında, ümüs kıraç arazide % 1, taban arazide % 1,6 kadar bulunduğu yapılan araştırmalar ile tesbit edilmiştir. Bu miktarlar dünyanın verimli topraklarından sayılan Alman kara topraklarındaki ümüs miktarından 4-7 ve Ukranya çernezyumlarındaki ümüs miktarından ise 10-16 da biri kadardır. Bu sebeple çorak hale gelmekte olan topraklarımızı erozyona karşı korumak ve verimini artırmak için tabiatın esirgediği organik madde ve ümüsü toprağa kazandırmak mecburiyeti karşısındayız. (2)

Bu olay, çok kıymetli bir organik madde ve ümüs kaynağı olan ve aynı zamanda bitki besin maddelerini de ihtiva eden ahır gübresinin yakıt maddesi olarak heder edilmesinin önüne geçmek hayati bir vazife haline gelmiş bulunmaktadır. Ümüs, toprağın işlenmesini kolaylaştırmak, su tutma, havalanma kabiliyetini çoğaltma, topraktaki mikroorganizma faaliyetini artırma ve dolayısıyla bitkiler tarafından alınabilecek besin

² Memleketimizde ahır gübresi ve kıymetlendirme imkânı Dr. Hıfzı Güner S. 4.

maddelerini depo etme, toprağın bünyesini islah etme yani, ağır killi topraklar üzerinde gevşetici, hafif topraklarda bağlayıcı tesir icra etmek hususlarında çok önemli faydeler sağlamaktadır.

Diğer taraftan her zaman yurdumuzu tehdit etmekte olan kuraklığın tesirini, kısmen olsun, önlemek için de ahır gübresinin ziratte kullanılması zaruridir.

Bu zarureti belirtmek için, Ankarada yapılan iki denemeyi zikretmek yerinde olur. Geçirdiğimiz kurak devrenin 3 üncü ve enkurak yılı olan 1956 senesinde nadas edilmiş gübresiz toprağın bir dönümüne verilen 2 ton çok düşük vasıflı, kuru bir hayvan gübresile dönüm basma 100 kg. iyi vasıflı aynı miktarda hayvan gübresile 170 kg. 2 ton hayvan gübresine 20 kg. süper fosfat ilave edilen parsellerde de dönüm başına 198,8 kilogram buğday danesi yani, gübresiz toprağın bir dönümünün verdiği buğday miktarının iki katı mahsul idrak edilmiştir.

Bu tecrübeyi yapan sayın profesör Dr. Ömer Tarman'ın özel deneme saksılarıyla yaptığı diğer tecrübelerde, saksılara konan gübresiz tarla toprağında yetişen buğday bitkisi 1 gram kuru madde hasil edebilmek için 700 gram su sarfını icabettirmiş olduğu halde belli miktarda gübre ilave edilen saksılarda, aynı miktarda kuru madde husule gelmesi için 300 gram su kâfi gelmiştir. Bu tecrübeye istinaden, gübresiz toprakta aynı miktarda verim alabilmek için verilen suyun % 75 inin, toprağın besin tuzu bakımından fakir olması yüzünden israf oluyor, başka bir deyimle, aynı miktar su, gübreli toprağa verilse mahsul miktarı 75 artıyor, diyen sayın profesör, gübre kullanmamak yüzünden daima azımsadığımız yağmur sularının ancak yarısından faydalanılabildiğini, gübre deyince de evvela temel gübre dediğimiz «hayvan gübresine» anlaşıldığını sözlerine ilave etmektedir. (3)

Ziraat doktoru sayın Hıfzı Güner de, ümüsün yukarda sayılan faydelerinden başka sağladığı yüksek porozite ve kolloidal vasıfları dolayısıyla toprakların, bilhassa kilin su kapasitesini 2-4 misline çıkardığına nazarı dikkati çekmektedir. 3

3—Orman tahribinin önlenmesi ve yakıt probleminin hallindeki etkisi:

Biogaz çiftçilerimiz için en uygun bir enerji kaynağıdır. Bu gaz, % 50-60 metan, % 35-45 nisbetinde karbon gazından ve cüz'i miktarda idro-

³ Türkiye'de yakıt problemleri ve hal çareleri S. 101

jenle oksijen ve muhtelif diğ er gazlardan terek kü p eder. Brüt Gü bre gazının (Biogaz) hararet kudreti beher metrekü p için 5500-6000 kaloridir. Bu itibarla, kalori bakımından biogaz, tezekten (2300 koal), Odundan (2830 koal), Linyit kö mü ründen (3500 koal) ve hatta büyük şehirlerimizde kullanılan Hava gazından (4200 koal) daha çok kuvvetlidir.

Gü bre gazının terki bindeki yanma hassası bulunmı yan karbon gazı suda ç abuk eridi ğ i için bu gazın yı kanarak ç ı karılması kolaydır. Karbon gazından temizlenecek olursa hararet kudreti 9000 kaloriye ve daha fazlasına ç ı kar.

Bu gaz zehirlidir, gaz kaçırma veya muslu ğ u unutup aç ık bırakma hallerinde hava gazında oldu ğ u gibi, zehirlenme tehlikesi yoktur. Hava gazile iş leyen bü ttü n cihazlarda -ufak bir tadil yapmak suretile- yandı ğ u gibi motorlar da ve nakil vasıtalarında muharrik kuvvet olarak kullanılabilir. Bu vasıfları dolayisile Biogaz için evlerinin, piş irme, ısı tma, ış ıklandırma, traktörlerini iş letme için bedava sahip olabilecekleri çok temiz bir enerji kaynağıdır.

Orman Genel Mü dürlü ğ ünün yaptı ğ u tetkiklere göre; memleketimizde- istihlâk edilen yakıt maddelerinin baş ında % 49 nisbetile odun gelmekte ve bunu % 43 ile tezek takip etmektedir. İş in kö tü tarafı, hersene istihlâk edilen 13133000 ton odunun 7463000 tonunun ormanlarımızın verim kapasitesinin diş ında usulsuz kesilmekte olmasıdır.

Diğ er taraftan, yine Orman Genel Mü dürlü ğ ünce tesbit edildi ğ ine göre, 1940 senesinde nüfus baş ına odun ihtiyacı 0,550M3 iken 1960 senesinde nüfuz basma istihlâk edilen odun 0,808 M3 e yükselmiştir. Tarım Bakanlığı nezdinde FAO eksperı olarak vazife gö ren Dr. J.A. Von Monroy'un mü talâasına göre, bu tempo ile kesim devam ederse 40 sene iç erisinde Orman kaynakları tükenecektir. (4)

Orman tahribatına ve gü brenin tezek olarak yakılmasına böylece devam edildi ğ i takdirde, esasen % 70'i erozyon felâketine maruz bulunan yurdumuzun sür'atle ç öl haline gelece ğ ini söylemek fazla bir kötümserlik addedilmemelidir. Bu feci durumu önlemek için odun ve tezek yerine kö ylerin ısı tma ve yakıt ihtiyacının, elektrik, mazot, taş kö mü rü veya linyit ile giderilmesi akla gelebilir. Kanaatimizce bu enerji kaynaklarından hiç birisi bugü nkü şartlar dahilinde davanın haline baş libaş ına ç are olacak durumda değ ildirler. Mevcut büyük elektrik santralları henüz şehir ve kasabalarımızın ihtiyacını bile layıkıyle karşı lamaktan uzaktır ve

⁴ Türkiye'de yakıt problemleri ve hal ç areleri S. 26-43-48.

aynı zamanda pahalıdır. Yeni kurulan Petrol tasfiye hanelerinde istihsale başlanan Fuel Oil, daha ziyade şehirlerimizde merkezi teshin yakıtı olarak kullanılabilir. Hususi tesislere ihtiyaç göstermekte ve pahalı yakıt maddeleri arasında bulunmaktadır.

Maden kömürü istihsalımız, bugün İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük birkaç şehrimizin yakıt ihtiyacını bile tamamen karşılamaktan uzaktır. Kaldığı inkişaf etmekte olan sanayi ve bilhassa ağır sanayiimizin muhtaç olduğu bu kıymetli enerji kaynağını ev yakıt maddesi olarak istihlak etmek de doğru değildir.

Linyite gelince: Köylerimizde tezeğin yerine linyitin ikamesi diğer yakıt maddelerine nazaran daha mülayim gibi gelirse de umumiyetle kömür ve linyit yataklarının daha ziyade batı anadoluda tesadüf etmiş olmasına ve yakıt ihtiyacının tamamını veya % 80-90 ının tezek veya odunla gidermekte olan Orta, Doğu ve Güney doğu Anadolu mntıklarında ihtiyacı karşılayacak miktarda, linyit rezervi tesbit edilmemiş olmasına göre bu mntıklaradaki köylerin linyit ihtiyacını temin için buralara başka mntıklardan linyit nakli mecburiyeti vardır. Bu mecburiyeti yerine getirmek için de yaz, kış geçit verecek kapasitede köy yolları şebekesine ihtiyaç vardır. Köy kanununun yürürlüğe girdiği tarihten buyana geçen otuz küsur sene zarfında sözü geçen mntıklarımızda, bazı istisnalar hariç, bu kalitede köy yolu yapılamadığına, uzun yıllar isteyen bu iş halledilse bile istihsal mahallinde tonu 15-50 Türk lirası arasında değişen linyit kömürünün uzak mesafelerden bu mntıklardaki köylere nakli içinde ayrıca azımsanmayacak miktarda nakliye masrafı ödenmesi de zaruridir. Fakir köylünün malî gücünün böyle bir yakıt maddesini satın almıya müsait olacağını kabul etmek biraz müşküldür. Buna mukabil, sözü geçen mntıklardaki çiftçilerimizin sahip buldukları ahır gübresinden Biogaz tesisleri vasıtasıyla istihsal edecekleri gayet temiz ve zehirlenme tehlikesi olmıyan, yüksek kalorili enerjiden parasız ve zahmetsiz istifade etmeleri mümkündür. Bu güzel enerji kaynağı sadece gübrenin tezek halinde yakılması mecburiyetini ortadan kaldırmakla kalmamakta, Orman içi ve Orman civarındaki köylerimizin çok cüz'î bir bedel mukabilinde ve bazan de bedava elde ettikleri odunları israf etmelerini önleyebilecek kabiliyeti haizdir.

Gerçekten Orman içi ve Orman civarındaki köylerimizde düşük rakımlı yerlere nazaran, ihtiyaca yetecek miktarda ekime müsait arazi bulunmaması sebebiyle hayvancılık başlıca geçim vasıtalarından birini teşkil etmektedir. Buralarda fakir ailenin 2-3 büyük baş hayvana sahip olduğunu söylemek mümkündür. Yüksek ekimli bu yerlerde kış daha er-

ken, bahar daha geç geldiği için hayvanların ahırda veya ağılda beslenme müddeti diğer köylere nazaran daha uzundur. Bu sebeple buralarda Biogaz istihsal tesisatı inşa etmek imkânı (kâfi gübre bulunması sebebiyle) daha fazladır. Takriben 9 milyon nüfusun barındığı bu köylerde, Orman idaresinin hacmi kayıtlarına göre 1960 senesinde yurdun umumi Odun istihlakının % 56 sına tekabül eden 12419000 metreküp yani, takriben 7 milyon ton Odun istihlâk edilmiştir. Ve bu kayıtlara göre, nüfus başına düşen Odun istihlâk miktarı, şehir ve kasabalarda 0,744 (Orman dışı köylerde 0,345 olduğu halde) Orman içi ve civarındaki köylerde 1.383 dir.

Görülüyorki Biogaz tesisatı sadece bu köylerde kurulduğu ve tesisat kurulduktan sonra halen tatbik edilmekte olan asgari tarife usulü kaldırıldığı taktirde Orman tahribini önlemek bakımından elde edilecek faide hiçte küçümsenmiyecek bir önem taşımaktadır.

4 — Köy kalkınmasındaki tesiri:

Mükemmel bir enerji menbaı Biogaz tesislerinin memlekette benimseyip yerleşmesi, yukarda kısaca izahına çalışıldığı üzere çoraklaşmış ve verim kabiliyetini kaybetmiş ziraat arazisinin üstürüktürel ıslahına ve verim kabiliyetinin artmasına ve binnetice çiftçilerimizin fazla mahsul idraki suretiyle mali durumlarının düzelmesine imkân vereceği gibi, tezek, odun veya imal ve nakletmek için katlandıkları çetin ve zahmetli mesaide, bu katı yakıtların külünden, isinden, kokusundan ve pisliğinden kurtulacaklar, sıhhi bir hayata kavuşacak ve tasarruf ettikleri başka işlere sarfetmek imkânını bulacaklardır.

Bu tesisata sahibolan köylülerimiz bu sayede şimdiye kadar memleketlerimizin büyük bir çoğunluğu için ancak uzak bir ümit olan şehirlerin bütün formuna, yavaş yavaş erişmek yoluna gireceklerdir. Yemek pişirmek, su ısıtmak gaz ocak ve fırınlarına, kışın odalarını ısıtmak için gaz sobalarına, buzdolabına çamaşır makinası ve bunlara benzer gaz cihazlarına malik olabilecekleri gibi evlerini aydınlatmak, traktörlerini ve sabit motörlerini bedava sahip olacakları Biogazla işletmek imkânlarını elde edebileceklerdir.

Memleketimizde garp memleketleri tipinde birbirinden uzak büyük çiftlikler pek azdır. Bizdeki köyler ekseriyetle bir araya toplanmış aile ocaklarından veya birbirinden uzak küçük ailelerden müteşekkildirler. Bu itibarla Almanya ve Rusyada olduğu gibi Otomatik makinalarla ça-

İşan büyük tipte Biogaz tesisleri yerine sadece aile ihtiyaçlarını karşılayan küçük ve basit tesisler kurmak faydelidir. Aile tipi küçük tesislerin kurulması için de tabiatile kâfi miktarda ilk maddeye yani, fermantasyona tabi tutulacak ahır gübresine ihtiyaç vardır.

Bu kitabın müellifleri 6 kişilik bir ailenin günlük ihtiyaçlarını karşılayacak gaz istihlakine göre (oda ısıtması yapmadan günde 10M3 gaz) yaptıkları hesaplar ile, bir ailenin böyle bir gaz istihsal tesisi kurabilmesi için 6 büyük baş hayvanla 2 ata sahip olması icabettiğini ileri sürmektedirler. Fransa'daki yaşama şartlarına göre tahmin ve tesbit edilen bu gaz ihtiyacı fakir köylülerimizin bugünkü yaşama şartlarına göre çok yüksektir. Ankara'da bile pişirme için sarf edilen havagazı senede şahıs başına 160M3 dir. Yine bu mevzuda bir rapor hazırlayan bir Y. mühendisimiz de yurdumuzun en soğuk mntıklarından birindeki 50M3 lık bir köy evinin günde, 14 saat olmak üzere 135 gün ısıtılması için 5 adet büyük baş hayvana ihtiyaç olduğunu hesaplamakta ve tesisin rantable olabilmesi için lüzumlu büyük baş hayvan adedinin 8-10 a çıkması icabedeceğini ileri sürmektedir. Muhterem mühendisimizi çok haklı olarak, bu mütalaaya sevk eden saikin köylülerimizi biran evvel rahat bir hayata ulaştırmak arzusu olduğuna şüphe yoktur. Ancak, hepimizin en büyük isteğimizi teşkil eden köylümüzü böyle bir hayata kavuşturmak için biraz daha sabretmek icabedeceğini üzülererek söylemek realiteye uygun olur; yukarda arzetmiye çalıştığımız müstakbel umumi felâketi önleyebilmek için evvelemirde odunu ve tezeği yakıt maddesi olmaktan kurtarmıya çalışmak mecburiyetindeyiz. Ormanın tahripten kurtulduğunu, gübrenin tarla edildiğini görürsek kendimizi şimdilik bahtiyar addetmeliyiz. Halen köylerimizin içerisinde, bilhassa tezek yakan köylerimizde devamlı ısıtma yoktur. Öyle yerler vardır ki insanlar hayvanlarıyla aynı yerde yatarlar. Birçok köylerimizde kışın ısınma, mümkün olduğu kadar fazla giyinme, el ve ayakları ateşe karşı verme veya ahırın etrafına sıralanıp ayaklarını tandır istikâmetinde uzatarak üstlerine herhangi bir örtü almak suretile yapılır. Tezeğin asıl vazifesi yemek pişirmek ve ısıtmaktır. Isıtma işi daha çok sonra gelir.

Bununla beraber, 5 nufuslu bir ailenin oturma ve yemek yeme mahallinde ittihaz edecekleri $2,5 \times 3 \times 4 = 30M3$ lık bir odanın kış aylarında (135 gün) günde 6 saat ısıtılması (30m3 ın 1 saat ısıtılması için 0,300 hesabı ile) 1,800 metre küp gazla mümkündür. Bu odada yanacak gaz sobası üzerinde yemek pişirmek ve su ısıtma da kabildir. Mamafî bir miktar fazla gaz sarfedeceğini farzeder ve kış aylarındaki günlük gaz ihtiyacını yuvarlak rakam olarak 2 metreküp, senenin geri kalan o gününde ısıtma bahis mevzuu olmadığından sadece yemek ve su için 1 metreküp

gaz ihtiyacı kabul edersek, senelik gaz ihtiyacı yuvarlak rakam olarak 500M3 olur. Bu miktar gazı elde etmek için 8,5 ton gübreye ihtiyaç vardır. Memleketimizde büyük baş bir hayvanın 7-10 ton gübre vereceği alakalıların yaptıkları hesaplardan anlaşılmaktadır. Hayvanların yaz aylarında gündüzleri dışarda otladıklarını ve kış aylarında hararet ziyama mani olmak için tankların etrafına taze gübre koymak icabedeceğini göz önünde tutarak, kullanıma salih gübre miktarını yarıya indirmek yani 3,5 - 5 ton olarak kabul etmek ve hayvan adedini ikiye çıkarmak uygun olacaktır. Bununla beraber, 1 ton gübrenin verdiği 60m³ gazı, gübreye saman, (1 ton saman 180 m³ gaz vermektedir) diğer hububat sapları, organik madde artıkları bolca ilave edilmek suretile istihsalin bir hayli artırılması da kabildir.

Bu imkânlarla göre 2-3 ineği olan bir ailenin dahi biogaz tesisatı kurup işletmeye kifayet edecek ilk maddeye sahip olduğunu kabul etmek yersiz olmaz. Bu basit hayat tarzı bile fakir köylerimiz için bir konfor sayılabilir. Köylü bir defa bunun faydesini görüp inandıktan sonra arkası kendi kendine gelecektir. Bu tekniğin memlekette benimsenmesi, hayvan adedinin artmasına, beslenme şeklinin değişmesine, hayvan yemi probleminin hal yoluna girmesine ve köylümüzün yavaş yavaş hertürlü modern gaz cihazları tedarik etmesine ve sıhhi, konforlu bir hayat seviyesine ulaşmasına imkân verecektir.

Müelliflerin yaptıkları tecrübelerle müsteniden ileri sürdükleri kanaate göre, günde 10M3 biogaz istihsal edebilmek için verim ve kullanım bakımından en müsait olan 2,5 metre kutur, 2 metre yükseklik 15 santim kalınlıktaki beton tanklardır. Tahmil ve tahliye işlerinin kolay yapılabilmesi için tankların gübrelige yakın olması, soğuk mıntikalarda şimal rüzgarlarına maruz bırakılmaması ve bir sıraya dizilmesi (binden fazla tanka ihtiyaç olursa) lâzımdır.

Biogaz istihsalini için gübrenin havasız bir ortamda fermantasyona tabi tutulması gerekmektedir. Bu sebeple, yarı çürümüş yani 2-3 hafta mümkün olduğu kadar yağmur, rüzgar ve güneşten mahfuz bir gübrelikte kalmış olan gübreyi iyice karıştırdıktan sonra tanka doldurmak ve doldururken bombe olmak üzere etrafını iyice sıkıştırmak gereklidir. Gübre ne kadar sıkıştırılır ise gaz verimi o kadar fazla olur. Gübrenin orta kısmının, tahminen tankın kapağına kadar, yan kısımlarının da, kapağın kenarlarının üzerine oturacağı, tankın iç boşluğuna kadar doldurulmasında faide vardır. Gübre doldurulduktan sonra tankın hacminin % 5 ı nisbetinde gübre şerbeti yani hayvan idrarı ile üstten sulamak ve bundan sonra üst kısmı, 10 dereceden aşağı olmamak ve 40 dereceyi geç-

memek üzere sıcak su ile doldurup saç kapakla sıkıca kapamak ve kapağı üstünden sürgülemek icabetmektedir. Gübre şerbetinin yukarda işaret ettiğimiz nisbetten fazla olmamasına ve soğuktan muhafaza edilmiş olmasına bilhassa dikkat edilmesi lazımdır. Konacak su miktarı da, tankın hacminin % 10-20 si nisbetinde olması icap eder.

Bu şekilde doldurulan tanklar 24 saat sonra gaz neşretmeye başlar. Gaz verimi hararetle sıkı sıkıya ilgilidir. Tankın içinde hararet arttıkça gaz verimi de artmaktadır. En verimli hararet 20 — 30 derece arasındadır. Kışın harareti bu derecede tutabilmek için tankı dışardan gübre ile sarmak (alt kısım 0,60, üst kısım 0,40) lazımdır.

İntişar eden gazın tanktan çıkması için tankın kapağında bir boru bulunacak ve bu boru — tanklar birden fazla ise — diğer tanklardaki borular ile (gazometre istikametinde % 1 meyilli bir şekilde) birleştirilerek Gaz deposu vazifesi görecek olan gazometreye verilecek. oradanda, yine aynı şekilde borularla mutfağa ve varsa, diğer gazla işleyen cihazlara sevk olunacak.

Biogazın yalnız ahır gübresinden istihsal edildiğini sanmamak lâzımdır. Sellülozik başka maddelerden de sadece samandan da bu gazı elde etmek mümkündür. Samanın verimi gübreden daha fazladır. Gerek açık havada bir platform üzerinde yığılan gerekse doğrudan doğruya beton tank içerisine doldurulan saman gereği gibi ıslatılıp tabii gübre gibi tahammüle tabi tutulursa gaz neşreder. Ameliyenin realize edilmesi o kadar şayanı hayrettir ki, fermantasyondan sonra tanklar boşaltılınca, tabii gübrenin verdiği uzvi gübre ayarında sun'î gübre hasıl olduğu görülür. Bir ton samandan takribi olarak 3 ton sun'î gübre ve 180 metremükap ve daha fazla gaz elde edilebilir. Bazı nebat artıkları meselâ, mısır, yulaf, buğday, kaba yonca sap ve artıkları asma filizleri, üzüm posası bu mahiyettedirler.

Fazla teferruata inmiye bu yazının hacmi müsait olmayan bu tesisatı kurmak için lâzım olan inşaat malzemesi, çimento, demir, saç ve galvanize demir borudan ibaret olup yerli sanayimiz tarafından imal edilmekte olduğundan memleketin her tarafında tedarik olunabilirler.

Yaptırdığımız kabataslak bir hesaba göre, böyle bir tank 400 (seri halinde imal edildiği taktirde 200) liraya mal olacaktır. Çok kaba bir tahminle (2 tank ve aynı büyüklükte 1 gazometre, boru şebekesi de dahil) Böyle bir tesisat 2500-3000 liraya mal olacaktır. Bu tesisatın 3-4 sene içerisinde amorti edilmesi mümkündür.

Bu tesisleri kurmağa yeter hayvana ve mali kudrete sahip çiftçilerimiz eksik değildir. Ancak, tenvir ve teşvik suretiyle bu işi özel teşebbüse bırakmak, hedefe ulaşmayı çok geciktirir. Çöl haline gelmek tehlikesi içerisinde bulunan yurdumuzu bu felaketten biran evvel kurtarabilmek için bu işi Devletin ele alması ve vakit geçirmeden süratle harekete geçmesi lazımdır. Fikrimizce, bu hizmetin şu veya bu Bakanlığa ek vazife olarak verilmesi pek isabetli olamaz. Hayatî önemi itibarile enaz, yol davası, su davası, elektrifikasyon davası kadar mühim olan bu iş için bürokrasiye kaçmadan pratik usullerle çalışacak ayrı bir idare kurulması» bir taraftan, halkı teşvik ve mali imkânlarla sahip olanlara teknik yardım yaparken diğer taraftan, mali imkânı olmayanlara kısmen bağış kısmen uzun vadeli faizsiz kredi sağlamak için bir Fon tesisi lazımdır. Bu idare vazife görecektir teknik elemanlar resmi sektörde mevcut olduğu için dışardan memur almaya lüzum olmadığını zannetmekteyim. İller Bankasının her sene köy kalkınması payı namile köylere dağıttığı paralar ile (1962 senesinde 6,7 milyon) Ziraat Bankasının muhtelif namlar altında çiftçi ve tüccarlara açtığı, miktarı yüz milyonlara varan, kredilerden münasip bir miktarının bu Fona devrini mümkün telakki etmekteyim.

Bu milli davanın hallinde kıymetli İdare amirlerimizin de kendi mntıklarında halkı tenvir ve teşvik, istihsal yapacak vatandaşlara emirlerindeki teknik elemanlar vasıtasile mümkün olan yardımlarda bulunacaklarından şüphe edilmez.

T E R C Ü M E L E R

FİLİPİNLERDE POLİTİKA VE PERSONEL İDARESİ

İngilizceden tercüme eden:
Dr. Macit İNCE

Filipinlere geldiğimden beri nereye gittiysem, idarî meselelerin münakaşası sırasında karşılaştığım başlıca hususlardan birisi «politik müdahalelerdir. Bu itibarla, personel idaresinin teknik ve metotları ne kadar iyi olursa olsun, eğer «politik müdahaleler» aşırı derecede ise memleket kanun ve nizamlarını takip etmek çok müşküldür. Bu sebepten dolayı, politik müdahale ne demektir? Niçin mevcuttur? ve bu hususta, ne yapılabilir? gibi sorularla politik müdahalelerin mahiyeti üzerinde derin bir araştırma yapmak çok faydalı görünüyor. Buna uygun olarak bu etüd iki parçaya taksim edilmiştir. Birinci olarak politik müdahale ne demektir? ne maksatla yapılır? İkinci olarak bu hususta ne yapılabilir?

A — Politik Müdahale:

Bu meselenin esasına nüfuz etmek için liyakat sistemi ile ne demek istediğimizi tekrar incelemek mecburiyetindeyiz; çünkü modern personel idaresinin gayesi, işleyebilir bir liyakat sistemi tesis etmektir.

«Liyakat» kavramı, kâfi derecede sarih değildir. Gerçekten bu kavram birbirinden farklı iki şeyi ifade ediyor; ve bazen bu iki fikri ayırdetmek hususundaki başarısızlık yanıltıcı oluyor.

«Liyakat»ın birinci mânası, geçmişteki çalışma kapasitesidir. Eğer bir kimse liyakatli bir çalışma göstermiş ise bir mükâfata hak kazanır ve böyle başarı ile iş görmüş bir kimseye liyakatinin karşılığı olarak, madalyalar, kupalar, v.s. verilir.

«Liyakat» kelimesinin diğer bir mânası daha vardır: bu da bir şahıs için gelecekte umulan çalışma kapasitesidir. Ortaya çıkan ilk mesele «umulan çalışmanın ne olduğudur». Bazen bu sorunun cevabı çok kolaydır. Eğer açık bulunan yer, bir doktor için ise beklediğimiz vazife, hastalıkları ne şekilde tedavi etmek lâzımgeldiğini bilmektir. Beklenen iş hastaya şifa vermektir. Bir yol mühendisi için ise iyi yol inşa etmesi beklenir. Eğer doktorluğa talip olan kimse hastayı tedavi edemez veya yol

mühendisliğine talip kimse iyi yol inşa edemezse, «liyakatsızlık» gayet âşikârdır.

Fakat bazen bir hükümet faaliyetinin hedeflerini tam olarak izah etmek müşküldür. Zirai mülk kiraları yahut ekonomik kalkınma veya para kontrolünü ilgilendiren faaliyetlerin hedefleri ne olabilir? Pek çok hükümet dairelerinin programlarını açıklamak çok müşküldür. Netice olarak, nasıl bir çalışma ve iş beklenebileceğini ve bundan dolayı, bir şahsın kesin bir şekilde ne istediğini seçmek zordur.

İşte politikanın girdiği yer burasıdır; yani, bir cemiyetin hangi istikamette ilerleyeceğini kararlaştırdığı faaliyetlerdir. Siyasî partiler, kongre üyeleri, seçilmiş icra organları, Belediye reisleri, valiler, başkan, bütün bunlar hükümet gayelerinin ne olması lâzım geldiğini kararlaştırması gereken kimselerdir. Bir defa gaye, ana politika, ana kanunlar bilinirse, bilâhare kanunların ve ana politikanın tamamlanmasını amaç edindiği program ve projeleri tatbik müşkül olmaz.

Şimdi farzedelim ki siyasî mekanizma bozulsun ve düzgün bir şekilde işlemez. Böyle olunca hedefler iyi tayin edilemez. Hedefin ne olduğu bilinmezse, herhangi bir husus için iyi vasıflara sahip bir kimseyi seçmek çok müşkül olur. İşte bu sebeplerdir ki böyle bir kimsenin geçmiş çalışmalarına baş vurma temayülünü duyuyoruz. Bir iş için lüzumlu olan «gelecekteki çalışma kapasitesi» önceden kestirilmezse bile, hiç olmazsa kimin üniversiteye gittiği şu veya bu sertifikaya yahut dereceye sahip bulunduğu veyahut pek iyi dereceyle bir imtihanı kazandığı önceden tesbit olunabilir. Herhangi bir konu için dahi aynı hususlar varittir.

Gelecekteki çalışma kapasitesi ile ilgili olan husus nedir? Eğer gelecekteki çalışma kapasitesinin ne olması lâzım geldiği bilinmiyorsa buna cevap veremeyiz. Fakat bir kimse için geçmişteki çalışmasını bilebiliriz ve buna göre o kimseyi değerlendirmek daha kolay olur ve ona geçmişteki çalışmasına uygun bir ücret verilir. Bu işlerde, bir liyakat sistemi kullanmak, gerçekten bunun en iyi bir yol olduğuna inandığımız için değil, fakat yapılması gereken gelecekteki işlerin belirsizlik ve kararsızlığı sebebiyledir.

Meselenin İdarî Yönden ele alınışı: Politik tesirlerin zararlarına karşı çok defa ileri sürülen belirli bir hal tarzı vardır ki bu politikadan uzak kalmaktadır; ve idareci ve teknisyenleri iş başına getirmek yahut hiç olmazsa, politikacının rolünü dar hudutlar içinde sınırlamaktır. Meselâ Amerika'da, idareyi politikadan ayırmaya çalışan belediye müdürlükleri

tesis etme cereyanı vardır [*]. Hattâ idareci, birkaç büyük hedef hariç, kendi politikalarının ne olması lâzım geldiğini kararlaştırmaktadır. Bununla beraber bu büyük hedefler esas ana hedeflerdir ve henüz seçimle gelmiş şahıslar tarafından politik bir şekilde tesbit olunurlar.

Birde meselenin diktatöryel veya otoriter bir şekilde ele alınışı vardır. Parti mekanizmasını ele geçiren insanlardan müteşekkil küçük bir kulüp, polit büro, veya junta, cemiyet için hedefleri seçerler ve bütün diğer kimseleri kendileri ile olmaya zorlarlar.

Bu davranış tarzını savunan bir Amerikan kitabının adı, James Burnham tarafından yazılmış olan «İdareciler İhtilâli» veya «Organizatörler devri» (Managerial Revolution) dir. Bu kitapta deniliyor ki Modern endüstri ve teknoloji devrinde sosyal ve ekonomik problemler, ister hisse sahipleri bakımından, ister rejimi kullananlar bakımından olsun, halkın yapılması lâzım geleni seçebilmesi için çok giriftleşmişler ve teknikleşmişlerdir. Bunun neticesi olarak mütehassısların ve eksperlerin idareyi ele almaları gerekmektedir. Büyük bir şirkette müdür idareyi hissedarlardan ve hattâ idare heyetinden devralır. Hükümette teknisyen ve idareciler hükümetin idaresini üzerlerine alırlar.

Bununla beraber, bu nevi bir hükümet sisteminin iyi işlemeceğine kâniyim; eğer işlese bile baskı ve zulme yol açacaktır. Hattâ, beklenen daha tesirli bir idare ve daha sür'atli bir ekonomik kalkınmayı dahi, getirmemesi muhtemeldir. Üstelik zoraki tasarruflar ve sertlik yoluyla sür'atli bir ekonomik kalkınmayı teşvik etse dahi, bu insan esareti karşılığı olur.

İstenilen şeyin bu olmadığı kanaatindeyim. Daha ziyade bazı ana beşerî kıymetlerin, ferdî itibar ve hakların korunması isteniliyor. Bu kıymetlerin korunabileceği tek yol, hükümeti halkın isteklerine karşı uyanık bulundurmadır.

B — Politik mes'uliyet Mekanizması:

Bununla beraber bunu yapmak için de hükümeti mes'ul kılacak bir mekanizmanın olması lâzımdır, idareciler ve hattâ politikacılar halkın ne istediğini bilemezler; yeter ki bunu öğrenmek hususunda ellerinde bazı özel vasıtalar ve metodlar bulunsun.

* Amerika'da bazı belediye idarelerinde tatbik edilen bu yeni sistemde seçimle iş başına gelen belediye reisinden ayrı olarak bir de belediye reisinden ayrı olarak bir de belediye hizmetlerinin icrasından sorumlu tayinle iş başına gelen bir müdür «city-Manager» mevcuttur.

Bu sebepten personel temini gibi özel metodları da bulmak ihtiyacı vardır. Personel temininin gayesi, her iş için en elverişli kimseyi bulmaktır. Fakat kimin en yeterli olduğunu nasıl tayin edeceksiniz? Sadece «akl-ı selim» ile seçebilir misiniz? Bir personel tekniğine mi ihtiyacınız var? Şüphesiz en yeterli memuru tayin etmek ve terfi ettirmek için, personel çalışması ile ilgili hazırlayıcı vasıtalar ve teknikler kafi derecede yardımcı olacaklardır.

Aynı şekilde, bir hükümetde, uygun bir tekniğe sahip olmazsa halkın ne istediğini söyleyemez. Bu teknikler nelerdir? Bunları bildiğinizden eminim. Hiç değilse bunlar size ismen yabancı değildir: siyasi parti, seçimde aday olan politikacı, parti programı, tazyik veya menfaat grupları, basın ve toplanma hürriyeti, reylerde eşitlik, genel seçim sistemi, çoğunluk idaresi. Halk partileri ve politikacıları seçmek suretiyle, hükümet tarafından kabul edilmesini istediği hedef ve programların seçimini yapmış olur.

Bununla beraber seçimler yapılması ve adaylar vasıtasıyla, hükümet kararlarının, halkın isteklerini aksettireceği ve gerçekten temsil edeceği hususunun da garantili olmadığı muhakkaktır. Filhakika temsil sistemini bozabilen pek çok mahzurlar mevcuttur. Şayet bu olursa politik meselelerden sağlıyacağımız büyük hedefleri plânlamadaki rehberlik, sizi hakiki bir liyakat sistemi tesisinde çok karışıklığa düşürecektir.

Politik sistemin işleyişini bozan mahzurlar neler olabilir? Eğer bunlar anlaşılırsa bunlara mâni olmayı bilebiliriz.

Aile: Filipinlerde dikkat ettiğim başlıca hususlardan birisi ailenin ehemmiyetidir. Herkes karşılıklı mükellefiyet bağlarına sahiptir. Bu yalnız kan ile ve evlilikle kurulmuş akrabalıklar için değil, fakat aynı zamanda compadre sistemi ile tesis edilen müşterek din akrabalıkları için de mevcuttur. Böylece ailevî sadakatın bağlı geniş bir halk kitlesi doğmuş oluyor. Şüphesiz bu çekinilecek bir şey değildir. Gerçekten, aile, üyeleri için sayısız avantajlar sağlar; hayatı daha enteresan ve mânalı yapar ve hem fizik hem ekonomik yardımlaşma temin eder.

Aileye sahip olmayan bir kimse hakkında eski bir çin şiri var. Bu kimse ana babaya, kardeşe ve bir kadına sahip olmamaktan figân ediyor; gerçekten kendi kendine ben kimim, neyim diye ağlıyor. Ailesiz o hiç kimse değildir, toplumun dışında bir yabancıdır. İçinde yaşadığı toplumda herkes, kendisine bir şahsiyet meflumu, vazife duygusu kazandıran bir aileye sahip bulunuyor.

Böyle kuvvetli bir aile sistemi siyasi mekanizma işlerine nasıl tesir ediyor? Eğer bu sistem bu kadar kuvvetli bulunuyorsa buna hiç bir şey

yapılamaz; fakat bu parti teşkilâtına tesir eder. Eğer bir parti iyi işliyorsa bütün milletin genel menfaatini temsil etmesi lâzımdır. Politikacı seçim bölgesinin bütün alâkalarını ve taleplerini ele alarak, imkân nisbetinde bu ihtiyaçları cevaplandırabilecek bir tutum seçer. Fakat farzedelim ki bunu yapmaya çalışırken, akrabalarından veya akrabalarının akrabalarından pek çok talepler alıyor. «Bana bir iş bulmakta lütfen yardım edin» veya «bana bir izin, bir lisans verin» veya «benim için iyi bir mukavele hazırlayın» yahut diğer çeşitli hususî lütuflar gibi...

Politikacı, zamanının en fazlasının bu özel taleplere ayrılmış olduğunu görebilir, bu takdirde bunlara «particularistic» özel talepler, diğerlerine universalistic»: genel talepler diyebiliriz Herkesin menfaatine, bir politikacının bütün seçim bölgesi lehine olan şeyler genel taleplerdir. Diğer taraftan politikacının kendisine yakın olan kimseler, akrabalar veya aile dostları lehine olan şeyler ise özel taleplerdir.

Hattâ, aile bir parti içinde aslı bir unsur olabilir. Partilerin mahallî şefleri eyalet merkezindeki veya Manillâ'daki parti liderlerinin akrabaları olabilir; ve belediyede ve kasabada parti zinciri, liderlerden birine ve pek çok diğer seçmenlere bağlı olabilir. Böylece parti, aile akrabalıklarına göre değişebilen bir gruplaşma olur; bu gruplaşma genel politika meselelerinde kendisini halkın isteklerine hasretmiş olmaktan ziyade, bir aile üyelerinin özel menfaatlerine ve rakiplerinin menfaatleri aleyhine işler. (Bu akrabalık münasebetleri, Dr. Carl Lande tarafından Harvard Üniversitesinde hazırlanmış çok enteresan bir doktora tezinin konusunu teşkil etmiştir) . Ailevî tesirler aynı zamanda personel işlerinde de müessirdir. Hepiniz «nepotism» denilen akraba kayırma problemini bilmektesiniz ve biz de bunu burada münakaşa etmiyeceğiz.

Yabancı iş adamlarının menfaatleri: Aile sistemi, politik sistemin yapısına müessir olabilen sayısız misallerden birisidir. Filipinlerde çok ehemmiyetli diğer bir unsur Ticaret ve iş hayatı ile ilgili olarak rol oynar. Her hükümet böyle konuları, -meselâ nakliyatçılık, otobüs işletmesi, Kamyon ve deniz nakliyatı, para ve Kambiyo mevzuatı, gümrükler ve muhaceret v.s. gibi- bir nizam altına alır. Bununla beraber, bütün bu meselelerin nizamlanmasında, Filipinli olmayan ve bu meselelerle ilgili iş hayatının geniş bir topluluğu tarafından, hükümet zorlanır. Amerikalılar, Çinliler, İspanyollar ve diğer yabancılar ekonomik konularla çok yakından ilgilidirler. Fakat vatandaş olmadıklarından rey vermek hakları yoktur. Yukarda saydığımız konular için alınacak kararlar üzerinde normal meşru bir tesir vasıtasına sahip değildirler.

Bir cemiyette, geniş ekonomik menfaatlerle ilgili ve büyük yatırımlar yapmış bir kimse, şüphesiz, hükümetin teşekkül tarzı üzerinde pek çok menfaatler ve arzulara sahiptir. Normal olarak isteklerini meşru politik yollardan tatbik ederler; fakat şayet bu yol onlar için kapalı ise, tesir icra etmek için kullanabilecekleri tek yol, bir nevi dolambaçlı yollardır, çünkü, hükümetinizin tatbik edeceği politika onların hayatı menfaatleri ile ilgilidir, ve onların buna tesir etmeleri lâzımdır. Belki bu meseleyi, memleketinizde yabancıların oturmasını veya iş yapmalarını men ederek halledeceğinizi düşünebilirsiniz. Fakat bunu yaparsanız memleketiniz ekonomisi müthiş bir felâkete maruz kalır.

Yabancı menfaatlerin elimine edilmesi için daha az zararlı bir yol, bunların, sür'atli bir şekilde vatandaşlığa kabulü ve yabancı eğitiminin tahdidi politikasını benimsemektir. Fakat aranızda büyük nisbette bir yabancı iş hayatı topluluğuna sahip olduğunuz müddetçe, onlar hükümet politikasına tesir edecek kanun harici başka metodlar bulmağa çalışacaklardır. Bir politikacıya tesir edebilmenin pek çok yolları vardır; diğer taraftan şüphesiz politikacılar tesir altında kalmayı faydalı buluyorlarsa bunu daha kolay bulabilirler.

— Politikacılar bakımından, böyle bir hal mevcut olduğu zaman, şüphesiz yalnız kendi seçim bölgelerinin bütün menfaatlerini temsil ederek çalışmak çok müşküldür. Çünkü seçim bölgesinin ana gruplarından birisi temsil edilmemektedir.

Şüphesiz, hükümetten kendisine uygun bir politika tatbikini temin etmek için zengin bir tüccar bakımından aşikâr bir yol vardır. Tüccar bir partinin seçim kampanyasının masraflarına cömert bir şekilde malî yardımda bulunabilir. Hattâ, bunu iki partiye birden veya bütün partilere yanması, kendisi için daha iyi olur. Bu yoldan, hangi parti kazanırsa kazansın, bu tüccar hizmetine karşılık bir mükâfaat talep edebilmek imkânına sahip olacaktır. Böylece reylerle dayanan fakat peso'ya [*] sahip olmayan tesirler, reye sahip olmayan fakat peso'ya dayanan tesirlere mağlup olurlar.

Bundan başka, eğer rey sahibi olmayan insanlar, siyasî liderlerden menfaatler için yardım temin edemezlerse genel politikayı tesbit edenlerin almış olduğu kararlar tatbik etmemeleri veyahut ihlâl etmeleri için idarecilerden istedikleri şeyi temin hususunda daima aynı para taktiğini kullanabilirler. Bu, şüphesiz genel politikanın tahrifi ve suiistimaline yol açar.

* Filipinlerin parası

Mahallî idare: İyi bir politikanın tatbiki için diğer bir müşkülât kaynağı, mahallî idare'nin yapısıdır, önce çok defa kolaylıkla tefrik edemediğimiz iki kavramı birbirinden ayırmak mecburiyetindeyiz. Bu kavramlardan birincisine talep ikincisine arzu diyoruz.

Arzu kavramı ile, yapmayı ve sahip olmak istediğimiz her şeyi kas-
tediyoruz, cadde boyunca ilerliyorsunuz. Bir dükkânın vitrininden içeriye
bakıyorsunuz, bir televizyon, bir Cadillac araba veyahut somyalı modern bir
yatak görüyorsunuz. Bu yatak üzerinde, her akşam kullandığımız pek çok
yumruları olan eski yatağımıza nazaran ne kadar rahat bir uyku uyuyabileceğinizi
düşünüyorsunuz.

Ya talepler nelerdir? Bunlar ödemek suretiyle sahip olunabilen arzulardır.
Vitrin kenarından yürüyor ve yatağa sahip olmayı tahayyül ediyorsunuz; fakat
dükkâna girmiyor ve satıcıya, genel olarak bir hesaplama yapmadan yatağın
evinize bırakılmasını söylemiyorsunuz. «Ne kadar kazancım var?» ödemem
gereken diğer hususlar nelerdir: çocuklarının tahsili, gıda maddeleri, elektrik
makbuzu, ev kirası ?« Cüzdanıma bakınca, bu güzel yatağın fiyatını ödemek için
hiçbir şeyin kalmadığımı görüyorum.

İktisatçılar bu «talep» kavramını kullanmaktadırlar. Onlar için «talep»
halkın ödemeyi arzu ettiği bir şeydir. Eğer bu şey için bir şey ödemiyeceklerse
bu bir «talep değildir.

Geçen gün özel bir cemiyetin mitinginde iyi bir talep örneği gördüm, üç
ayda bir intişar eden iyi bir dergi neşretmek isteniliyordu. Bunu yapmak için, her
sayı için 400 peso'luk bir masraf ödenmesi gerekiyordu. Bütçelerine baktılar;
para nereden temin edilecekti? Aidat listesini yeniden gözden geçirdiler. 100
üyeleri vardı. Senelik dört sayı için, beher sayı 400 peso'dan 1,600 peso'ya
ihtiyaç vardı. Bu ise her üye için 16 pesoya mal olacak demektir. Üyeler
ödemekte oldukları aidatı arttırmak kararını seve seve kabul ettiler; fakat bütün
masrafı karşılayabilecek bir arttırmayı da yapamadılar. Buna karşılık, aradaki fark
için cemiyet menfaatine bir satış tertiplemeyi veya özel bir film gösterilmesini
düşündüler. Aynı zamanda para tasarrufu için dergiyi biraz küçülttüler. Neticede
bütçeyi azalttılar, aidatlarını yükselttiler ve para temini için özel bir tasarı
hazırlanmasına fahri olarak zaman ayırmayı ve çalışmayı kabul ettiler.

Hakiki talepler böyledir. Bir kimsenin kesesinin ödeme gücünü ölçerek, bir
şey için gerçekten isteyerek karar vermesi gerekir.

Filipinlerde bunun mahallî idare ile ilgisi nedir? öyle görünüyor ki bir bölge
insanları arzuların her nevî üzerinde rey vermek şansına sahip bu-

lunuyorlar, fakat onlara, talepleri hakkında dikkatli kararlar almaları sorulmuyor. Meselâ bir bölgeye gider ve orada oturanlara sorulursa:

- Kasabanızda ana yola daha yakın yeni bir yol istermisiniz?
- Elbette isteriz,
- Daha iyi bir pazar da istermisiniz?
- Yeni yapılmış bir okul istermisiniz? Şimdi çok köhne bir okulunuz var.

Elbette bu kimseler reylerini vereceklerdir. Hepsini bu işlerin lehindedir. Yeterki masrafları MANÎLÂ ödensin.

Şimdi farzedelim ki bunlar arzu değil de talep olarak düşünölsün. Belediye meclisi şehir halkına gider ve derse ki:

- Ana yola yakın yeni bir yol istiyorsunuz, peki bu yolun inşaaı için ne kadar para ödemeyi veya bedenem çalışmayı arzu ediyorsunuz? Bu iş şu kadar masrafâ mal olacaktır.

—«O! bu başka bir hikâye» diye istemiyerek cevap verirler ve ilâve ederler; «Biz bu kadar paraya sahip değiliz; yani bizim paramız yok».

Yalnız taleplerin hakiki bir ölçüsüne sahip olunduğu zamandır ki halk politikanın hakikatle ne olduğunu öğrenmeye başlar. Politika hakikî bir tercih yapmayı icabettirir. Bir kimsenin, hangi düşünceleri hakikaten istediğini ve hangileri için ödemek arzusunda olduğunu, bunların maliyetlerini ve istediği diğer şeylerin kıymetini ve bu iş için ne kadar para ve enerji vermeye muktedir olabileceğini gözönünde tutarak karar vermesini icabettirir.

Bir partinin programı ne demektir? Eğer bir program sadece bir arzular listesi demek ise şu halde kararlar alınamaz. Bir hakikattir ki halk en fazla hayal kudretine sahip adaylar için oy verebilir. Her aile için bir otomobil ve pazar günleri her tencereye iki tavuk vaadeden aday, politikada taleplerin hesaplanmasını hiç öğrenmemiş insanların, oylarını kazanacaktır. Bu kimseler «çok güzel» «eğer bunu bizim için yapabilirsiniz çok memnun kalacağız» diyeceklerdir. Mahallî adaylar Manila'ya gittikleri zaman ne yapacakları hakkında vaatlerde bulunurlar. Millî hâzineyi ele alarak, seçim bölgelerinin menfaatlerine göre kullanacakları intibasını verirler.

Fakat bugün Filipinlerde, taşra halkı, müessir politik tercihler yapmaya çok defa çağrılmamaktadır. «Ödemek ve çalışmayı kabul ederek ne yapmayı istiyorsunuz?» şeklinde bir sual ile nadiren karşılaşılır. Onlar

mahallî işlerde politik tercihler yaparak fen nevî tecrübeye sahip olduktan sonra, millî meselelerde aynı şekilde tercihler yapmaya daha fazla muktedir bulunuyorlar. Muhtelif politikacıların programlarını kıymetlendirebilirler: «Program çok güzel görünüyor, fakat para nereden bulunacak? biz bu fikrin nasıl gerçekleşebileceğini anlamıyoruz. Biz bu kadar çok para ödemek istemiyoruz, bu itibarla daha az masraf gidecek daha mütavazi bir program seçelim» diyebilirler. Bununla beraber mevcut mahallî idare sistemi, millî politikanın kuvvetlenmesinden ziyade zayıflamasına yardım etmektedir.

Parti Dinamizmi: Diğer bir mahzur, siyasî partilerin kendi teşkilatları içinde görülebilir [*] Müessir bir parti teşkilatı olmaksızın, işleyebilir bir siyasî parti sistemine sahip olunamaz. Böyle bir teşkilât, adaylarını seçmek, programları kabul etmek ve seçim kampanyasını idare etmek mecburiyetindedir. Bunları yapabilmesi için kendisine göre bir mekanizma tesis eder, meselâ komiteler, mahallî organlar, temsilciler, adayları tayin eden ve parti politikasını kararlaştıran organlar gibi.

Çok defa parti diye adlandırılan fakat hakikatte bir siyasî «teşkilât» olmıyan bir başka şey daha vardır. Buna daha ziyade bir adaylar grubu denilebilir. Böyle bir grup, seçime iştirak eden ve kendi paralarını ve arkadaş ve akrabalarının parasını seçimi kazanarak bir şey elde etmek ümidi içinde sarfetmeye gönüllü bulunan kimselerden müteşekkildir. Ve seçimi kazandıkları zaman, tabiatıyla bir teşkilât tarafından plânlanmış olan bir program üzerinde kendilerini mes'ul hissetmiyorlar. Şüphesiz her politikacının ne yapılması gerektiği hakkında, tahsil, tecrübe ve kendi düşüncesine dayanan bazı his ve tahminleri olabilir; fakat, seçmenlerin talep ve ihtiyaçları için de pek az bir ilgi duyabilir.

Bununla beraber, bu politikacılar, seçimi kazanmalarına yardım eden kimselere borçlu olurlar ve tabiatıyla bunun ödenmesi gerekir. Böylece bu, bir «müdahale» husule getirir. Başka bir deyimle, teşkilâtın bir desteğinden ziyade bir şahsın desteği ile seçimi kazanan pek çok politikacılar vardır. Buna karşılık bu şahsî destek yerine getirilmesi gereken bir takım mükellefiyetler doğurur. Eğer bu şahıslar memnun edilmezse politikacının tekrar seçilmesi güçleşir. Bundan başka, çok titiz bir davranış politikacıya, sahibi bulunduğu mevki sebebiyle menfaatler teminine mani olacaktır. Bu sebepten, bu borcun, tabiatıyla yerine getirilmesi gerektir.

* Parti yapısı ve davranışları hakkında iyi bir tahlil O.D. Corpuz tarafından yapılmıştır: «Filipino Political parties and», Comment third quarter, 1958, No: 7 S: 7-22

Ayrıca bir politikacının **nüfuzu** ile bir devlet dairesine yerleştirilen kimse bu himayeyi muhafaza etmeye devam edecektir. Bay X'e itina gösterilmesi lâzımdır; çünkü kendisi Senatör Y veya Milletvekili Z. tarafından himaye edilmektedir. Fakat mesele burada bitmiyor. Bu kimse tâyin edildikten sonra, yeni şefi ona disiplin gösterecek veya onu kontrol edecektir; ve ona «yapmanız gereken vazife budur» diyecektir. Fakat beriki şu cevabı verebilir: «Eğer beni zorlarsanız ne yapacağımı biliyorum. Yakında müdür bey bu hususta sizden bilgi istiyecek».

İPA örnekler programı tarafından tesbit edilmiş bir misalden bahsedelim: Buna «gece bekçisi saati» misali deniliyor ki bu gündüz, ayrı bir vazifede çalışan gece bekçileri ile ilgili çok basit iki sayfalık bir rapordur. Tabiatıyla bu bekçiler geceleri uyumaktadırlar. Amirleri buna engel olmayı düşünüyor ve onlardan geceleri uyanık tutmanın tek yolu olarak bekçi saatleri kullanılmasını ve her yarım saatte bir, bir kartın zımbalanmasını istiyor.

Bekçiler ise buna mukavemet ettiler çünkü uyumalarına engel olunmaktadır. Büronun çalışması ile ilgili olarak dikkatle plânlanmış olan bu yeni usulün kabulünden sonra bu büronun şefi, bakanlık makamına çağırıldı. Bakan sordu: «Bekçi saatleri hakkında bazı şikâyetler aldık. Bu usulün tesis sebebi nedir?»

Büronun şefi itina ile hazırladıkları tetkiklerin sonuçlarını ve bu saatlerin yerleştirilmesine esas teşkil eden modern Standard çalışma usüllerini bakana izah etti. Buna rağmen bakanın cevabı şu oldu: «Bu bekçi saatlerini kullanmaktan vazgeçsek daha iyi olur kanaatindeyim».

Bu vak'ayı tahlil eden yazar, politikanın bu karar ile yakından ilgili olduğunu ve aynı zamanda bu hâdisenin seçimlerin arifesinde cereyan ettiğini ifade ediyor. Belki bekçiler nüfuzlu bir kimse tarafından himaye edilmekteydiler ve bunlar bu şahsa baş vurarak bakan üzerinde tesir icra edilmesini temin ettiler. Bu şahıs bakana şunu söylemiş olabilir: «Bakınız. bütçeniz yakında müzakere edilecek. Ben sizin bir arkadaşınızım, fakat eğer tekrar seçimi kazanmazsam, bütçenizi geçen seneki gibi desteklemek imkânına sahip olamayacağım. Bu gece bekçileri benim tekrar seçilmem üzerinde çok müessirdirler. Bu itibarla acaba onlar için bir şey yapmak mümkün olamaz mı?».

Normal teknik idarî metodlarla kabul edilmiş her nevî personel veya güvenlik tedbirleri usulünün, bu nevî müdahalelerle zarar göreceği aşıkârdır.

Politikacı üzerinde baskılar:

Fakat politikacı bunu niçin yapıyor? Bu sorunun cevabı onun nasıl seçildiği ve nasıl tekrar seçileceğine bağlıdır. Onunla birlikte seyahate çıkan ve seçim kampanyasına iştirak eden yahut seçim masrafları için para yardımında bulunan kimselerin şahsi desteği ile seçimi kazanmışsa bu borçların karşılığını ödemek lâzımdır; eğer bunu reddederse kongreye tekrar gelemez. Bunu gözönünde tutarak bu kimseler için yapılması mümkün işlerden hiçbirini esirgemez. Ve bu işler, halkın arzusunu hükümet programı içinde ifadeden uzak kalmış politik meseleler olarak tarif edilir. Bilhassa parti teşkilâtının zaafiyeti, seçim yüklerini, adayın kendisi üzerinde bırakır.

Kongre üyeleri, bu nevi himaye ettikleri ve kendilerinin destek gördüğü kimseler için hükümet politikasının büyük meselelerine ayırdıklarından daha fazla zaman sarf etmektedir. Yakın zamanlarda senatör Rodrigo, İPA de bir konuşma yaptı. Kendisi devlet memurları kanunu ile yakından ilgilidir ve İPA devlet memurları bürosunda dilekleri dinledi. Senatör Rodrigo, konuşmasında, seçimi ilk kazandığı zaman, idealizmle dolu olduğunu, bununla beraber odasının iş istiyenlerle dolup taşıdığını gördüğünü söyledi. Vicdaniyle hareket etmek isteyerek sabahın erken saatlerinden gece geç vakitlere kadar bu kimselerle görüşme yapıyordu. Bu işlerden başka, tek bir husus için dahi düşünmek imkânına sahip olamıyordu. Buna rağmen pek çok kimseleri dinlemek imkânı olmuyor onları ertesi güne bırakıyordu.

Bu husus kendisini çok üzüyordu ve bunu kendisinden daha tecrübeli diğer bir senatör arkadaşına nakletti. O sordu: bütün bu müracaatlara karşı ne yapıyorsunuz?»

—« Ne yapabilirim onların sadece bir kısmını dinlemek için bütün günü sarfediyorum».

—« Bu gülünç olur. Önceden bir form mektup hazırlatman lâzım geliyor. Geldikleri zaman sadece bir adet bundan verirsin. Vicdananen üzülme; sana bu hususta yardım ederim. Şöyle bir şey yazdırtman lâzım: (Bay X, yakın bir dostumdur. Benden dairesinde bir vazife bulmam için yardım etmemi rica etti. Ümid ediyorum ki onun için elinizden gelen şeyi esirgemezsiniz. Samimî duygularımla)»

Eğer bu hadiseyi biraz tahlil edersek, bunda bir vait yoktur. Gerçekten öyle zannediyorum ki her personel bürosu hazır form cevaplara sahiptir. Meselâ «Bay X ile görüştük, sayın senatöre, bize Bay X'i takdim etmesinden dolayı çok teşekkür ederiz. Fakat maalesef şu anda mesleği

ile ilgili açık bir kadromuz yoktur. Yeni bir yer açılırsa kendisine tekrar hatırlatacağız». Her iki taraf bu cevaptan memnun kalacaklardır.

Yalnız müracaat eden oradan oraya dolaştığını hisseder. Bir senatöre gider, oturur, zamanım harcayarak, bekletilir. Sonra iş bulma bürosuna gider biraz daha zaman kaybeder ve neticede başladığı yerde kalır yine işsizdir. Esasen iş bulma bürolarında senatörlerin bu nev'i yazılarına pek önem verilmez. Yalnız eğer senatör hususî bir alâka gösterirse veya ciddi bir harekette bulunursa meselâ bir telefon eder veya kendi el yazısıyla bir not yazarsa (yani form mektup değil) o zaman daha dikkatle incelenir. Eğer senatör bakana bir telefon eder ve kendisinden böyle bir kimse için şahsi bir mülakat isterse şüphesiz netice kat'i olarak müsbettir.

Görülüyorki bu nevî müdahaleler bir senatörün zamanı üzerinde büyük bir kayıp teşkil ediyor. Hattâ bir senatörün önemle üzerinde durduğu bir mesele dahi varsa - senatör Rodrigo'nun daha iyi bir memur sistemi için bir kanun üzerinde çalışması gibi-bu mevzu üzerinde ciddi bir çalışma için zaman ayrabilmesi çok müşküldür. Çünkü, yardım istiyen bütün tanidiklarından gelen müthiş tazyiki bir kere tasavvur ediniz.

Bununla beraber, bu politikacı bütün zamanı için teşriî meseleleri düşünmek ihtiyacındadır. Çünkü esas olarak bu vazifeyi yapması için seçilmiştir. Eğer zamanının çoğu seçim bölgesinin, dostlarının ve akrabalarının hususî taleplerine cevap vermek için uğraşmakla geçerse, aşikâr olarak bu kongre üyesi, idarenin muhtaç olduğu yapıcı, müessir ve politik olmayan kuvvetli bir hükümet programı için rehberlik edemeyecektir.

Şimdi, buraya kadar söylediklerimizin neticelerini kısaca hülâsa edelim. Genel olarak âme idaresi ve liyakat sistemi içindeki zaafiyetin esas sebebinin parti programındaki hedeflerin sarıh olmayışı ve bu hedeflerin tesbitinde politik tesirler altında kalış ve bu hedeflere ulaşmanın takdir edilmeyişi olduğunu söylemiştik. Politik bakımdan olan bu ehliyetsizliğin, politikacıların meşguliyetlerinin genel âme politikası ile ilgili «genel talepler» üzerinde olmaktan ziyade, seçim bölgelerinin «özel talepleri» üzerinde toplanmasından ileri geldiği söylenebilir.

Diğer taraftan, bu zaafiyet, parti teşkilâtlarının daha yapıcı ve mâ- nâi bir program kabul etmek ve parti politikâo'ndan ziyade şahsiyetler üzerinde halkın desteğini kazanmak hususundaki acziyle yakından ilgilidir. Ayrıca bu güçlükler diğer bir çok hususlarla münasebet halindedir: Meselâ. Filipin aile sisteminin bünyesi, teşkilâtli müteşebbisler topluluğunun en kuvvetli grupları için politikaya kanunî iştirak hakkının men edilişi mahallî idarelerde arzuların ziyade taleplerin beyan ve kabul edilme-

sindeki gerçek tecrübe noksanlığı, müşterek bir lisan olmaması ve kifayetsiz bir temel eğitim seviyesi sebebiyle politik faaliyetler için memleket çapında müessir politik temasların güçlüğü gibi...

C — Politika Tayininde devlet memurları.

Politikanın yetersizliğinin sebepleri üzerinde daha fazla durmaya lüzum yoktur. Şimdi idare bakımından, bunun mânası üzerinde biraz daha duralım.

Herşeyden önce, politik bakımdan sorumlu bulunan yasama ve yürütme organları hükümet politikasını müessir bir şekilde tesbit edemezlerse, bu vazifenin tabiatıyla tayinle gelmiş devlet memurlarına düşeceği açıktır. Çünkü politikanın her halde tayini lâzımdır. Bu bazen hiç bir şey yapmamak veya bir kanunu tatbikten imtina etmek şeklinde de olabilir.

Ancak bu söylediklerimizden, yasama organının kanun yapmadığı anlamı çıkarılmamalıdır. Şüphesiz pek çok kanunlar kabul edilir. Fakat bir kanun açıkça tayin edilmiş hedeflerle, bunları gerçekleştirecek mevcut kaynaklar arasında realist bir bağ kuramıyorsa (kanunlara riayet hususundaki âmme arzusu dahil) taleplerden ziyade geniş çapta arzuların bir ifadesi olabilir. Çünkü bu, bir politika tayininden ziyade, hedeflerin tesbiti mahiyetindedir. Bu sebepten, tatbik imkânı fazla kanunlar geniş nisbette bizzat devlet daireleri içinden gelmektedir. Başka bir deyimle, bir ihtiyacı hisseden mes'ul idare âmirleri (bu ihtiyaç ister bizzat kendilerinin ister âmme ait bulunsun) kanun tasarısını hazırlarlar ve kongre bu tasarıyı bir kaç küçük değişiklik ile kabul eder. Böylece kanun, idareciler tarafından şekil verilmiş programların tasdikinden farklı bir şey olmamaktadır.

Şu halde, idare amirlerine politika yapmak hususunda böyle önemli bir rol verildiğinde veya almaları lâzım geldiğinde ne gibi bir durumla karşılaşılır? Yukarıda idareciler tarafından formüle edilmiş ihtiyaçların kendilerine veya ilgili buldukları gruplar ve menfaatlere ait olabileceğine işaret etmiştik. Bu fikir üzerinde biraz daha duralım: İdarecilerin ihtiyaç ve menfaatleri nelerdir?

Bu ihtiyaç ve menfaatler iki geniş kategori içinde sıralanabilirler; birincisi, memurların çalışmalarının programları ile ilgili olanlar ve bu faaliyetlerin tesir etmiş olduğu gruplara ait bulunanlar; ve ikinci olarak bizzat devlet memurlarının çalışma şartları ile ilgili olanlar. Kolaylık olması bakımından, birincilere prensiplere dayanan ihtiyaç ve menfaatler ikincilere de Politik sebepleri olanlar diyebiliriz.

Prensiplere dayanan ihtiyaç ve menfaatler: Bunlar, idarecileri, bilhassa yüksek mevki işgal edenleri, teşriî mevzulardaki tekliflerin formüle edilmesinde ve programların seçim ve tatbikinde (hattâ yasama organının az destekleyeceği veya hiç desteklemeyeceği konular dahil) daha aktif olmaya sevkeder.

Eğer bu teklif gerçekse, idarecilerin politik meseleleri ele alışlarında hangi nevî fikir ve davranışların mevcut bulunduğunu bilmek önemlidir. Madem ki hakikaten Filipinlerde bütün yüksek idarî mevkilere ancak yüksek öğrenim yapmış kimseler getiriliyor ve madem ki bu sıfatı haiz çok az kimse bulunuyor, bir tarafın kaçınılmaz bir ağır basışı veya tarafgirliği beklenebilir, ilk önce, bu muhtemelen çocuklarına daha yüksek bir öğrenim temin etmek için çabalayan ailelerin sosyal menfaatlerini aksettirir; fakir aile çocuklarına verilen az sayıda burslar müstesna bu düşünüşe göre, idareciler tarafından tasarlanan politikanın zengin sınıfların menfaatlerini aksettirmesi beklenir.

Daha tesirli görünen diğer bir temayül ki bu bence daha önemlidir yüksek memurların formasyonunu ve aynı tahsile sahip bulunan diğer mesleklerin üzerinde bir durum ve gelir temin etmek arzularını aksettirir. Filipinlerde eğitim sistemi daha ziyade yabancı memleketler örneklerine istinat eder (bilhassa Amerikan ve daha az nisbette İspanyol örnekleri). Yüksek memurların genel görünüşü de buna göre yabancı memleket örnekleri nazariyeleri ve standartlarını aksettirir. Bu karakteristik genel görünüş de alt kademelere doğru bir nevi vesayete sebep olur; ve fen, endüstriyel kalkınma, maddî kıymetler, teknikleşme, profesyonelizm ve milliyetçiliğe (millî başarı yoluyla milletlerarası alanda önem kazanmak anlamında) doğru yönelir.

Münevver sınıfın görüş noktasından, ziraî ve nisbeten eğitim görmemiş halk, geniş olarak «gerici» ve «muhafazakâr» olarak kabul edilir. Bu sebepten hükümet onları okutmak, kalkındırmak ve daha iyi bir yaşama seviyesine götürmek için çalışmak mecburiyetindedir. Geniş çapta, halka dayanarak daha mes'ul bir program olmak için zaman zaman münevver sınıfın taraftarı olduğu progressif programlarla uzlaşmak istenebilir.

Bununla beraber yüksek eğitim görmüş idareciler dahi, mensup oldukları yüksek sınıf ve sahip buldukları eğitimin aşladığı farklı «ideal» görüşler arasında bir tercih yapmak durumunda olabilir ve bu bakımdan onlarda politika tayininde tercihler yapmak ve bunları uzlaştırmak durumunda kalabilir. Bu gibi uzlaşmalar ilmî programların desteklenmesinin tazammum edebilir. Meselâ tarım işleri ve tarım mülkiyeti münasebetlerinin değiştirilmesini hedef tutan programlar geçiştirildiği bir sırada tarım istihsalini arttırmak şeklinde.

Politik sebepleri olan ihtiyaç ve menfaatler:

Politika tayininde idarecilerin menfaatleri hakkındaki düşüncelerimiz, eğer politik mahiyetteki ihtiyaç ve menfaatlerin tesirleri üzerinde bir tahlil yapmazsak, eksik kalır.

Birçok memleketlerde devlet memurlarına çok az maaş ödenir ve memurlar kendilerinin, daha ziyade, sömürüldükleri kanaatindedirler. Şüphesiz Filipin memurları kendi şartları bakımından bu şekilde düşünmek için daha fazla sebeplere sahip bulunuyorlar. Su halde kendisine az ücret ödendiğini yahut kendisinin istismar olduğunu düşünen veyahut kendisini bazı bakımlardan aciz hisseden herkes bu hususta birşeyler yapmaya çalışır.

Eğer, bu memur kendisine yalnız düşük ücret ödendiğini değil, aynı zamanda kendisinin daha iyi bir duruma lâyık olduğunu düşünürse aynı şeyi hatta daha fazlasını yapar. Tahmin ediyorum ki pek çok memur kendilerinin buldukları durumdan daha iyisine ehil ve lâyık olduklarını düşünürler. Onlar kendilerinin bir büro müdürü veya kabine üyesi olmaya hazır bulduklarını düşünmüyor olabilirler fakat hiç olmazsa bir terfi ve şüphesiz ücret artışı düşünürler. Tabiatıyla bu sebepten memurlar da, nasıl doktorlar, avukatlar, iş verenler ve işçiler cemiyetleriyle, ticaret odalarıyla ve işçi birlikleri ile teşkilâtlanmışlarsa, aynı şekilde teşkilâtlanmak isterler.

Tıpkı bu diğer teşkilâtlı menfaat grupları gibi, memurlar da teşkilâtlanınca statü ve maaşlarını korumak ve artırmak için kanun kabul ettirme yollarını araştırırlar. Bununla beraber, bazı grupların aksine olarak, bu memurlar, bütçede maaşların artırılması için kâfi miktarda para olmadığını gerçekten görürler. O zaman malî olmıyan ek menfaatler, hizmet garantisi daha fazla prestij temini v.s. yollarına başvururlar. Memur teminatını fazlalaştırmak için bir memurun fazla formalite olmadan işten çıkarılması veya cezalandırılması imkânı ortadan kaldırılabılır ve bunlar iyi çalışmayan memuru işten çıkarmak istiyen âmirleri frenleyecek kadar karışık usuller olabilir.

Gerçekten memurlar hakkındaki Filipin kanunları pek çok hususî menfaatler ve koruyucu hükümlerle doludur. Bunlar ne şekilde kanunlaşmışlardır? Civil Service Reporter'in 1958 Mayıs sayısında yayınlanmış, kongre üyesi Vicente Peralta'nın bu soruya verdiği cevaba işaret edelim. Kendisi temsilciler meclisinin, memurlar komisyonu başkanı olduğuna göre sözlerinin ehemmiyeti olması gerekir: şöyle diyor:

«Hükümet memurları, hükümet içinde devlet, memuriyetinin bozulması ve değerini kaybetmesi için, en büyük baskı grubunu teşkil eder».

Bu çok ciddi bir şikâyet ve bir nevi ithamdır. Niçin devlet memurları kendi kendilerine, memurluğun bozulması ve değerini kaybetmesi için bir baskı grubu olsunlar? Kongre üyesi peralta şöyle devam ediyor.

«Hükümet içinde on sene devamlı kalış bir kimseye, memuriyet için kendiliğinden bir seçilme hakkı bahşedecektir. Eğer bu bir anayasa prensibinin ihlâli değilse, ne olduğunu anlamak zordur; bununla beraber, biz de üçüncü kongrede böyle bir tasarıyı kabul ettik çünkü bu Filipin Hükümet Memurları Birliği'nin tekliflerinden biriydi; ve umumî temayül olduğunu hissettiğiniz bir şeye cevap vermemiz gerekti». Başka bir deyimle, bunlar, memurların kendileri için daha fazla güvenlik ve menfaatler elde etmeye çalışmalarının misalleriydi.

Memurlar hakkında, senatör Rodrigo komisyonunun son zamanlardaki müzakereleri memurların seçilmeye liyakat ve bunun şümülü ve diğer menfaatleri bakımından mevcut kanunların birçok hükümlerini aydınlığa çıkardı. Bir seçilebilme liyakati değiştirilebilir ve adayın, hiç özel bir tahsil ve tecrübesi olmayan sahada bir vazifeyi ifade ehliyet gösterebileceğine emin olunabilir mi? Açık bir memuriyeti doldurma yalnız «liyakat» kavramı ile uzlaştırılabilir. Bu kavram gelecekteki çalışma kapasitesi tahmini ile değil, geçmişteki çalışma durumunun bilinmesi anlamındadır. Şüphesiz liyakat gelecekteki çalışma için ehliyet anlamına geliyorsa seçilebilme ehliyeti de iş kapasitesinin ölçülmesi anlamına gelir; bu da başka bir çalışma sahasına «aktarılamaz».

Personel idaresinde liyakat kavramındaki bu garip değişme nasıl izah edilebilir. Bu yazıların birinci kısmında münakaşa etmiş bulunduğumuz politik idarenin bulanıklığı bunun kısmen izahıdır. Eğer politik vetire, idare için sarıh politik hedefleri göstermezse, o zaman herkes işleri kendi bildiği gibi yürütmekte kendisini serbest hisseder. Ücret ve memurların sınıflandırılması bürosunun karşılaştığı müşkülâtın bir kısmı da şüphesiz, bir mevkiye getirilmiş kimsenin, ne yapacağını kafi surette tayininde ki kararsızlıkla ilgilidir. Hatta vazifeliler dahi ne yapmak mecburiyetinde olduklarını güçlükle bilebilirler.

Madalyonun diğer tarafı memurların tamamen kendi arzularıdır. Diğer bütün memur grupları gibi daha iyi ücret ve çalışma şartları (yahut hiç çalışmamak) isterler ve kendileri bu menfaatlerin teminine çalışmak için lüzumlu vasıtalara sahiptirler. Bununla beraber, mademki politik kontrol zayıf, istediklerini elde etmek hususunda daha fazla bir şansa sahip-

tirler; şu halde memurlar da, politik kontrollerin ve program idaresinin daha belirli ve nüfuzlu bir şekilde işlediği bir hükümette bunu yaparlar.

İdari politika: Bu düşünce silsilesi bizi çok acayip fakat aşikâr bir neticeye götürür. Dış politik vetireler ne kadar zayıflarsa, memurların nüfuz ve kudretleri de o nisbette artar; bu olay, memurların bunu kasden yapmasından değil, fakat işlerin aksaklığından doğar, memurlar ne kadar nüfuzlu olursa, hükümet politikasının ve hedeflerinin tayininde o nisbette müessir olurlar; aynı zamanda kendileri için fazla menfaat temin ederler ve kendi çalışma güçlüklerini azaltırlar. Böylece, hükümet memurları içinde politik nüfuzların büyümesi, çalışma üzerinde bir gerilmeye sebebiyet verir; meselâ idarenin tesirinin azalması, liyakat prensibinden bir fedâkârlıktır. İdarenin bizzat kendisi daha fazla politik olur; çünkü üyeleri kendi nüfuzlu durumlarını desteklemek ve kendi politikalarının kabulü için rekabet etmekle yakından ilgilidirler. Böylece idare ve politika probleminin muamması, politik yönelin ne kadar zayıflarsa idarî vetirelerin de o nisbette kendiliğinden politikaya karışmış olmasındır. İdare içinde politikadan gelen en büyük zarar, idarî meselelerde politikacıların «müdahalesi»nden ziyade idarecilerin yarı-politikacı hale gelmelerinden doğar.

Bu problemin hal tarzı politikacıardan kurtulmak değildir. Elbette, eğer bu yapılırsa, en yüksek idareciler yalnız «yarı-politikacı» değil tam «politikacı» olurlar. Hal tarzı daha ziyade politik vetirelerin daha fazla kuvvetlenmesi ve böyle idarecilerin; idareci olarak kalmalarını ve politikacı olmalarını temine çalışmaktır.

Eğer, parti programları, politikacılar, seçmenler ve baskı gruplarının gerçekten iyi teşkilâtlandığı ve tesirli olduğu bir durumu gözönünde canlandırsak bunun için gerekli sebebi daha iyi görebiliriz, icra organları ve onların tayin ettiği politikayı tesbit eden vazifeliler (kabine üyeleri gibi) tarafından alınmış kararlar ve kanunlarla tesis edilmiş politik vetireler hükümet tarafından araştırılan esas mevzuları formüleştirir ve salihleştirirler ve tamamlayıcı teferruatı (tayinler, lisanslar, kontrol, teşkilât ve idare v.s) meslekten idarecilere bırakırlar, idareciler, kendilerinden ne beklediğini bildikleri takdirde, bütün enerjilerini, ortaya koydukları işin tesirlerini fazlaştırmaya hasredebilirler. Buna çalışmak mecburiyetindedirler, aksi halde hizmet ettikleri teşkilât yahut topluluk, onları bütçelerini azaltmak veya yeni bir teşkilatlanmaya zorlamak suretiyle «ceza»landırılacaktır. Bununla beraber, eğer gerçekten iyi bir çalışma yaparlarsa, takdir edilme, terfi veya ücret artışları şeklinde mükâfatlar bekleyebilirler.

Her yerde halk, ilerlemek ister fakat siyasî vetirenin doğru olarak işlediği yerde, irareci «ilerleme»nin başlıca vasıtası olarak, müessir hizmete itimat edecektir.

Politikanın idareden ayrılması: Böyle bir sistemde politikanın idareden ayrıldığı söylenebilir. Bu vesile ile Woodrow Wilson'un meşhur makalesinden sonra çok kıymet verilen, idare ile politikanın ayrılması «prensibi» hakkında da bir kaç kelime söylemek yerinde olur.

Bazı yazarlar, tatbikatta, politika ve idare arasındaki mevcut münasebetler bakımından bu prensibi bir «hipotez» olarak düşündüler. Sosyal analizlerin, idarenin politikadan tamamen hiç bir zaman ayrılmadığını gösterdiği zaman, bu yazarlar, prensibi, fiili bir hata olarak «iptal etme» yolunu tuttular.

Bu sırada bazı muhalif yazarlar grubu, prensibi az veya çok sarih bir fiil ifadesi olarak kabul etmek suretiyle, içinde politika bulunmayan bir hazır idare teorisi tesis etme yolunu tuttular; şüphesiz politika ve idarenin bazen birleştiğini bilmekteydiler, fakat buna sistematik olarak incelenecek bir şey olmaktan ziyade alışılmamış bir hata veya anormallik nazariyle baktılar. Tıpkı economicilerin, kazançları, azamî hale getirmek için, tamamen rasyonel bir usul içinde, çalışan teorik bir «ekonomik insan» hakkında konuştuıkları gibi teorik bir «idari adam» dan bahsediliyor: ve bu idari adamın hükümet faaliyetlerini daha tesirli ve faydalı kılmak için daima rasyonel bir usul içinde hareket kabul ediliyordu.

Kanaatimce, her iki görüş hatalıdır, öyle zannediyorum ki, idarenin politikadan ayrılışı prensibi; tavsifi bir hipotez olmaktan ziyade edel bir gaye olarak alınmalıdır. Hiç bir sistemde, gerçekten böyle bir ayrılış başırlanamamıştır; fakat şüphesiz bazılarında, diğerine nazaran fazla başırlanmış olabilir. Aynı zamanda, müşahedemizle öğreniyoruz ki, idarenin politikadan en fazla ayrıldığı yerde, idare daha başırlıdır; idare, politika tarafından tesir edildiği zaman, daha uygunsuz ve kötü işler. Sonuç olarak politika ve idarenin birbirine en fazla karıştığı yerde bunların ayrılması lüzumu daha âşikâr görülür. Aynı usul dahilinde, meselâ, trafik kanunlarının en fazla ihlâl edildiği yerde bu kanunların daha sıkı bir şekilde tatbik edilmeleri ihtiyacı gibi.

Bununla beraber, bazı akılsız politikacılar tarafından canları sıkılan bazı idarecilerin yersiz olarak düşündükleri gibi, idarenin politikadan ayrılışı, politikayı bir kenara itmek ve politik kararları idarecilere tevdi etmek suretiyle de yapılamaz. Bunu şöylece izah edebiliriz: Dikkatsiz bir şoför tarafından kullanılmaktan yorulmuş bir otomobil, kullanmayı devralıp kendi kendini sürmesi gibidir. Politika yalnız, politikacıların

müptelâ olduğu bir şey değildir; her cemiyette temel bir vetiredir. Bir kimse, ne yapılacağı hakkında karar almak mecburiyetindedir ki bu da politikanın ruhudur. Bu sebepten politikanın idareden ayrılışının anahtarı, idarecilerin politik rolleri kendi üzerlerine devralmalarının lâzım gelmediği noktada politik vetireyi geliştirmektir. Mesele politikaya sahip olup olmamak değil, fakat politikanın nasıl idare edileceğidir. Maalesef, eğer politikacılar bunu yapmazlarsa idareciler yapacaklardır.

D. İDARİ POLİTİKANIN NETİCELERİ:

şimdi idarenin politikleşmesinin neticeleri üzerinde düşünelim. Eğer takip edilen politikanın ve icraatının siyasî temelleri zayıf ise, yüksek idareciler teşkilâtlarını kurmak için başka yollara başvurmak zorunda kalırlar. Sadece ifâ etmekle ilgili buldukları siyasî menfaatleri ve züm- doğruya tesir icra ederler; bütçeyi hazırlayanları, veya personel dairesini veyahut hükümet başkanlığı bürolarını tahrik ederler. Kendi daireleri için mümkün olduğu kadar fazla işi alıkoymaya çalışırlar. Bunlar tarafından yapılmış tekliflere diğer dairelerin karşı koyması muhtemel bulunursa, çok önemli olan hizmetler için diğer dairelere yaptıkları tekliflerde mukavemet ederler ve onları bitmez usul hükümleri ile zorlarlar ve tasarılarının nihaî tasvibini elde etmek için bu mühim hizmetleri geri bırakırlar.

Madem ki genel mevzular belirsiz ve politikacılar genel politikadan ziyade fertler için lütüflarla ilgilenebiliyorlar, idareciler lütuf ticareti yaparlar; meselâ bir bütçe mevzuunun desteğine karşılık bir politikacının adamına bir iş vermek v.s. gibi. Bir memurdan beklenen iş, teşkilât şemasında veya plantilla da nihaî olarak gösterilmiş işin yalnız bir kısmı olacaktır. Eğer kendi vazifesi, bir «siyasî» mükâfat olarak, elde edilmişse, bu memurun başlıca işi, en basit şekliyle, nüfuzlu bir kimseyi daima memnun bulundurmadır. Elbette bir vazifenin dış kısmı tıpkı bir aysbergin su dışındaki kısmı gibidir. Yani bilindiği gibi bir aysbergin daha fazla kısmı suyun altındadır. Ve kolayca görülmez ve tahmin olunamaz.

Bu şartlar altında liyakat sistemi bahis konusu olmuyor mu? Aşıkâr olarak, memurdan beklenen şey, personel bürosunun formunda gösterilen şekilde, işin sadece bir kısmı olacaktır. Hali hazır bir işi bir adayın ne derece iyi yapabileceği, bu gibi şekli bekleyişler üzerine dayanan incelemelerle çok doğru olarak bulunabilir mi? Halkın, liyakat testlerinin, gelecekte umulan çalışma kapasitesinin ölçülebilmesiyle ilgili fikri terketmesi hiç garip değil. Bu kadar belirsiz ve tahmini imkânsız vazifeler güç-

reyi tatmin etmekle yetinemezler. Hükümet daireleri içinde, doğrudan lükle ölçülebilir. Fakat resmî daireler bir yardım acentası haline getirilerek geçmişteki çalışma kapasitesi ölçülebilir ve mükâfatlandırılabilir.

O halde, «liyakat sistemi»nin kendi usul ve kaidelerinin temizlenmesi ve geliştirilmesi için gayret ve etüdlerin hazırlanması ne olacaktır? Eğer burada gördüğümüz tablo tam ise, bütün bu gelişmeler başarısızlığa uğrayacaktır: çünkü politik temelleri sağlam değildir. Elbette «temeller» derken iyi bir benzetmede bulunuyoruz. Eğer, bir inşaat şirketine bir ev inşa ettiriyorsanız, tabiiyle, bütün dikkatinizi temel üzerine yapılan inşaat, kereste işleri, su tesisatı, aydınlatma v.s. gibi evi konforlu, cazip ve sağlam kılan teferruat üzerinde toplarsınız. Fakat eğer temel sağlam değilse, en güzel bir ev dahi, derhal bir çirkinlik içine gömülür. Daha sonra yıkıntılar başlar, duvarlarda çirkin çatlaklar görülür ve kurşun borulardan su sızmaları başlar. Hattâ, elektrik tesisatında küçük bir kontak, evin mahvolmasına sebep olabilir.

Bu sebeple, politika ve idare arasındaki münasebetlere, ekonomi ve sosyal bünye ve idarî vetirenin karakterini sınıflayan ve hattâ bunu ortaya koyan diğer temel unsurlar arasındaki münasebetler gibi daha büyük önem verilir.

Filipin'lerin durumu: İdare ve politika arasındaki münasebetlerin bu genel tahlilini bitirmeden önce, Filipin sistemi hakkında bir şey daha söylemek icabeder. Gerek gazetelerde gerek karşılıklı konuşmalarda Filipinlilerin kendilerini çok tenkid ettiklerine dikkat ettim. Bu tenkitlerin çoğu haksızdır; fakat bu hareket, Biricik Amerika ile uygun olmayan mukayeselere dayanır. Son yarım asrın tarihi ve âmme idaresi hakkında, Amerikan model ve teorilerinin tesirini düşünmenin şümülü bakımlarından Amerikan standartları ile mukayese gayet normaldir. Fakat zannediyorum ki eğer, dünyadaki diğer memleketlerle mukayese -bilhassa diğer Güney doğu Asya memleketleri ile- ederseniz kendiniz hakkında daha doğru ve kendinizi daha az küçültücü bir düşünüş şekli elde edersiniz.

Bu bölge memleketleri içinde yalnız, Filipinler, nisbeten kuvvetli bir teşriî sisteme ve gerektiği gibi işleyen bir siyasî muhalefete sahiptir; bunların üzerinde de iktidardaki partiler, isyan veya askerî hükümet darbesinden, ziyade sükûnet içinde yapılmış seçimlerle birbirlerini takip ederler. Bununla beraber siyasî vetireler zayıftır; fakat komşu memleketlerinki kadar zayıf değildirler.

Aynı zamanda, Filipinler idaresi içinde, neticeler belirlidir. Nüfusu daha hareketli, endüstri hayatı daha kuvvetli, hususi cemiyetler ve baskı

grupları daha canlı ve itidallidir. Halk isteklerine karşı idarenin mukabelesi, komşu memleketlerin hepsinden daha uyanıktır.

Şüphesiz, bu gönül rahatlığı için bir sebep değildir. Yabancı bir misafir Filipin'in hakikî başarılarını söylemek için mültefit olmayabilir; fakat bu hususta samimi olabilirler; aynı zamanda politik alanda mevcut idarî gelişmeler için büyük mücadelelere ve imkânlarla sahip olarak ileriye doğru giden uzun yola işaret edecektir.

E — Gelişme ümitleri.

Şimdi, gelişme için mümkün ölçüler hakkında bazı fikirler söylemek gerekir. Bu konuya büyük bir çekingenlikle yaklaşıyorum; çünkü yalnız Filipinlilerin kendi idare ve politika sistemlerinin gelişmesi için, gerçekten sağlam plânları düşünebilecekleri kanaatindeyim. Yabancı bir kimse, hiç bir zaman, yerliler kadar, hükümet işlerinin teferruat ve nüansları hakkında samimî bir hissedişe sahip olamaz. Fakat belki, diğer memleketler hakkındaki bilgilerine dayanan, bazı münakaşa mevzularını ortaya koymakla bazı hizmetler ifa edebilir. Cevaplar mümkün hal çarelerini veya hiç olmazsa ilerleyici adımları göstermiş oluyor.

İlk olarak, evvelden yapılmış analizlerden apaçık görünüyor ki, idarede usul ve teşkilât değişmeleri ile uğraşmalar, politik temeller sallantı da olduğu müddetçe gelişmeler için ümidedilene getiremez. Bu sebepten, idarî gelişmenin ilk şartlarından biri politik gelişmedir. Hangi branşta olursa olsun -personel, bütçe, O + M, v.s. -idare ile meşgul olan kimseler, politikanın idare içindeki tahlilini asla ihmal edemezler; bu bugenvil çiçeklerinin, bilhassa, güzelliği ile ilgilenen bir bahçıvanın, bitkiyi büyüten gübre ve suyu vermeyerek, bitkinin Toprak ve köklerinin bakımını ihmalinden çok az farklıdır.

İdarenin politika ile olan münasebetlerine şümulüllü bir yakınlaşmanın, yukarıda münakaşasını yaptığımız bütün faktörleri ve hattâ daha fazlasını ihtiva etmesi lâzımdır. Burada, kısaca, personel idaresine özel bir uygunluğu bulunan, «liyakat» esasına göre yapılan tayinler ve adam kayırma denilen çok önemli bir konuyu ele alacağız.

«**Kayırma**» mefhumu: Amerikan tarihinde, kayırmacılığın geliştiği Jackson Devri diye tanınan dönemi az çok tanırınız. Bazı yazarlar bunu, daha evvelki yüksek federalist idarecilerin yaptığı ileri hareket ve daha sonraki, liyakat prensibinin tedricen geriliyerek kayırma sistemi içine gömüldüğü devre arasında bir nevî gerileyiş olarak kabul ederler.

Bununla beraber, ben kayırma sistemini, lüzumlu bir adım olarak kabul eden farklı, bir izah şeklini tercih ediyorum. Federalistler, Jackson devrinin iltimaslılarına nazaran daha kıymetli, tecrübeli ve tahsilli yüksek idarecilerle bir himaye sistemi kurdular ve aynı zamanda nüfus çoğunluğunun arzularına daha az tekabül etmekteydiler. Onlar aristokrat bir zümreden gelmekte ve geniş çapta aristokratların ihtiyacına cevap vermekte idiler.

Bu iltimaslılar, fazlalıkları ne olursa olsun, idareyi daha geniş politik bir kontrol mevzuu yaparak, demokratlaştırdılar. Bunlara göre, liyakat sistemi iki esas unsura sahiptir: İlk olarak demokratların politikasına uygunluğun kontrolü ve ikinci olarak demokratların tayin ettiği politikanın idaresine meslekî ehliyet. Aşıkârdır ki ikinci kıstas, eğer birincisi mevcut değilse nazar itibara alınmıyordur.

Şüphesiz, bir diktatörlük idaresi, nisbeten daha liyakatli bir idare kurabilir; fakat bunun sosyal neticeleri ezicidir. Devlet Başkanı Quezon şöyle diyordu: «kendi milletinden bir kişi tarafından cehennem gibi idare edilmek yabancılar hattâ Amerikalılar tarafından cennet gibi idare edilmekten daha iyidir.» Bu söz Filipinler’de bir klişe haline gelmiştir. Fakat tam manasıyla bir adam kayırma sisteminin tesisine yol açmaktadır. Biz şüphesiz tesirsiz fakat mes’ul bir hükümet memurları sistemini daha hünerli fakat müstebit olanına tercih ederiz.

Filipinlerin yabancı sömürge idaresinden (İspanyol veya Amerikan) millî mes’ul bir idare sistemine geçiş problemi jackson Devri probleminin tamamen aynı oldu. Onlar da aynı şekilde aristokratik bir himaye sistemini, demokratik kontrollü bir rejime çevirmek problemi ile karşılaştılar. Yabancı idare, memur alırken, basit bir inceleme ile kısmen yetinebilir, çünkü herşeyden önce esas politik hedefler dışarıda tayin edilir. Fakat bugünkü Filipin Millî İdaresinin bir demokrasiye uygun ihtiyaçlara göre bir inceleme sistemi kabul etmesi lâzımdır.

Bununla beraber, politik himaye veya kayırma, idare üzerinde demokratik kontrollü iki bakımdan kuvvetlendirebilen-çok kat’i bir şart olmamasına rağmen-iki taraflı bir kılıçtır.

İlk olarak, iktidarın politikacı ile ve onu verdiği oyla iktidara getiren halle ile bağlı bulunduğu gerçeğine, idarecinin dikkatini çeker; ve idareciyi, politikacı tarafından izah edilen şekilde, halk isteğine karşı daha hassas yapar. Daha önce demokratik imkânları fazlaştıran bu kayırma fonksiyonunu bir dereceye kadar inceledik.

İkinci olarak, iltimaslılar, -kat'i olmamakla beraber-siyasî partilerin teşkilâtını takviye hususunda faydalı olabilirler. Aksi halde, sadece idarecileri politik şahıslara karşı hassas kılacaktır ve bu da demokratik sorumluluğun son bulması demektir. Bununla beraber, jakson ve taraftarları iltimasçılığı sadece parti tufeylilerinin arzuları ile değil parti mekanizması ile de birleştirdiler. Bu şekilde enerjik bir parti kampanyasının mükafatı olarak kayırmacılığı, parti faaliyetleri için teşvik edici bir unsur haline getirdiler. Filipinlerde, halk oyunu kazanmak için, partilerin çok miktarda, oy hakkı olmıyan yabancıların pasolarına ihtiyacı bulunduğundan, parti kuvvetinin, bu pasolara bağlı olmadığı kaynakları da desteklemesi lüzumludur.

Bununla beraber, iltiması parti teşkilâtının kuvvetlenmesine yarar hale getirmek için gayret ve plânlama lâzımdır. İltimaslılar için iş tevziatı şahsa göre yapıldığı ve tavsiye mektupları herkese verildiği müddetçe parti teşkilâtı kuvvetlenmeyecektir. İltiması partinin kuvvetlenmesine yarar kılmak için tayinlerin mahdut bir sayıya indirilmesi ve tavsiyelerin bir politikacı ile olan şahsî bağa göre değil, yalnız parti için gerçek bir çalışma esasına göre yapılması lâzımdır. Bu, çeşitli yollardan olabilir. Fakat meselâ bir parti tayin komisyonu ve her kongre üyesi için az sayıda bir tavsiye miktarı kabulü en bariz iki yoldur.

Buna mukabil, idare, bilhassa teknik olmıyan işlerde muayyen bir miktar yeri de iltimaslıların alınmasına tahsis eder. Diğer açık yerler, bilhassa büyük bir titizlikle meslekten gelmiş memurlarla doldurulmalıdır.

Mevcut tatbikat şeklinin hem liyakat hem kayırma sistemlerinin gayelerini ifsat ettiği görülüyor. Teftişler, vazifenin ifasını gerçekten garantilemiyor ve iltimaslı tayinler parti teşkilâtını kuvvetlendirmiyor. Bazı cihetle, bu husus, iki sistemin rolü ve ana prensipleri hakkında karışıklık doğurabilir. Çünkü bu sistemler yanyana işlemek yerine, birbiri üzerinde tesirli oluyorlar. Tayinlerin tavsiyelerle yapıldığı yerde memurluk kaideleri sadece sözde kalır: Gerçek usulden ayrılır; gizlilik aleniyyetten, tatbikat teoriden uzaklaşır. Bu ziddiyet, politika ile idarenin birleşme imkânını zayıflatır ve sinisizme sebebiyet verir.

Başardı bir idare için neler lâzımdır? : Bu problemi ortaya koymak için başka bir yol başarılı bir personel idaresini gerektiren temele, yeni bir görüş vermektir. Eğer çok mühim bir dairenin müdürü ile konuşursanız, muhtemelen size, tayinleri yaparken başlıca iki kıstasın kullanıldığını söyleyecektir, ilk olarak, müdür, yeni memurun daireye ve dairenin programına ve bilhassa müdürün kendisine sadık olmasını ister. İkinci olarak,

bu yeni memurun, kendisinden istenecek işi yapması için lüzumlu bilgi ve kabiliyete sahip bulunduğundan, emin olmak ister. İyi bir personel idaresinin, bu iki kıstasın memnurluk verici taraflarını artırması lâzımdır.

Maalesef, memurluğun ve himaye testlerinin bir araya gelmesi sistemi bunlardan hiç birini temin etmiyor. Kayırma sistemi tavassut eden politik şahsa sadakat temin edebilir, fakat müdüre sadık kalmayı garanti etmiyor. Memurluk testi, bir kimsenin, tecrübe ve tahsil bakımından geçmişteki durumunu ölçer, fakat bu yapılacak iş için gerekli özel ehliyeti ölçmeye kâfi gelmez; çünkü çok defa bu iş ölçülebilmek için çok az belirtilir,

Liyakat sisteminin çok az ihlâl edildiği ve daha fazla itina gördüğü» çok gelişmiş endüstriye sahip toplumlarda dahi bu problemler mevcuttur; fakat şiddetleri çok azalmıştır. Siyasî vetirelerle hedeflerin tayinindeki başarı, müdüre bağlılığın ehemmiyetini azaltır. Buna ilâveten, bir politikacı ile münasebet halinde olduğunu düşünen bir memur, bir işten diğerine geçmek alışkanlığı ile işe olan bağlılığını kaybeder ve iş değiştirmekten çok az bir heyecan duyar. Yani idarî mekanizmada politik tesirlerin azaldığı nisbette, çalışmanın miyarı olarak, memurun işe bağlılığının önemi de azalmaktadır.

Buna uygun olarak, idare, politikadan ne kadar ayrı olursa, bir iş için teknik icapların sarahati o nisbette büyük olur; bunun en büyük neticesi ehliyetin gerektirdiği testleri tesbit etmek ve bundan dolayı istenilen ehliyete kimin sahip bulunduğunu tayin için bir imtihan yapmak o nisbette kolay olur. Böylece gelecekteki çalışma kapasitesinin ölçüsü olarak, memuriyet imtihanlarının münasebet derecesi, politik vetirenin tesirliliği ve idarenin politikadan uzaklaşma derecesi ile yakından ilgilidir.

Hem kayırmacılığın hem de imtihan tekniklerinin bir arada, ne idare ne politika için karşılıklı hiç bir menfaat sağlamadan kullanıldığı zayıf politik yönelimli bir memlekette, daha iyi bir idare kurmak ve politik vetireleri kuvvetlendirmek için bu metodların değişmesi lüzumlu olabilir, ideal olarak, aranan değişmeler hem politikanın hem de idarenin lehinedir.

Parti ve program ihtiyaçları bakımından iltimaslılar; Politik bakımdan, kayırmacılığın mevcut tatbik şekli, ne programın tabikini temin eder ne de parti teşkilâtını kuvvetlendirir. Eğer yüksek idareciler ve parti liderleri müştereken hareket edebilirse, iki gayeye hizmet eden bir usul üzerinde anlaşma kudretine sahip olabilirler. İdareciler ve politikacılar bir anlaşmaya varabilirler; bunda politikacılar kayırdıkları şahısların güvenilir olmasını garanti ederler; buna mukabil idareciler memuriyet kadrosunda muayyen bir sayıda tâyin için açık yer bulundurmaya garantiler-

ler. İltimaslı birinin vazifeye liyakatsizliği halinde ona tavassut eden politikacının diğer kayırmalarında, kendisine karşı konulursa, bu takdirde ancak itimat ettikleri şahısları kayırmak hususunda daha dikkatli olurlar. Aynı zamanda parti teşkilâtı, bir kimseyi tavsiye için daha önce partiye hizmet etmiş olma şartını koyarsa, kuvvetlenmek imkânını bulabilir.

Liyakat: faydaları ve sistem - Aynı zamanda memurlara dair olan mevzuatta tadilât ihtiyacı vardır. Mevcut tatbikata göre bir dairenin başındaki müdür, tercihi mümkün birkaç kişiden birini almak yerine nüfuzlu bir şahısın adamı için tazyik edebilir. Çok defa, buna karşılık, hem memuriyeti kazanan ve hem de politik adayları tayin etmektense idareci, bizzat kendisine bağlı bir başka kimseyi bulmaya çalışır. Bu hareket tarzı, gelecekteki çalışma kapasitesine uygun olarak memuriyet imtihanlarının lâyikeyle yapılmasındaki imkânsızlıktan - çünkü iş çok az belirlidir- ve işe bağlılık kıstasına kasden önem verilmemesinden ileri gelir.

Son olarak, uzlaştırıcı bir hal tarzı hem dairenin hem de memurluğun gayelerine daha iyi hizmet edebilir. Devlet memuriyet giriş testleri, açık bir memurluğa baş vuran bütün ehliyetsiz adayları tasfiye için, sadece başlangıç mahiyetinde yapılan elemeler olarak kabul edilebilir. Dairelere kendi seçme imtihanlarını- yazılı, «münferit» ve şifahi- yapmak hakkı verilebilir. Bu imtihanlara giriş hakkı devlet memuriyet giriş testini kazanmış olanlara inhisar ettirilmelidir. Bu da dairelere, geniş bir müracaat kitlesi içinden hem ehliyet hem işe bağlılık bakımından en uygun olan kimseyi seçmek imkânını verecektir. Aynı zaman da büyük bir aday kitlesini teste tabi tutmaktan korunmuş olacaklardır. Üstelik Memur bürosunun ağır yükü hafiflemiş ve dairelerle münasebetleri gelişmiş olacaktır. Aynı zamanda dairelere testlerini taksim ve idare etmek suretiyle 'teknik yardımda bulunabilir, ve genel olarak her daire içindeki personel idarecilerine bir kuvvet kaynağı olarak daimi bir destek olur.

Daha önce de söylediğim gibi, bir yabancının, Filipin idarî problemlerini gerçek bir şekilde tayin edebileceğini zannetmiyorum. Yapabileceği en büyük şey sualleri ortaya koymak ve bunlara nüfuz imkânlarını belirtmektir. Bununla beraber, yukarıda verilmiş fikirlerin tenkitsiz kabulünü de teklif etmiyorum. Teklifin daha ziyade, idare ve politikanın vasıflarını inkişaf ettirecek bir yol (ve Filipinlere has bir yol) bulmak ümidi içinde memurluğun ve siyasî kayırmaların oynadığı rolün kıymeti üzerinde düşünmektir. Üstelik, burada yalnız, politik ve idarî vetirenin kısmî görünüşü üzerinde durdum. İdarî ve politik inkişâf bakımından bu iki vetirenin birbirine olan bütün tesirleri hususunda bir program tesisi yolundan her ikisinin tam bir incelemesi ilk plânda lüzumlu oluyor.

P. Özetleme:

Görüşlerimize son verirken, bu sahifelerde, temel teşkil edeli teklifleri tekrarlamak isterim. İdare ve politikaya aralarında karşılıklı daimi bir illiyet münasebetine sahip iki konu nazariyle bakıyorum. Meselâ idare, politik sistemin aynı zamanda hem neticesi hem sebebidir ve vice-versa. Müessir politika aynı zamanda müessir idareyi hâsıl eder ve onun tarafından hâsıl edilir. Kötü politika, kötü idareyi meydana getirir ve onun tarafından meydana getirilir. Buna ilâveten, iyi politika ve iyi idare, idare ve politikanın tam ve sarıh olarak ayrılması ile yakından ilgilidir. Diğer taraftan kötü politika ve kötü idare ise, politika ve idarenin birleşmesi ile yakından ilgilidir.

İlk plânda, politik ve idarî roller, gerçekten tefrik edilmiştir, ikinci olarak, politikacılar yarı-idareci, idareciler yarı-politikacı oluyorlar. Böylece politikanın kötü olduğu yerde, idarede politikadan kurtulamazsınız, çünkü idarenin kendisi politikleşmiştir. Diğer taraftan idarenin kötü olduğu yerde onu «politikadan kurtarmakla» veya «politik müdahaleleri» durdurmaya çalışmakla idareyi inkişaf ettirmezsiniz. Bunlar şartların, tabiatında mevcut olan görüşlerdir. Bu şartlar altında yalnız politikayı inkişaf ettirmek suretiyle idareyi inkişaf ettirebilirsiniz.

Politika ve idarenin ayrılışı, bir sosyal hadise değil, bir ana politika hedefidir. Böyle bir ayrılış ihtiyacının lüzumu, politika ve idarenin birleştiği nisbette fazlalaşır. Madem ki «az gelişmiş» veya «antikal devresindeki» bir toplumun sosyal ve ekonomik şartları, belirli bir şekilde idare ve politikanın birleşmesine iştirak ediyor, o halde Filipinlerde politikanın incelenmesi idarenin incelenmesinin temel bir görünüşü olacaktır.

**Fransada Vatandaşlıktan çıkarılma Şartlarının genişletilmesi ve
ağırlaştırılması ile ilgili Kararname**

Çeviren:
Mehmet TARCAN
İçişleri Bakanlığı Tetkik Müşaviri

4 Şubat 1961 Günlü resmî gazetede Hükümete istisnâi yetkiler tanıyan 4 Şubat 1960 günlü Kanun gereğince hazırlanan Vatandaşlık Kanununun 97 nci maddesinin yeni şeklini kapsayan bir kararname yayınlanmıştır. Bu madde hükmünün bundan sonra aşağıda gösterildiği şekilde anlaşılması gerektiği belirtilmektedir.

«Yabancı bir Devlet Ordusunda veya kamu hizmetinde yahut Fransanın üyesi bulunmadığı Milletlerarası bir teşkilâtta görev kabul eden veya genel olarak bunlara yardımda bulunan Fransız vatandaşı, Hükümetçe kendisine yapılacak ihtara rağmen görevinden ayrılmaz veya yardıma devam ederse Fransız Vatandaşlığından çıkarılır.

Danıştay kararı gereğince, ihtarnamede tesbit edilen süre içinde (ki bu süre 15 günden az ve 2 aydan çok olamaz) faaliyetine son vermez ise ilgili kişinin Fransız Vatandaşlığından çıkarılmasına karar verilecektir.

Danıştay aykırı mütalâada bulunduğu takdirde, yukarı ki fıkırdaki belirtilen tedbir ancak Bakanlar Kurulu kararı gereğince alınabilir.

İlgili kişi, Kararname tarihinden itibaren Fransaya karşı beslediği sadakat ve bağlılıktan kurtulur.»

Kanunun eski hükmü, Fransız Vatandaşlığından çıkarılma sebebini yabancı bir Devlet Ordusunda veya kamu hizmetinde görev kabul etme şeklinde tâyin etmiş bulunmakta idi. Sözü geçen kararname ile bu hükmü, «Fransanın üyesi bulunmadığı Milletlerarası bir teşkilâtta görev alan veya genel olarak bunlara yardımda bulunan» ibaresi eklenmiştir.

Danıştay Genel Kurulu, bu kısmın ifade şekli ve kapsadığı manayı tehlike doğuracak surette müphem gördüğünden büyük bir çoğunlukla aykırı mütalâa beyanında bulunmuştur.

Gerçekten, Milletlerarası teşkilât mefhumunun şümûl ve muhtevasının ne olduğu; fiilen bir görev ifa etmediği halde «Genel olarak yardımda bulunmak» deyim ve olayının ne surette tâyin ve takdir edileceği de sorulabilir.

Diğer taraftan, kararname şimdiye kadar uygulanan idarî usul ve eylemi iki noktadan ağırlaştırmaktadır.

1 — Hükümetin ihtarını cevaplandırmak ve faaliyetine son vermek için ilgili kişiye tanınan süre iki aya indirilmektedir. Bu süre önce altı ay idi.

2 — Önce Danıştayın muvafık mütalâası üzerine gerekli kararname düzenlenirken; şimdi, Yüksek kaza merciinin muhalif mütalâasına rağmen Bakanlar Kurulunca lüzumlu kararname ittihaz olunabilmektedir. İlgili şahıs, bu durum karşısında, Bakanlar Kurulunca yetki dışında karar alındığından bahisle sözü geçen kararın iptali için selâhiyetli mercie müracaat hakkını haiz bulunmaktadır.

Resmî Gazetede, kararnamenin gerekçesini teşkil eden ve Başbakan, Adalet, Dışişleri ve Sağlık Bakanları tarafından hazırlanıp Cumhur Başkanına sunuları raporun metnide kararnameye ek olarak yayınlanmıştır. Bu belge aşağıda gösterildiği şekilde kaleme alınmıştır:

«Vatandaşlık Kanununun 97 nci maddesi Hükümete, yabancı bir Devlet hizmetinde veya Ordusunda kabul ettiği görevin ifası esnasında Millî menfaate aykırı harekette bulunduğu tesbit edilen bir Fransıza bu vazife ve hizmeti terketmesi için kesin ihtar yetkisini tanımaktadır. Bu kesin ihtar uymadığı takdirde, ilgili kişiye Fransız Vatandaşlığını kayıp ettiği duyurulur.

«Bu zarurî Hükümet tasarrufuna temenni edilen tam müessiriyeti vermek için; bir yandan ilgili kişinin bir Devlete veya yabancı bir kamu hizmetine fiilen bir görev ifa etmeksizin yardımda bulunduğu, diğer yandan Fransanın üyesi bulunmadığı Devletler arası bir beynelmilel teşekküle (Un Organisme International İnteretatique) hizmet ettiği yönlerinin belirtilmesine kesin zaruret görülmektedir.

Keza şimdiye kadar uygulanan mevcut idarî işlemlerinde yumuşatılması gerekmektedir.

«Bununla beraber, ağır sonuçları kapsayan Hükümet tasarrufu, istisnâî bir mahiyeti ve önemli teminatı haiz olmak zorundadır. Vatandaşlıktan çıkarılmayı gerektiren kararname Danıştayın mütalâasından sonra alınacaktır. Derpiş edilen bu tedbire karşı Danıştayın aykırı mütalâada bulunması halinde, Hükümetin kararı Bakanlar Kurulunca ittihaz edilen bir kararname şeklini alacaktır.

Bu durum karşısında alınan bu karar ananevi kazaî mürakabeye tabi olacak ve Hükümetin yetki dışında tasarrufta bulunduğu talep ve iddiası ile iptal davası açılabilecektir.»

5 Şubat 1961 günlü LE MONDE Gazetesinden

İ D A R İ C O Ğ R A F Y A

SARIGÖL KAZASI İDARİ COĞRAFYASI

(Özü)

Sarıgöl Kaymakamı
M. Nihat ETİZ

Sarıgölün tabii ve coğrafi durumu.

Tarihi.

İdari durumu.

Kaza teşkilâtı ve memurları.

Zirai durum:

A) Ziraat işleri

B) Hayvancılık

C) Orman

Kültür ve sosyal durumu.

Ekonomik durumu.

Bayındırlık Durumu:

A) Belediye hizmetleri

B) Köy hizmetleri

C) Özel idare hizmetleri

D) Devlet Su işleri

Mali durum

TABİİ VE COĞRAFİ DURUMU

Sarıgöl Manisa Vilâyetine bağlı bir kaza merkezidir. Manisaya uzaklığı 143, Alaşehir kazasına 22, Buldan kazasına 34 kilometredir. Alaşehir ve Buldan'a karayolları şosesi ile bağlıdır. Sarıgöl Eşme arasında güzergâhı evvelce açılmış yolun Uşak Vilâyeti sınırları içinde kalan kısmı oldukça iyidir. Manisa Vilâyeti içinde kalan kısmı 958 yılında 20.000 lira sarfı ile seyrüsefere elverişli hale getirilmiştir.

Sarıgöl, doğuda Buldan, batıda Alaşehir, Kuzeyde Alaşehir ve Eşme, güneyde Buldan ve Kuyucak kazaları ile komşu bulunmaktadır.

Sarıgöl, Salihli ve Alaşehirden doğuya doğru devam eden Manisa ovasının sonunda kurulmuş olup güneyi ve kuzey doğusu dağlarla çevrilidir. Buldan ve Eşme yolları bu dağları aştığı için yokuş ve çok virajlıdır.

Alaşehir Çayı ismi ile anılan, devamlı akmayan çay Alaşehir ve Sarıgöl arasında sınır teşkil eder. Kazada akarsu yoktur. Buldan kazasından gelen Derbent çayı da devamlı akmaz, sel suyu mahiyetindedir.

İklim, genel olarak ılıktır. Kış aylarında fazla soğuk olmaz. Kar nadiren yağar ve hemen erir. Don pek seyrek görülür. Yazlar oldukça sıcak ve kurak geçer. Yağış kışın ve baharda olur. Yağmur şeklindedir.

TARİHİ

Sarıgöl kasabasının kuruluş tarihi kati olarak bilinmemektedir. Sarıgölün şimdiki kuruluş yerinin iki kilometre batı güneyindeki yamaçlarda zaman zaman bazı tarihi eserlerin bulunması, Sarıgölün bu mevkiide çok eski devirlerde mevcut olduğuna delil teşkil etmektedir. Buralarda bulunan heykel, vazo, yüzük v.s. eserler Manisa Arkeoloji müzesinde bulunmaktadır. Bulunan eserler Roma, Bizans devirlerine aittir. Buraların eski Yunan medeniyeti zamanında iskân edilmiş olmaları fakat zelzele vesair tabii afetlerle izlerinin ortadan kalkmış bulunması muhtemeldir.

Sarıgöl'ün tarihinin, eski ismi «Philadelphia» olan Alaşehirin tarihi ile müşterek olduğu anlaşılmaktadır. Evliya Çelebi Seyahatname'sinde şöyle yazmaktadır: «İskender'i Kebir asrında Yanko İbni Madyan neslinden Kortiz nam bir kralın elinden Aydın Bey oğlu Sultan Yakup fethidir. Yine Alaşehir için Evliya Çelebi «Nahiyesi 78 kuradır» der. Sarıgöl Alaşehirden ayrılmadan önce Alaşehirin köy adedi 78 rakamı civarındaydı, Nahiye kelimesini daha önceki tarihlerde raslanmakla bera-

ber memleketimizde Nahiye teşkili 1870 tarihinden sonra başladığına göre onyedinci asırda Sarıgölün Alaşehir'e bağlı bir köy durumunda olduğu anlaşılmaktadır.

Sarıgöl'ün eski ismi «İnegöl» dür. İnegöl kazası ile karışmayı önlemek düşüncesiyle ismi «Sarıgöl»e çevrilmiştir. İnegöl'ün daha eski anılışının da «İnegöl» olduğu söylenmektedir. Yine bazı eski vesikalarda, tapu senetlerinde «İnegöl Kazası» olarak bahsedildiği söylenmekte ise de tevsik edilmemiştir.

İDARİ DURUM:

Sarıgöl, Alaşehir kazasına bağlı bir Nahiye iken 7033 sayılı kanunla 1.9.957 tarihinde kaza haline getirilmiştir. Nahiye olarak ilk teşkil tarihi hakkında malûmat edinilememiştir.

Kazaya bağlı 27 köy vardır. Nahiyesi yoktur. Başlangıçta 28 köyü var iken kasabaya 700 metre mesafedeki Aşağı Koçaklar köyünün 957 yılı sonunda mahalle haline getirilmesile 27 köyü kalmıştır. Kazaya bağlı mahalle âdeti iki iken üç olmuştur.

İki köyün nüfusu (150) den aşağıdır. Yirmibeş köyde köy kanunu tatbik edilir. Onsekiz köyün Nüfusu (500) den yukarıdır. Nüfusu (2000) i geçen ve Belediye Teşkilatı olan köy yoktur.

NÜFUS VE İSKÂN DURUMU:

1955- Nüfus sayımına göre, Kazanın genel nüfusu 18351, Kaza Merkezi nüfusu 3194, Nüfus Dairesi kayıtlarına göre, 1950.Yılı itibariyle Kazanın genel nüfusu 20354 olup, bunun 10952 si kadın, 9402 si erkektir. 1958 yılı sonunda kaza merkezinin nüfuzu 3816 olup 2054'ü kadın, 1762 si erkektir. 1960 yılı nüfus sayımında, Kaza merkezinin nüfusunun (5000) 'e yaklaşacağı tahmin edilmektedir.

1958. Yılı içinde 284 evlenme, üç boşanma vâki olmuştur.

Kaza Merkezi toplu haldedir, yalnız bir mahallesi 500 m. mesafede olup, yine toplu halde, bulunmaktadır. Bu mahalle ile Kasabanın arası gittikçe dolmaktadır.

Sarıgöl'ün köyleri de toplu haldedir, yalnız iki köy bir kaç mahalleden teşekkül etmiş olup, bir kısmı dağınmıştır.

Yirmiyedi köyden onyedisi ova köyüdür. Beş köy dağ köyü karakterindedir, motorlu vasıtaların her mevsim çalışacağı yolları yoktur. Diğer köyler yayla vasfındaki düzlüklerde ve yamaçlarda kuruludur.

Sarıgöl'e şimdiye kadar hariçten 98 göçmen iskân edilmiştir, bunlardan iskân yerini terk-edip kazadan ayrılanlar vardır.

KAZA TEŞKİLÂTI VE MEMURLARI:

DÂHİLÎYE: Kaymakam, Tahrirat Kâtibi, Nüfus Memuru, Nüfus Kâtibi, Adliye: C. Müddeiumumisi (Vekil), bir Hakim, bir Hakim muavini, bir Baş Kâtip (Noter ve İcra İşlerine bakar) iki zabıt kâtibi, bir Mübaşir, bir gardiyan,

JANDARMA: Bir Jandarma BL.K.V.I.Kd.Bş.Çvs. iki Uz. Onb.

MİLLÎ MÜDAFAA : Askerlik Ş.Bşk., Daktilo memuru,

MALÎYE: Mal Müdürü, Veznedar, bir Vergi Tahakkuk memuru, bir Vergi Tahsilat memuru, iki tahsildar,

MAARİF: Maarif memuru, 25 Öğretmen, 5 vekil Öğretmen, bir biçki Dikiş kursu öğretmeni, bir ilk Öğretim Müfettişi,

ZİRAAT: Bir Ziraat Teknisyeni,

VETERİNER: Bir Veteriner Sağlık Memuru,

ORMAN: Bir Orman Kâtibi,

SAĞLIK: Bir Hükümet Tabibi, bir Sağlık memuru, bir gezici Sağlık memuru, üç köy ebesi,

ÖZEL İDARE: Özel İdare Memuru, Bir Vergi Tahakkuk memuru, Bir Tahsil memuru, bir Tahsildar,

TAPU SİCİL: Bir Tapu Sicil Memuru, Bir Tapu Sicil Kâtibi,

DİYANET: Bir Müftü, üç Hayrat hademesi,

ZİRAAT BANKASI: Bir Müdür, bir Müdür Muavini, bir Takip memuru,

İNHİSARLAR: Bir İnhisar memuru,

ARAZİ KADASTROSU: Bir Müdür, İki Teknisyen, İki Teknisyen yardımcısı, Bir Sicil Kâtibi,

TARIM KREDİ KOOPERATİFİ: Bir Müdür, bir Muhasip ve Veznedar,
PTT: Bir Müdür, Bir Dağıtıcı, Bir Atlı dağıtıcı,

BELEDİYE: Bir Belediye Reisi, Bir Belediye Kâtibi, Bir Muhasip bir Tahakkuk memuru, Bir Tahsildar, iki Zabıta Memuru, bir Ebe, bir Belediye Kalfası, bir Elektrik Makinisti, bir Makinist yardımcısı, bir su işleri memuru, iki şoför,

Ayrıca, Kazada Hususi Bankalardan Türkiye Bağcılar Bankasının bir ajansı mevcut olup, bir Müdür ve iki memuru vardır.

ZİRÂİ DURUM:

A) Ziraat İşleri: Sarıgöl halkı umumiyetle çiftçilikle geçinir. Kazanın ziraata elverişli arazisi 120000 dönümdür. Bunun işlenmeyen kısmı yok gibidir. Bağ ve bahçe arazisi de 25000 dönüm tahmin edilmektedir. Başlıca yetiştirilen mahsuller üzüm, tütün, pamuk, buğday, arpa, çavdar, mısır, bakla, susam ve haşhaştır. Bunlardan en çok harice satılan ve gelir getirenleri üzüm, tütün ve pamuktur. Meyvelerden kavun karpuz, badem, ceviz, iğde, kestane, elma, palamut gelir getiren mahsuller arasındadır.

Kazada ziraat alet ve makinaları olarak ikibinüçyüzelli pulluk, üç- yüzelli sapan, yirmisekiz traktör, beş mibzer, kırk çapa makinası, iki biçer-döver, yirmi sekiz traktör pulluğu, kırkseki su motoru mevcuttur.

Ayrıca, Kaza merkezinde bir adet seyyar selektör mevcut olup, muayyen zamanlarda gerek kasaba merkezinde, gerek köylere gönderilmek suretiyle her yıl tohum temizleme faaliyetinde bulunmaktadır.

B) Hayvancılık: Kaza Merkezinde ve bağlı köylerde hayvancılık durumu oldukça ileridir. Gerek kasaba ve gerek köy halkının hemen hemen yarısı geçimini kısmen hayvancılık sayesinde temin etmektedir. Kazada 30758 koyun, 16547 keçi, 12300 sığır, 1678 Beygir, 92 katır, 2300 merkep, 39 deve 1456 manda mevcuttur. Kümes hayvanları miktarı 24890 dır. Zirai istihlal de 3872 sığır (Öküz), 1236 beygir kullanılmaktadır.

Hayvan mahsullerinden yağ, peynir, yün, kıl ve yumurtadan kazaya önemli miktarda gelir temin edilmektedir.

Ayrıca, Sarıgölde Ege çapında bir hayvan pazarı kurulmaktadır. Hayvan pazarı çok kalabalık ve hareketlidir. Belediyeye senelik ortalama 60.000 lira gelir temin etmektedir.

C) Orman: Sarıgöl de Orman Bölge Şefliği mevcut olmayıp, Alaşehir Orman Bölge Şefliği tarafından idare edilmektedir. Alaşehir Orman Bölge şefliğine bağlı bir Orman kâtibi vazife görmektedir.

Kaza dahilinde 800 Hektar kuru, 100 hektar bozuk kuru, 600 hektar palamut, 2950 hektar baltalık ve 11900 hektar bozuk baltalık Orman mevcuttur. Bu saha içersinde cins itibariyle kızılçam, karaçam, meşe ve palamut ağaçları vardır. Ormanlardan senelik ortalama 300 m³ kereste 480 ton odun, 120 ton kömür istihsal edilmektedir.

KÜLTÜR VE SOSYAL DURUM:

Kaza Merkezinde 9 sınıflı bir ilk Okul mevcuttur, öğrenci miktarı 522 dir. Kazanın Genel öğrenci yekunu 2235 olup, bunun 1399 erkek, 836 sı kızdır. Kazaya bağlı 27 köyden 17 sinde okul mevcuttur, iki köyde okul olmayıp köy odalarında öğretim yapılmaktadır. 8 köyde okul ve öğretmen yoktur. Okulsuz köyler nüfusu çok az olan köylerdir, bunlardan biri kısmının okul çağındaki çocukları yakınlarındaki köylerin okullarına devam etmektedirler. Okul bakımından Sarıgöl Türkiye ve Manisa Vilayeti köy okulları durumu ile mukayese edildiğinde % 70 olarak görünen nisbetle oldukça ileri durumdadır.

Merkez İlk Okulu çok eski ve harap bir vaziyette olduğundan yeniden bir ilk okul inşaatına başlanmış olup, inşaat devam etmektedir.

Kazada orta okul yoktur. 1957 yılında kurulan «Sarıgöl bayındırlık, kültür ve güzelleştirme derneği» faaliyetini Orta okul inşaatı üzerine teksif etmiş durumdadır. 1959 yılında binanın inşaatına başlanmış olup inşaat devam etmekte ve su basma seviyesini geçmiş bulunmaktadır. Arsa bedeli de dahil olarak şimdiye kadar 40.000 lira harcanmıştır. İnşaatın 960 yılı içinde bitirileceği tahmin edilmektedir.

Halkın görgü ve bilgisi oldukça iyidir. Kazada toprak damlı bina yoktur. Köylerin ekseriyeti de kiremitlidir. Diğer köylerde yeni yapılan binalarda çatı örtüsü olarak kiremit kullanılmaya başlanmıştır. Kasabada ve köylerde yeni binalarda marsilya tipi kiremit tercih edilmektedir. Kerpiç inşaat gittikçe azalmakta, tuğla kullanılmaktadır. Kazada 9 adet tuğla ve kiremit ocağı mevcuttur.

Erkeklerin giyimi köylerde dahi oldukça düzgündür. Kadınlar eteklik gibi peştamal sarmakta, üst taraflarını da ekseri beyaz bir örtü ile örtmektedirler. Kadınların bu giyim şekli köylülerden çok kasabalılarda

görülmektedir, ve sokak kıyafeti olarak kullanılmaktadır. Ev kıyafetleri normaldir. Her genç kıza evlenirken bir manto yapmak adet ise de bu manto giyilmemektedir. Sarıgöl'ün Kaza haline getirildiğinden, iki yıldanberi, kadın giyimlerinde az da olsa bir ilerleme müşahade edilmektedir. Zamanla kadın kıyafetinin de tamamen düzeleceği kanaatındayım.

Kaza merkezinde çok karılılık durumu görülmez. Köylerde de miktarı pek azdır. Zamanımızda Sarıgöl'de imam nikâhı ile evlenme mevzubahis olamaz. Köylerde de gittikçe azalmaktadır. 1958 yılında kazada imam nikâhı ile yaşayan 37 çiftin nüfusu tescili yapılmıştır.

Kız kaçırma vakaları sıklıkla görülür. Fakat zor kullanma durumu enderdir. Çoğu kızın rızası ile vukubulmaktadır. Kültür seviyesinin noksanlığı ve iktisadi sebeplerden ileri geldiği kanaatındayım. Burada yalnız Sarıgöl için değil bütün memleketimiz için mevzubahis olan ve ilgili memurlarca iyi bilinen bir nokta üzerinde tekrar durmayı faydalı görmekteyim. Mevzuatımızda evlenme için ana ve babanın muvafakatının alınması lazım gelen bir yaş durumu vardır. (Medeni Kanun-Madde: 88-90). Bu yaştaki kimseler ancak ana ve babasının muvafakatiyle evlenebilir. Erkek bu yaştaki bir kıza kaçırdığı zaman (baştan kızın da rızası vardır) kızın ana ve babası muvafakat ederse evlenir, etmezse kız kaçırmak suçundan mahkûm olur. Böyle durumlarda ekseriya kız babası erkekten muayyen bir miktar para almak suretile muvafakat vermektedir. Zabıta ve adliye işi nekadar sıkı tutarsa kızın bedeli o kadar yükselmektedir. Mevzuata iyi niyetlerle dahil edilen kanun hükümleri cahil ve düşük ahlaklı kimseler tarafından istismar edilmekte, zabıta ve Adliye alet olarak kullanılmaktadır. Bu durum karşısında medeni kanunun mezkur maddelerinin değiştirilmesinin uygun olacağı kanaatındayım. Evlenme için ya yalnız muayyen bir yaş kabul edilmeli ana ve babanın muvafakati mevzubahis olmamalı, ya da muayyen yaş tatbikatta güçlük doğuracaksa bir veya iki yaş için hakime takdir hakkı tanınmalıdır. Hakim kararları için bilirkişilerden de istifade edebilir.

EKONOMİK DURUM:

Kazada çeşitli mahsul yetiştirdiğinden halk, kadın erkek senenin dört mevsimi çalışma imkânı bulmaktadır. Yalnız üzüm, tütün, pamuk ve hayvan mahsullerinden Kazaya giren paranın miktarı beş milyon liranın üstündedir. Türkiye nin diğer bölgeleri nazara alınırca, nüfus başına isabet eden yıllık gelirin azımsanamıyacak bir miktara balığ olduğu görülür.

Kaza merkezinde, tüccar hariç, (150) büyük ve küçük esnaf mevcuttur. Bunların hemen hepsi aynı zamanda ziraatla iştiğal ederler.

Kaza merkezinde motorla çalışan bir un değirmeni, üç adet çırçır ve yağ motoru, iki adet hızar atölyesi, bir adet boya imalâthanesi, iki adet gazozhane, üç adet testi ocağı vardır. Yine kaza merkezinde üç Otel, dokuz fırın, üçü içkili olmak üzere dört Lokanta mevcuttur. Sinema ve hamam yoktur. Kazanın parkı olmayıp küçük Hükümet bahçesi bu ihtiyacı karşılamaktadır.

Ticari bakımdan tüccar İzmirle, küçük esnaf Alaşehirle irtibat halindedir. Tüccar istihlâk eşyasını İzmirden temin eder. İstanbul ile irtibatı olan çok azdır. İstihsal edilen zirai mahsul, hayvan mahsulleri ve meyveler daha ziyade İzmire bir kısmı da İstanbul ve Denizliye sevk edilir. Bundan başka komşu bulunan Buldan ve Eşme kazaları halkı hayvan, hayvan mahsulleri, sebze ve meyvelerini kısmen Sarıgöl pazarından temin ederler. Sarıgölün pazarı (cuma) günleri kurulur, oldukça kalabalık ve hareketli geçer.

BAYINDIRLIK DURUMU:

A) Belediye Hizmetleri: Sarıgölün halihazır durum plânı ile imar plânı mevcuttur. 1948 senesinde yapılmıştır, imar plânı tatbik edilmekte bu meyanda her sene 30-40 bin liralık istihlâk yapılmakta, yeni yollar açılmakta ve genişletilmektedir.

Sarıgölün başlıca sokak ve caddeleri arnavut kaldırımı denen adi taşla kaplıdır. Bir kısmı toprak yoldur. Her sene bir kısım toprak yola kaldırım yapılmaktadır.

Kazanın içme suyu mevcuttur. Fakat kafi gelmemektedir, içme suyunun isale hattı iyi ise de şebekesi yaptırılmamıştır. Su, muayyen bir kaç ana boru ile dağılmaktadır, içme suyu şebekesinin projesi yaptırılmış olup İller Bankasında ihale için sıra beklemektedir.

Sarıgölün elektrik şebekesi 1959 yılında yenilenmiş olup santral binasında halen biri 50, diğeri 30 beygir gücünde iki adet dizel motor çalışmaktadır. Mevcut motorlar ihtiyaca kafi gelmediğinden 135 şer beygirlik iki adet yeni motor alınmasına karar verilmiş ve alınıp monte edilmek üzere müteahhide ihale edilmiştir. Yeni santral binası da yapılmaktadır.

Ev, dükkan ve arsa olarak belediyenin elinde önemli miktarda gayrimenkul bulunmaktadır. Hükümet konağı olarak kullanılan bina ile birlik-

te Adliye, Cezaevi, jandarma, P.T.T. ve Arazi kadastro Müdürlüğü tarafından kiralanın binaların hepsi belediyenin mülküdür. Belediyenin gerek emlak ve akar geliri, gerekse pazar ve hayvan pazarı geliri kabarık olduğundan emsali kaza belediyelerine göre bütçe imkânı oldukça üstündür.

Sarıgöl belediye bütçesinin son üç yıllık tahakkuk ve tahsilât durumu, aşağıda kazanın mali durumu bahsinde görülecektir.

B) Köy Hizmetleri: Sarıgöl köylerinin çoğu ovada kurulmuştur. Sarıgöl-Alaşehir karayolu kısmen ovayı, Sarıgöl-Buldan karayolu da kısmen dağlık bölgeyi ikiye böldüğünden bir kısım köyler bu yollar kıyısında kalmıştır. Bir kısmı da şoselere pek yakın mesafededir. Bu bakımdan 27 köyden 19 köyün yolu iyidir. Senenin her ayında motorlu vasıtaların geçişine elverişlidir. İki köyün yolu yoktur. Diğer köy yolları ancak yazın motorlu vasıtaların çalışabilecekleri durumdadır. Her sene Valilikten temin edilen yol makinaları ve kamyonlarla mevcut yolların ıslahı cihetine gidildiği gibi bir kısım yeni yollar açmak da kaabil olmaktadır. Köy yollarının yapım ve bakımı için bütün köyleri içine alan bir birlik kurulmuş olup Valilikten temin edilen makinaların akaryakıt, parça vesaire masrafları bu birlik bütçesinden temin edilmektedir.

Köy yolları üzerinde önemli köprü ihtiyacı yoktur. Küçük köprüler ya mahallen yahut özel İdare bütçesinden temin edilen ödenek ve malzeme ile yaptırılmaktadır. 1959 yılı içinde Çavuşlar köyünde sekiz metre açıklığında (4) metre genişliğinde bir köprü yaptırılmıştır. Malzeme ve ödeneği Valilikçe gönderilmiştir.

Kazanın 12 köyüne içme suyu getirilmiştir. Bunlardan bazıları kifayetsizdir. Bunlar ova köyleridir. Kendilerine başka türlü içme suyu teminine de imkân yoktur. 1959 yılında iki köyün içme suyu demir boru ile getirilmiştir. Bir köyde de içme suyu inşaatı devam etmektedir. Yine 959 yılında üç köyün ortak içme suyu tamir edilmiştir. İçme suları yeniden inşa olunan üç köy halkı, inşaatı onar bin lira bağışta bulunmak suretiyle katılmışlardır. İçme suyu olmayan diğer köyler halkı su ihtiyacını kuyulardan ve civardaki akarsulardan temin etmektedirler. İnşaatı para yardımına istekli bulduklarından önümüzdeki yıllarda imkân dahilindeki bütün köylerin içme sularının tamamlanacağını tahmin etmekteyim.

C) Özel İdare Hizmetleri: Özel İdare çalışmaları köy hizmetleri ve Maarif durumu bahsinde kısmen anlatılmıştır. 959 yılı içinde Özel idare bütçesinden köy bütçesine yardım suretile gönderilen ödenekle kazanın bir köyüne 35 bin lira sarfi ile bir ilkokul yaptırılmıştır.

Sarıgöl 957 yılında kaza haline getirildiği için Kaymakam evi yoktu. Aynı yıl içinde kaymakam evi yapmak üzere belediye tarafından Özel idareye sembolik bir fiatla arsa satılmıştır. 958 yılında 37 bin lira sarfi ile tip plâna göre bir Kaymakam evi yaptırılmıştır. Kazada başka memur evi yoktur.

D) Devlet Su işleri: Devlet Su İşleri idaresi tarafından 1956 yılında Sarıgöl - Alaşehir arasında sınır teşkil eden Alaşehir çayı seddelenmiştir. Aynı zamanda Sarıgöl - Alaşehir şosesi üzerine büyük bir köprü yaptırılmış, bu suretle Sarıgölün Alaşehir ve Manisa ile irtibatı yaz kış kesilmeyecek şekilde sağlanmıştır.

Bu şeddenin devamı ile Derbent çayına kanal açılması 958 yılında İdarece 12 milyon liraya müteahhidine ihale edilmiş olup inşaat devam etmektedir. Bu projeye Sarıgölü ufak çapta sel baskınına maruz bırakan yan derelerin ıslahı da dahil edilmiştir. İnşaatın bu kısmına da başlanmış olup Sarıgöl artık sel tehlikesinden kurtulmuş durumdadır. Kanal inşaatının gayesi Sarıgöl ve Alaşehir ovalarını sel baskınından kurtarmaktır. Bu inşaat bittikten sonra yeni bir tesisle ovanın sulanma imkânının da temin edilebileceği kaatindeyim.

MALİ DURUM:

Sarıgöl 1957 yılının Eylül ayında Kaza haline getirildiği için mali durumu belirten rakamları ancak 958 yılı için tetkik edebileceğiz. 959 yılı için tahsilatın son (II) aylık durumunu belirtebileceğiz. Sarıgöl de Belediye teşkilatı daha önceden mevcut olduğu için belediyenin daha önceki yıllara ait gelir ve giderini tetkik etmek mümkündür.

1 — Devlet (Mal Müdürlüğü) :

Sene	Tahakkuk (lira)	Tahsilat (lira)
1958	190 641.15	171 968.12
1959	330 266.08	280 525.97(onbir aylık miktar)

2 — Vilayet (Özel İdare) :

Sene	Tahakkuk (lira)	Tahsilat (lira)
1958	55 660.92	52 829.92
1959	57 848.63	57 251.11(onbir aylık miktar)

3 —Belediye :

Sene	Tahakkuk (lira)	Tahsilat (lira)
1957	225 832.16	252 319.13
1958	319 565.00	338 295.66
1959	552 910.00	

